

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 959

3. RUJNA 2021. CIJENA 50 DINARA

Nova školska godina

Na putu do znanja

SADRŽAJ

8

Priručnik za rad nacionalnih vijeća
nacionalnih manjina
**Svi žele učinkovitija
nacionalnomanjinska
vijeća**

10

Izmijenjen i dopunjen Zakon
o kulturi
**Očuvane pozicije
nacionalnih manjina**

12

Prof. dr. sc. Darko Gavrilović,
redoviti profesor PMF-a Sveučilišta
u Novom Sadu
**Grijeh olakog
optuživanja drugih**

20

Bunaričko proštenje
**U čast Gospi
od suza**

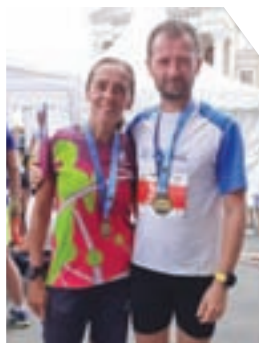
33

Projekt »52 tjedna etnologije
u Tavankutu«
Školstvo za početak

44

IV. Subotički polumaraton
**Profesori istrčali
'profesorski'**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova

Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Ladislav Suknović (predsjednik), Josip Stan-
tić (zamjenik predsjednika), Branimir Kunti-
ć, Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav
Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav Vuković i
Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ivan Ušumović

e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs

Ivana Petrekanić Sič

(koordinatorka dopisne službe)

dr. sc. Jasminka Dulić

(novinarka, urednica političke rubrike)

Željka Vukov

(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković

(novinar, urednik rubrike kultura)

Zvonko Sarić

(novinar)

Jelena Dulić Bako

(novinarka)

Suzana Darabašić

(novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)

Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić

Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)

Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)

KOMERCIJALISTICA:

Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Birograf Comp DOO, Zemun

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija

u publikaciji Biblioteka

Matice srpske, Novi Sad

32+659.3(497.113=163.42)

Kapetan Dragan i druge zaboravljene priče

Otvaranje subotičkog ureda Fondacije *Kapetan Dragan*, koju vodi **Dragan Vasiljković**, osuđen u Hrvatskoj za ratne zločine na zatvorsku kaznu od 13 godina (koju je odslužio) izazvalo je reagiranje onih koji smatraju da takvom uredu nije mjesto u Subotici. Pisali smo o tome u prošlom broju *Hrvatske riječi* i neću ovoga puta to ponavljati. Ono što se dogodilo nakon toga je priopćenje Gradske uprave Grada Subotice koje se tiče upravo Fondacije *Kapetan Dragan* i prostora koji im je ustupljen u Subotici.

U priopćenju se detaljno pojašnjava procedura izdavanja tog prostora, za koji na tri dražbe, koje su održane u protekle dvije godine, nije bilo zainteresiranih zakupaca. »S obzirom da poslovni prostor, nakon tri oglašavanja nije izdan u zakup i da do trenutka podnošenja zamolbe od strane Fondacije nije bilo drugih zainteresiranih, Povjerenstvo je gradonačelniku predložilo donošenje Rješenja o davanju poslovnog prostora u zakup, a uzimajući u obzir da su ispunjeni svi propisani uvjeti«, navodi se u priopćenju. I tako gledano problema nema. Uostalom, nitko od onih koji su reagirali i nije u pitanje dovodio zakonitost načina davanja prostora za ured Fondaciji *Kapetan Dragan*. Problem je nešto drugo. A to nešto drugo je recimo to što je na službenoj Facebook stranici ove fondacije pokrenuta akcija za pomilovanje **Zvezdana Jovanovića**. Da, onog Zvezdana Jovanovića, koji je osuđen za ubojstvo premijera Srbije **Zorana Đinđića**. I samo da je to jedna od spornih aktivnosti Dragana Vasiljkovića i njegove fondacije dovoljno je, ako ništa drugo, makar preispitati odluku o tome treba li takva fondacija djelovati ne samo u Subotici već u bilo kojem drugom mjestu. I to je sporno, a ne je li sukladno propisima ili ne taj prostor dobiven u zakup.

Ali tko mari. I tako je Kapetan Dragan već zaboravljena priča. Kao i mnoge druge prije nje. Tu i tamo iskoče neki glasovi protiv, ali utiša ih zaglušujuća buka onih za. I tu sve i stane, jer većina ostaje i gluha, i slijepa i nijema.

Z. V.

Grlić Radman: Arhive o nestalim i masovnim grobnicama moraju biti dostupne

Ministar vanjskih i europskih poslova Hrvatske **Gordan Grlić Radman** izjavio je da je otkrivanje sudbine nestalih i kažnjavanje počinitelja uvjet napretka odnosa sa Srbijom.

»Otkrivanje istine o 1.858 nestalih i sankcioniranje počinitelja zlodjela je preduvjet napretka odnosa sa Srbijom«, izjavio je Grlić Radman za agenciju *Hina* povodom Međunarodnog dana nestalih.

Prema Radmanovim riječima postoje dokazi za ubojstva i ratne zločine za koje počinitelji moraju odgovarati. Postoje arhive o zatočenima i nestalima, masovnim grobnicama i te arhive trebaju biti dostupne hrvatskom pravosuđu.

Grlić Radman je rekao da kao ministar vanjskih poslova koristi svaku priliku da se na forumima za ljudska prava, s povjerenikom UN-a za ljudska prava, i na odborima UN-a za ljudska prava, kao univerzalnim čuvarom

međunarodnog poretka i mira, čuje »da je Srbija zemlja koja snosi krivicu i odgovornost **Miloševićevog** režima i koja treba surađivati«.

»U Luksemburgu na međuvladinoj konferenciji o otvaranju i zatvaranju poglavlja o pristupanju Srbije EU, jasno sam rekao Vijeću za vanjske poslove i njihovoj vladi da njihova prezentacija dostignuća treba uključiti i rješenje pitanja nestalih osoba, veličine ratnih zločina, nesuradnju s Haškim tribunalom i negiranje genocida u Srebrenici«, rekao je Grlić Radman.

Prema njegovim riječima, to nije samo bilateralno pitanje već i pitanje pravne tekovine.

»Srbija se mora suočiti s prošlošću i u interesu svoje budućnosti, da buduće generacije oslobodi te krivice, da teret rješavanja pitanja nestalih osoba, odštete logoraša ne ostane njima, već da otvori arhive i time se postigne pravda i olakšaju naši odnosi«, dodao je hrvatski ministar.

Hrvatski premijer **Andrej Plenković** rekao je da Hrvatska neće stati u potrazi za nestalima.

Dodao je da će inzistirati na suradnji sa Srbijom tako da informacije iz srpskih arhiva »ne budu samo reciklirana saznanja nego svježije informacije koje će olakšati pitanje nestalih«.

Povećanje pokrajinskog proračuna iz poreznih prihoda za 4,8%

Pokrajinska vlada je na sjednici, kojoj je predsjedao **Igor Mirović**, predložila rebalans pokrajinskog proračuna za 2021. godinu u opsegu od 81,36 milijardi dinara, što predstavlja povećanje za 3,71 milijardu dinara, odnosno 4,8% u odnosu na aktualni proračun, navodi se na portalu Pokrajinske vlade.

Predloženim rebalansom kapitalni dio proračuna povećan je i iznosi 19,41 milijardu dinara. Proračun se povećava iz onog njegovog dijela koji predstavlja najveći potencijal, a to su porezni prihodi – prihodi od poreza na zarade i poreza na dobit, što je najdirektniji pokazatelj stanja zaposlenosti, visine prosječnih plaća i profitabilnosti gospodarstva.

Prijedlog odluke o rebalansu upućen je Skupštini AP Vojvodine.

Za prijevremenu otplatu javnog duga, nastalog u vrijeme prethodne administracije, iz pokrajinskog proračuna bit će usmjereno 900 milijuna dinara, čime će se znatno smanjiti opterećenje proračuna za 2022. i 2023. godinu, navodi se na sajtu pokrajinske Vlade.

Ovim rebalansom predviđena su izdvajanja za kapitalne projekte, prije svega u područjima privrede i vodoprivrede, zdravstva, obrazovanja i kulture, razvoja sporta i socijalne i demografske politike.

Vodoprivrednim poduzećima bit će usmjereno 600 milijuna dinara za investicijske radove i održavanje vodnih mreža.

Za poticaje privrednom i turističkom razvoju i podršku ženskom poduzetništvu i malim i srednjim poduzećima namijenjeno je 357 milijuna dinara.

Za rekonstrukciju i adaptaciju zgrade očne klinike Kliničkog centra Vojvodine osigurano je 310 milijuna dinara.

Osiguran je i novac za početak radova na izgradnji Studentskog kulturnog centra u Novom Sadu, kao i za rekonstrukciju, adaptaciju i sanaciju tri doma kulture – u Velebitu, Golubincima i Lovčencu.

Ovim rebalansom predviđena su i ulaganja za opremanje Znanstveno-tehnološkog parka u Novom Sadu nakon završetka druge faze radova koji se očekuju krajem rujna, kao i za sanaciju objekata i prostora koje koriste osnovne i srednje škole u AP Vojvodini.

Velika ulaganja predviđena su i za dogradnju i rekonstrukciju Doma za duševno oboljele osobe u Čurugu kao i za druge domove socijalnog staranja i ustanove socijalne zaštite koje vode brigu o djeci, navodi se na sajtu vojvodina.gov.rs.

H.R.

Fondacija Cro-Fond

Poziv za upis u Registar gospodarstvenika i poljoprivrednih gospodarstava

Pozivaju se svi pripadnici hrvatske zajednice koji imaju poduzeće, poduzetničku radnju ili poljoprivredno gospodarstvo da popisivačima, koji će im se obratiti ili koje sami mogu pozvati, pruže podatke koji se traže u obrascima za izradu Registra

Fondacija Cro-Fond, čiji je osnivač Hrvatsko nacionalno vijeće u Srbiji, realizira projekt izrade Registra gospodarstvenika i poljoprivrednih gospodarstava hrvatske zajednice u Srbiji u suradnji s Demokratskim savezom Hrvata u Vojvodini i hrvatskim udrugama.

»Cilj projekta je upoznavanje naših resursa, ali i izazova s kojima se suočavamo, a sve radi planiranja konkretnih mjera pomoći našim ljudima u djelatnostima od kojih žive i hrane svoje obitelji. Krajnji cilj je stvaranje prosperitetnog fonda iz kojeg bi se financirali projekti naših gospodarstvenika. Kako bismo navedeni cilj ostvarili, potrebni su nam konkretni podatci o stanju i prilikama u gospodarstvu naše zajednice«, navodi se u pozivu Fondacije Cro-Fond za upis u ovaj Registar.

»Pozivamo sve pripadnike hrvatske zajednice koji imaju poduzeće, poduzetničku radnju ili poljoprivredno gospodarstvo da popisivačima, koji će vam se obratiti ili koje sami možete pozvati, pružite podatke koji se traže u obrascima za izradu Registra. Podatci će služiti isključivo za analizu i izradu Strategije za razvoj gospodarstva naše zajednice i pojedinačni podatci neće biti javno objavljivani. Molimo vas da podržite ovaj projekt i svojim upisom u Registar gospodarstvenika i poljoprivrednih

gospodarstava otvorite skupa s nama nove perspektive za boljitak hrvatske zajednice u Srbiji«, navodi se u Pozivu Cro-Fonda.

Koordinatori

Koordinatori za izradu registra gospodarstvenika su **Mirko Ostrogonac** i **Miroslav Kujundžić** za Suboticu, **Tomica Vojnić Mijatov** za Tavankut, **Anita Đipanov-Marjanović** za Monoštor, **Renata Kuruc** za Sontu, **Željko Pakledinac** za Vajsku, **Milorad Stojnić** za Bereg, **Katica Naglić** za Surčin, **Boris Udovčić** za Golubince, **Ivan Gregurić** za Novi Slankamen, **Goran Kaurić** za Zrenjanin, **Mladen Petreš** za Novi Sad i **Damir Pismestirović** za Srijemsku Mitrovicu.

Popisivači

Popisivači su **Miroslav Kujundžić** u Subotici, **Tomislav Kopilović** u Malom Bajmoku, **Ivica Tumbas** u Aleksandrovu, **Tomica Vojnić Mijatov** i **Lidija Cvijin** u Tavankutu, **Predrag Bedeković** u Mirgešu, **Mirko Ostrogonac** u Žedniku, **Josip Kujundžić** u Verušiću, **Vinko Stantić** u Maloj Bosni, **Marica Stantić** u Đurđinu, **Josip Šarčević** na Bikovu, **Antun Beneš** u Bajmaku, **Tomislav Vuković** u Somboru, **Marija Bagi** u Lemešu, **Ivan Karan** u Stanišiću, **Željko Šeremešić** u Monoštoru, **Svetlana Zec** u Sonti, **Željko Pakledinac** u Vajskoj, **Dario Bošnjak** u Baču, **Marica Andrić** u Plavni, **Milorad Stojnić** u Beregu, **Katica Naglić** u Surčinu, **Damir Pismestirović** u Srijemskoj Mitrovici, **Igor Gašparović** u Golubincima, **Ivan Gregurić** u Novom Slankamenu, **Nikola Pavlić** u Starčevu, **Željko Horvat** u Opovu, **Mirko Turšić** u Petrovaradinu, **Nikola Jurca** u Rumi, **Ana Hodak** u Šidu i **Aleksandar Lakatuš** u Zrenjaninu.

Čomić: Dijalogom otkloniti manjkavosti

Ministrica za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog **Gordana Čomić** izjavila je da se samo dijalogom mogu otkloniti manjkavosti u društvu u Srbiji.

Ministrica je na konferenciji »Ciljevi održivog razvoja – svijet bez gladi, dobro zdravlje i kvalitetno obrazovanje« kazala da je posljednjih šest mjeseci obilazila okruge u Srbiji i razgovarala s nadležnima koje probleme imaju i kako ih otkloniti.

»Obišli smo svih 29 okruga i razgovarali s onima koji su zaduženi za primjenu Zakona o planskom sustavu, gdje su teškoće, zašto se ne primjenjuju i što možemo zajedno uraditi i također smo obišli i 22 vijeća nacionalnih manjina i Zajednicu židovskih općina, tražeći i od njih da nam kažu što je to što ovo Ministarstvo može uraditi za nacionalnu manjinu, da i oni budu ravnomjerno tretirani«, rekla je ona u palači *Srbija*.
H. R.

Nova školska godina

Na putu do znanja

»Prvi puta ulazimo u više razrede na hrvatskom jeziku i što se tiče kadra i udžbenika mislim da je sve dobro. Ne mogu reći da je odlično i savršeno, jer to još nije, ali na tome radimo«, kaže Marija Mrgić * U srednjim školama je upisano: Gimnazija – 12, Medicinska škola – 23 i Politehnička škola – 13 učenika

Započela je još jedna školska godina i to onako kako je većina roditelja i čekala: u školskim klupama, svi skupa i sati u trajanju od po 45 minuta. Ipak, djeca moraju nositi maske, a hoće li biti izmjena za pojedine škole ovisit će od epidemiološke situacije na lokalnoj razini. Još jedna novina u ovoj školskoj godini jest intoniranje himne *Bože pravde* s kojom je u svim školama Srbije započela nastava.

Prvi puta u školske klupe, kada je u pitanju cjelovita nastava na hrvatskom jeziku, sjelo je 25 mališana, i to u sljedećim školama: OŠ *Matko Vuković*, Subotica (16 učenika), OŠ *Vladimir Nazor*, Đurđin (4 učenika), OŠ *Ivan Milutinović*, Subotica (1 učenik), OŠ *Ivan Milutinović*, Mala Bosna (1 učenik) i OŠ *Matija Gubec*, Tavankut (3 učenika).

Petaci u Monoštoru

Od ove školske godine prvi puta u OŠ 22. oktobar cjelovita nastava počinje i u višim razredima, odnosno učenici petih razreda nastavu će slušati na materinjem jeziku. Njih šestero, odnosno njihovi roditelji, odlučili su školovanje svoje djece nastaviti kako su i počeli. Oni su ujedno bili i prva generacija učenika koja je pohađala cjelovitu nastavu izvan Subotice i okolice. Po riječima ravnateljice ove škole **Marije Mrgić** sve pripreme su privedene kraju i oni su spremni dočekali novu školsku godinu.

»Prvi puta ulazimo u više razrede na hrvatskom jeziku i što se tiče kadra i udžbenika mislim da je sve dobro. Ne mogu reći da je odlično i savršeno, jer to još nije, ali na tome radimo. Što se tiče nastavnog kadra, rekla bih da

imamo sreće, jer među nastavnicima ima i onih koji su svoje školovanje završili u Hrvatskoj ili u susjednoj Bosni i Hercegovini, te su jezično, a i predmetno kompetentni», kaže Mrgić i pojašnjava kako će imati i vanjsku pomoć te će hrvatski jezik i književnost predavati prof. **Ivan Baričević**.

Ravnateljica škole je također napomenula kako su nastavnici tijekom proteklih godina sudjelovali na brojnim seminarima, a u novije vrijeme i webinarima, te su iskoristili sve mogućnosti za usavršavanje.

»Već kada smo krenuli s prvim razredom na hrvatskom jeziku bili smo svjesni toga da će oni doći i u peti i ovo nam nije iznenađenje. Naše dvije učiteljice koje su u cjelovitoj nastavi su završile i Lektorat na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu, a i u narednom periodu planiramo animirati predmetne nastavnike da se i oni jezično usavršavaju. Od profesora Baričevića očekujem i međupredmetnu pomoć, odnosno da mu se kolege mogu obratiti za stručne termine«, kaže Mrgić.

Razrednica petog razreda je profesorica tehnike i tehnologije **Iris Stojšić Odri**, a po riječima ravnateljice, novoj zadaći je pristupila s radošću.

Osim spomenutih petaka, u školi se cjelovita nastava izvodi još u trećem razredu, gdje ima pet učenika, a ove školske godine nije bilo zainteresiranih prvaša.

S ravnateljicom škole smo razgovarali i o aktuelnom i stalnom smanjenju broja učenika na teritoriju cijele Srbije.

»Nažalost, ovaj trend nije zaobišao niti našu školu. Iz godine u godinu imamo manje djece, tako sada umjesto prošlogodišnjih 192 učenika, imamo 185«, posvjedočila je ravnateljica Mrgić.

Srednja škola i izborni predmet

Kada je u pitanju srednja škola, ove godine u cjelovitu nastavu je upisan lijepi broj učenika. U Gimnaziji **Svetozar Marković** u Subotici – opći smjer upisano je 12, u Medicinsku školu u Subotici – smjer medicinska sestra-tehničar upisano je 23 učenika, dok je Politehničku školu u Subotici na smjeru tehničar tiska upisalo 13 učenika koji će nastavu pohađati dualno – odnosno dio učenika će uz teoriju u školi imati i takozvano učenje kroz rad i to u **Rotografici** Subotica i **Birografici** Subotica. Ovo dualno obrazovanje je po riječima ravnatelja ove škole **Ise Planića** sada prvi puta prisutno i za učenike na hrvatskom nastavnom jeziku.

Po riječima predsjednice Odbora HNV-a za obrazovanje **Margarete Uršal** svi udžbenici su napravljeni i prevedeni, odobrenje se čeka za dva udžbenika koji su obuhvaćeni reformom školstva.

»Ove godine smo doista sve odradili na vrijeme i nadam se kako će udžbenici ovih dana biti na školskim klupama. Roditelji, odnosno učenici će o tome biti na vrijeme obaviješteni putem društvenih mreža, ali i preko učitelja, odnosno razrednika«, kaže Uršal.

U narednom periodu u brojnim školama diljem Vojvodine slijedi anketiranje učenika, odnosno roditelja o izbor-

nom predmetu Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture, te će broj zainteresiranih učenika biti poznat početkom narednog mjeseca.

Kada je u pitanju anketiranje vezano za ovaj predmet, prethodnih godina se znalo dogoditi da se ono ne provede po svim zakonima, ali se iz HNV-a nadaju kako se to neće ponoviti.

»Predstavnici HNV-a i Udruge *Naša djeca* su proljetos obišli sve škole i radili na promoviranju izbornog predmeta. Ove godine očekujemo veći broj učenika, a neke škole su to već najavile, no, ipak ćemo sačekati anketiranje i točne brojeve i podatke«, kaže Uršal.

Pored cjelovite nastave, ovaj predmet se izučava i u Monoštoru, a po riječima ravnateljice otprilike polovina učenika se opredijeli za ovaj isti.

»Nikada nismo imali manje od četiri skupine, a svaka skupina broji najmanje po 15 djece. Nadamo se kako će se ovaj trend zadržati i ove godine«, poručila je Mrgić.

Djece manje, cijene veće

Kada su u pitanju učenici cjelovite nastave, za njih su osigurani udžbenici koji će ovih dana biti na školskim klupama i to po simboličnoj cijeni od 1.000 dinara. Jasno je da ti udžbenici nisu u potpunosti besplatni, nego ih je netko morao platiti.

»Hrvatsko nacionalno vijeće svake godine osigura učenicima u cjelovitoj nastavi besplatne udžbenike, odnosno roditelji plaćaju samo simboličnih 1.000 dinara, a ostale troškove snosi HNV«, kaže Margareta Uršal.

Ako pogledamo ovogodišnju cijenu kompleta udžbenika, možemo zaključiti kako je ova pomoć itekako od koristi roditeljima, osobito onima koji imaju više školaraca. Samo radi boljeg uvida valja napomenuti da komplet udžbenika za prvaše iznosi od 6.400 do 8.000 dinara, dok za petake od 14.300 do 16.500, a za osmake nešto više od 17.000 dinara. Da razjasnim: to su samo udžbenici, a onda na spomenute brojke dodate još bilježnice i sav potreban pribor. Odjeću i obuću neću niti spominjati, možda nisu baš sve izrasli...

Mnogi će dodati kako se mogu koristiti i polovni udžbenici, ali oni koji su u »igri« znaju da to ne važi za sve razrede, budući da je sadašnji četvrti i osmi razred »zahvatio« reforma školstva u Srbiji i udžbenici od prethodne generacije se ne poklapaju. Ako tome dodate i mogućnost da se nastavnik može promijeniti, te tražiti udžbenike drugog izdavača, opet morate sve iznova kupovati.

Sve u svemu, roditelji se već i ovako snalaze na razne načine, kupujući polovne udžbenike (koji mogu), te ih kupuju putem interneta ili na rate, a za »utjehu« pojedini sajtovi i knjižare daruju po koju bilježnicu besplatno.

Ako se vratimo na početak i brojku od 25 prvaša, a pogledamo samo financijsku pomoć, a sve druge (kojih itekako ima) zanemarimo, nameće se pitanje: zašto u prvim razredima nema umjesto 25, primjerice 52 prvaša? Zbog čega? A moglo bi biti.

Ž. Vukov

Priručnik za rad nacionalnih vijeća nacionalnih manjina

Svi žele učinkovitija nacionalnomanjinska vijeća

»Službena uporaba jezika i pisma je često poligon za političku ideologiju, netrpeljivosti i patroniziranje«, kazala je ministrica Gordana Čomić. Ona je izrazila nadu da će Ministarstvo koje vodi, s hrvatskom zajednicom, »bez obzira što je ona nova manjina«, skupa učiniti napor i realizirati zahtjev o Hrvatskom školskom centru

U Skupštini Vojvodine 26. kolovoza predstavljena je publikacija »Priručnik za rad nacionalnih vijeća nacionalnih manjina« koju je nedavno, u okviru projekta »Promocija različitosti i ravnopravnosti u Srbiji« objavio Ured Vijeća Europe u Beogradu, a autorstvo potpisao ekspert ove organizacije **Robert Sepi**. U predavljanju su, u svojstvu domaćina, a ponosni što je riječ o prvom skupu u pokrajinskom skupštinskom domu nakon korona-zatvaranja, sudjelovali predsjednik Skupštine Vojvodine **István Pásztor** i pokrajinski tajnik za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine - nacionalne zajednice **Zsolt Szakállas**. Ostvarivanje projekta podupire i resorno ministarstvo, te je (do kraja) predavljanju nazočila ministrica za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog **Gordana Čomić** i njezina pomoćnica **Ivana Antić**, a u ime Koordinacije nacionalnih vijeća nacionalnih manjina **Dalibor Nakić**, predsjednik Romskog nacionalnog vijeća. Za predstavljenu publikaciju su uglavnom bili zainteresirani predsjednici i pojedini članovi nacionalnomanjinskih vijeća iz Vojvodine, a osim njih tu su bili i pojedini djelatnici nekoliko pokrajinskih tajništava i novinari.

Broj duša

»Obično se kaže da, ako broj duša jedne nacionalne zajednice padne ispod nekog broja, onda ta zajednica više nema budućnost. Ne dijelim taj stav. Mislim da budućnost zajednice ne ovisi o broju nego od jačine tih duša. Svi će već sutra početi plakati kada se vidi koliko je koja zajednica brojčano manja. To već znamo, no mislim da nema ni jedne zajednice koja može pasti ispod stanovitog broja i nestati, ako ona sama to ne želi. Ako zajednica želi opstati, opstat će bez obzira na tendenciju opadanja u posljednjem desetljeću«, iznio je na početku Pásztor svoje mišljenje o temi koja u manjinskom kontekstu počinje bivati sve prisutnija u javnosti.

»Pozivam sve aktere javnog života da u ovom smislu djeluju u razdoblju priprema za popis«, dodao je on, izjavivši se i o zakonodavstvu iz područja manjinskih prava,

12 godina nakon donošenja osnovnog zakona iz ovog područja.

»Manjinska legislativa je živo područje, u kojoj potrebe pripadnika različitih zajednica nameću potrebu korekcije zakonske regulative i njezine primjene«, zaključio je.

Ministrica Čomić smatra da samo zakonski ili podzakonski akti nisu dovoljni za punu primjenu obveza, prava i sloboda nacionalnih manjina, te u tom svjetlu vidi Priručnik – kao zamjenu i dopunu živoj riječi (onih kojima se obraćaju članovi nacionalnih vijeća) pri primjeni zakona.

»Obišli smo sve upravne okruge i nacionalna vijeća u njihovim sjedištima prvi puta, i to ćemo ponoviti od listopada ove godine. Samo živom razmjenom iskustava ljudi na koje se nacionalnomanjinsko zakonodavstvo odnosi imaju provjerljiv dojam da su njihova prava zaštićena, a da propisane obveze i slobode koje se tiču nadležnosti vijeća žive svaki dan u svakoj lokalnoj sredini. Priručnik nam treba i stoga što postoje novi mehanizmi zaštite manjinskih prava. Dvanaest godina (od usvajanja Zakona o nacionalnim savjetima nacionalnih manjina – prim. M. T.) nije dugačak period za pravni sustav da bi primjena postala svakom znana rutina. Stoga je Priručnik bio potreban kao sabrano iskustvo nacionalnih vijeća i lokalnih samouprava koje s njima surađuju – svih onih koji imaju bilo kakve nadležnosti ili veze s radom vijeća. Priručnik

Želje Ministarstva za ljudska i manjinska prava

»Željeli bismo na kraju mandata ostaviti začetak izučavanja manjinskih jezika kao jezika sredine. Na uspostavi toga trenutačno radimo s albanskom zajednicom. Ušli smo u razgovor s Radio-televizijom Srbije da naprave redakcije na jezicima manjina kojih nema na RTV-u: albanska, vlaška, romska (za jezične skupine Roma središnje Srbije), bošnjačka i bugarska«, kazala je ministrica Čomić.

je započeo u jednom ministarstvu, završen u drugom, a nadamo se da će biti na korist svim ministarstvima jer svako ima neki segment gdje treba voditi računa i o manjinskim pravima«, slikovito se izjasnila ministrica.

Pravna sigurnost, jednostavnost i učinkovitost

Sudeći prema riječima Roberta Sepija, negdašnjeg zamjenika pučkog pravobranitelja, prilikom vršenja nadležnosti nacionalnih vijeća javlja se veliki broj problema za čije su rješavanje nedostajala jasna tumačenja i upute. On je naveo da se u to uvjerio pregledom mrežnih stranica nacionalnih vijeća koje, priznao je, nemaju sva vijeća.

»Pravni akti koje sastavljaju nacionalna vijeća su neujednačeni u kvaliteti i načinu sastavljanja. Druga greška koju sam primijetio su naslovi akata, i time njihovo pravno klasificiranje, no za to su u velikoj mjeri krivi propisi. Treća je stvar primjena pravilne metodologije u pisanju pravnih dokumenata, što sve može ići na štetu samih nacionalnih vijeća. Predložio sam najpreciznije moguće formulacije u pravnim dokumentima koji 'izlaze' iz nacionalnih vijeća. Takav rad doprinosi pravnoj sigurnosti, jednostavnosti i učinkovitosti. Oni kojima se obraćate lakše će primjenjivati to što propišete, ako pravni standard već postoji u drugim pravnim aktima koja oni primjenjuju, jer nemaju potrebe tumačenja i osporavanja. Posljednja stvar koja se tiče strukture pravnih akata tiče se teksta obrazloženja. Postoji dobar broj njih koji uopće ne sadrže obra-

zloženja. U Priručniku se nalaze primjeri obrazloženja i preambule«, naveo je dijelove sadržine Priručnika Sepi.

Jedan od njegovih savjeta je da nacionalna vijeća trebaju koristiti sva raspoloživa sredstva koja imaju, bilo da primjenjuju savjetodavnu aktivnost, bilo da je to podnošenje pritužbi, bilo inicijative za promjenu propisa.

»Te promjene će biti manje na nacionalnoj razini, ali vjerujem da će biti više vaših inicijativa za promjene propisa na lokalnom i pokrajinskoj.«

»Predsjednik će biti jako zauzet«

Član Hrvatskog nacionalnog vijeća **Goran Kaurić** u svojem intervjuu tijekom rasprave predstavio je status i iz njega proistjećuće izazove Hrvata, kao nove nacionalne manjine, čiji život i institucionalno iskustvo u Srbiji su novijeg datuma, budući da je, za razliku od tradicionalnih nacionalnih manjina taj status stekla tek prije tri desetljeća. Predložio je izjednačavanje tretmana te dvije skupine manjina, konkretizirajući to primjerima nedosljedne ili nedostajuće službene uporabe hrvatskog jezika i propisa glede toga. Čomić se složila da je kontekst djelovanja novih manjina drukčiji, dodavši da je »službena uporaba jezika i pisma često poligon za političku ideologiju, netrpeljivosti i patroniziranje«.

»Najbolji primjer da se ne želi dijalog o službenoj uporabi jezika i pisma je primjer predsjednika Općine Vrbas, s kojim četiri puta pokušavam zakazati sastanak. Zakon nalaže da u toj općini crnogorski jezik mora biti službeni, no to se ne želi primijeniti sa strane lokalne samouprave. Posljednja informacija je da će predsjednik Općine Vrbas u narednom periodu biti jako zauzet«, ilustrirala je Čomić.

Ona je izrazila nadu da će Ministarstvo koje vodi, s hrvatskom zajednicom, »bez obzira što je ona nova manjina«, skupa učiniti napor i realizirati zahtjev o Hrvatskom školskom centru i pokazati da je moguće razložiti slojeve netrpeljivosti.

Obećano je tiskanje predstavljenog Priručnika na manjinskim jezicima.

M. Tucakov

Tobias Flessenkemper, predstojnik Ureda Vijeća Europe u Beogradu

»Posljednja sjednica Komiteta ministara Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina o implementaciji Europske povelje o regionalnim i manjinskim jezicima naglasila je važnost omogućavanja uporabe latinice u Srbiji. Tradicionalno se latinica koristi od strane velikog broja manjina, uz korištenje ćirilice prema Ustavu Srbije. Preporuča se, primjerice, korištenje latinice u prikazivanju anagrafskih podataka – službenih isprava na jezicima s latiničnim pismom. Govorimo o individualnim pravima: da vaše ime bude napisano na latinici.«

Izmijenjen i dopunjen Zakon o kulturi

Očuvane pozicije nacionalnih manjina

Skupština Srbije nedavno je usvojila izmjene i dopune Zakona o kulturi. Novine se, među ostalim, odnose na produženje rokova za raspisivanje javnih natječaja (s 30 na 60 dana), zatim na izmjene u vezi s Registrom ustanova kulture, kao i definiranje plaćanja doprinosa za slobodne umjetnike. Dio izmjena i dopuna odnosi se na odredbe koje uređuju sastav i izbor Nacionalnog vijeća za kulturu. Također, izmjene se odnose i na sastav upravnog i nadzornog odbora ustanova kulture, koji treba osigurati zastupljenost od najmanje 40 posto predstavnika manje zastupljenog spola, umjesto dosadašnjih 30 postotaka.

U javnoj raspravi koja je prethodila sudjelovali su i predstavnici nacionalno-manjinskih vijeća, među kojima i Hrvatskog nacionalnog vijeća. **Darko Baštovanović** iz HNV-a ocjenjuje kako izmjene i dopune nisu išle na štetu pozicija i prava nacionalnih manjina u toj domeni.

»Sačuvana je mogućnost sudjelovanja predstavnika nacionalnih manjina u upravljanju ustanovama kulture u kontekstu upravnih i nadzornih odbora, kao i u radu Nacionalnog vijeća za kulturu. Nisu napravljene veće izmjene na ovom planu, uvažena su stajališta nacionalnih manjina, što je jako važno. Ovo je pokazalo da je moguća suradnja između države i nacionalnih manjina na obostranu korist«, kaže Darko Baštovanović.

Nacionalno vijeće za kulturu

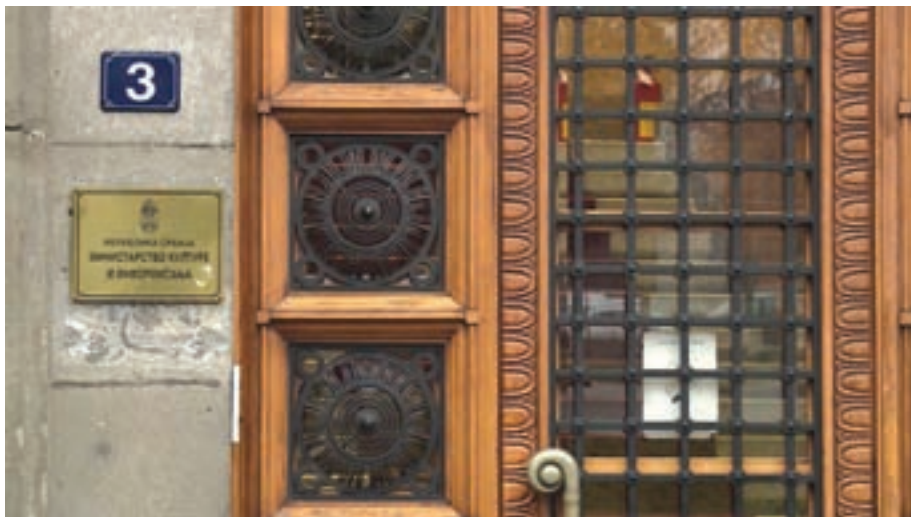
Kada je u pitanju Nacionalno vijeće za kulturu, za razliku od prethodnog rješenja zakona gdje je sastav brojao 19 članova, to tijelo sada broji 11 članova koje predlaže ministar kulture na osnovu liste prijedloga kandidata. Listu kandidata više ne čine, kao do sada, istaknuti i ugledni umjetnici nego kandidati predloženi od nekoliko najreprezentativnijih ustanova kulture, dok dva zajednička kandidata predlažu nacionalna vijeća nacionalnih manjina, preko Koordinacije nacionalnih vijeća.

Inače, kako smo već ranije pisali, Ministarstvo kulture i informiranja uputilo je 30. srpnja Narodnoj skupštini Srbije prijedlog članova za ovo tijelo. Među predloženim članovima su i **András Urbán** i **Suzana Kujundžić-Ostojić**, kao prijedlozi nacionalnih vijeća. Međutim, za Hrvatsko nacionalno vijeće sporna je procedura oko izbora Kujundžić-Ostojić, koja, za razliku od Urbána, nije izabrana na sjednici Koordinacije nacionalnih vijeća nacionalnih manjina već je izbor obavljen tako što su nacio-

nalna vijeća glasala putem elektroničke pošte, a prijedlog je Ministarstvu kulture dostavljen bez toga da su nacionalna vijeća obaviještena o tome tko je glasao i kakav je ishod glasanja.

Upravni i nadzorni odbori

Odredba koja se tiče sastava upravnog odbora ustanove kulture izmijenjena je i od dosadašnja minimalno obvezna tri člana, izmjene predviđaju minimum petero članova za sastav upravnog odbora. Upravni odbor ustanove ima pet članova, izuzev ustanova kod kojih se broj članova odbora povećava za po jednog predstavnika nacionalnih savjeta nacionalnih manjina, za koje je ta ustanova od posebnog značaja. Za sastav nadzornog odbora ustanove kulture predviđeno je tri člana.

Kao i ranije, u upravni i nadzorni odbor ustanove za koju se izmjenom osnivačkog akta utvrdi da je od posebnog značaja za očuvanje, unaprjeđenje i razvoj kulturne posebnosti i očuvanje nacionalnog identiteta nacionalne manjine, najmanje jedan član odbora imenuje se na prijedlog odgovarajućeg nacionalnog vijeća nacionalne manjine. Kada više nacionalnih vijeća daje prijedlog za člana upravnog i nadzornog odbora, prijedlog zajednički podnose sva zainteresirana nacionalna vijeća nacionalnih manjina. Također, kao i ranije, u tim ustanovama nacionalno vijeće nacionalne manjine daje mišljenje u postupku imenovanja ravnatelja.

Ostale nadležnosti

Izmjene i dopune nisu išle na štetu nacionalnih manjina i po pitanju nekih drugih pitanja koje ovaj zakon definira.

Republika, Autonomna Pokrajina i jedinica lokalne samouprave i dalje mogu osnivati ustanove radi očuvanja, unaprjeđenja i razvoja kulturne posebnosti i očuvanja nacionalnog identiteta nacionalnih manjina, odnosno mogu, na prijedlog nacionalnog vijeća nacionalne manjine, izmjenom osnivačkog akta za pojedine postojeće ustanove utvrditi da su od posebnog značaja za očuvanje, unaprjeđenje i razvoj kulturne posebnosti i očuvanje nacionalnog identiteta nacionalnih manjina. U slučaju osnivanja takve ustanove prethodno se pribavlja mišljenje odgovarajućeg nacionalnog vijeća nacionalne manjine.

Republika, Autonomna Pokrajina i jedinica lokalne samouprave, kao osnivači takvih ustanova mogu u cjelini ili djelomično prenijeti osnivačka prava na nacionalno vijeće nacionalne manjine.

Nacionalno vijeće nacionalne manjine i dalje daje prijedlog za raspodjelu sredstava koja se dodjeljuju putem

javnog natječaja iz proračuna Republike, Autonomne Pokrajine ili jedinice lokalne samouprave ustanovama, manifestacijama i udrugama nacionalne manjine u području kulture.

Vlada, izuzetno, može dodijeliti priznanje u vidu doživotnog mjesečnog novčanog primanja umjetniku, odnosno stručnjaku u kulturi, za vrhunski doprinos nacionalnoj kulturi, odnosno kulturi nacionalnih manjina. Ovo priznanje dodjeljuje se umjetniku koji je ostvario pravo na mirovinu. Prijedlog za dodjelu priznanja u slučaju pripadnika nacionalne manjine može podnijeti i nacionalno vijeće nacionalne manjine.

Zakon o kulturi usvojen je u rujnu 2009., a njegova primjena počela je u ožujku iduće godine. Od tada ovaj zakon je pretrpio dvije izmjene, i to prvu 2016., a drugu 2020. godine.

D. B. P.

Izvještaj švedskog Instituta V-Dem

Srbija klizi u autokraciju

Srbija je među pet zemalja u svijetu koje najbrže klize u autokraciju, poslije Brazila, Turske, Mađarske i Poljske, koja je na prvom mjestu liste švedskog instituta V-Dem u izvještaju o demokraciji iz 2021. godine.

Varijacije demokracije (Varieties of Democracy, V-Dem) je novi pristup konceptualizaciji i mjerenju demokracije, navodi se na sajtu ovog Instituta iz Gothenburga.

V-Dem projekt razlikuje pet principa, odnosno dimenzija demokracije: izborni, liberalni, participatorni, deliberativni i egalitarni i prikuplja podatke kojima nastoji mjeriti ove dimenzije.

Projekt vodi istraživački tim V-Dem Instituta na Odjelu za političke znanosti Sveučilišta u Gothenburgu u Švedskoj.

U izvještaju se navodi da su zemlje koje klize k autokraciji brojnije od zemalja s razvijenom demokracijom, kao i da u posljednjih deset godina nijedna zemlja u Sjevernoj Americi i Zapadnoj i Istočnoj Europi nije napredovala u demokraciji »dok su Mađarska, Poljska, Srbija, Slovenija i SAD bilježile konstantan pad. Države u Istočnoj Europi, kao što su Mađarska, Poljska i Srbija nastavile su pad poslije stalnih napada na pravosuđe i ograničenja medija i civilnog društva«, navodi se u izvještaju.

Dodaje se da je u Srbiji zabilježen pad izbornog integriteta, usporedo s pogoršanjem akademskih sloboda, građanskog društva i slobode medija, što je sve pridonijelo njenom klizenju u autoritarizam od 2013. godine.

»Od tada se pogoršava kvaliteta izbora, da bi se dodatno pogoršala u 2020., kada su mnoge oporbene partije bojkotirale parlamentarne izbore, održane usred pandemije«, navodi se u izvještaju.

Srbija je u 2020. u odnosu na 2010. zabilježila pad od 27 postotnih poena. Kako se dodaje u izvještaju, 2010. je

Srbija bila klasificirana kao izborna demokracija, a 2020. kao izborna autokracija.

Kada se radi o stupnju demokratskih sloboda, Srbija se od 179 zemalja nalazi na 119. mjestu, u rangu Haitija, Pakistana, Jordana i Hongkonga. U regiji je Srbija najniže rangirana. Slovenija je na 40. mjestu, Hrvatska na 44., Kosovo na 78., Albanija na 85., Crna Gora na 94., a BiH na 96. mjestu.

V-Dem opisuje na koji način dolazi do degradacije demokracije, navodeći da se prvi na udaru nađu mediji, akademske slobode i civilno društvo. Usporedo s tim, vlada često potiče polarizaciju u društvu službenim kampanjama dezinformiranja, pritiskom na društvene medije i etiketiranjem političkih neistomišljenika. Tek poslije ovih parametara dolaze službene institucije poput kvalitete izbornog procesa.

Predsjednik Građanskog demokratskog foruma **Zoran Vuletić** smatra da je autoritarni odnos srpskog društva prema jednoj stranci i neprikosnovenom lideru prilično ukorijenjen.

»Dokaza za to imamo puno ako pogledamo sto godina unazad. Jedini period kada je neka srpska vlada pokušala preoblikovati takav društveni odnos je bila **Đinđićeva** u trajanju od samo dvije godine. Srbija je teško opterećena svojom neposrednom ratnom prošlošću koju je trebalo odmah iskreno sagledati, razorenom ekonomijom, koja se morala hitno sanirati i paralelno s tim graditi moderno pluralno društvo oslonjeno na EU integracije. Đinđićeva Vlada je to vrlo uspješno počela raditi, nažalost samo do njegovog atentata. Rekao bih da je zbog toga i ubijen«, kazao je Vuletić za dnevni list *Danas*.

H. R.

Prof. dr. sc. Darko Gavrilović, redoviti profesor PMF-a Sveučilišta u Novom Sadu

Grijech olakog optuživivanja drugih

Intervju vodila: Jasminka Dulić

Svaki put kada se ukaže mogućnost da stojimo uspravno, kako je to rekao Chesterton, ili da ostanemo uspravno – pod pravim kutom – treba prihvatiti šansu. Ona se ne traži u svađama s onima koji mrže, jer oni će vas odvući u mrak svojih promišljanja koja promiču mržnju. U tom mraku oni se osjećaju bolje i okretniji su, pa će vaše argumente potući na osnovu iskustva u zlu. Već se borba prihvaća u činjenju onoga što promiče dobro, plemenitost, razumijevanje. Tu ste na »svom terenu«

Centar za demokraciju, historiju i pomirenje (CHDR), nevladina organizacija iz Novog Sada, kojemu je direktor prof. dr. sc. **Darko Gavrilović**, i Udruga za povijest, suradnju i pomirenje iz Golubića, kojemu je osnivač prof. dr. sc. **Janko Veselinović** četrnaestu godinu zaredom organiziraju znanstveno-političke skupove o odnosima između Hrvatske i Srbije i položaju srpske i hrvatske nacionalne manjine u dvije države. U malom selu Golubiću, u podnožju Velebita, kod mjesta Obrovac u Zadarskoj županiji, održan je ponovno skup ove godine na teme »Srpsko-hrvatskih odnosa, pitanja nacionalnih manjina, političkih mitova, dominantnih narativa i kultura sećanja«.

Prof. dr. sc. Darko Gavrilović je ove godine na skupu iznio svoja promišljanja o grijehu, i »dejestvu grijeha« na hrvatsko-srpske odnose. Njegova promišljanja bila su povod i za ovaj razgovor.

► Ove godine ste na skupu u Golubiću iznijeli svoja razmišljanja o grijehu i posljedicama grijeha govoreći na zadanu temu srpsko-hrvatskih odnosa, pitanja nacionalnih manjina, političkih mitova, dominantnih narativa i kultura sjećanja. Zašto ste izabrali baš ovaj aspekt sagledavanja teme?

Na skupu sam ove godine iznio moja promišljanja o grijehu koji činimo kada olako optužujemo druge radilo se tu o osobnim optužbama ili o kolektivnim napadima

i krivicama. Naime, **Gilbert Keith Chesterton**, engleski pisac, filozof i teolog rekao je da postoji mnogo kutova pod kojima čovjek može pasti, ali samo pod jednim on stoji uspravno. Ako ne shvatimo grijeh, neprestano ćemo isprobavati kutove. A pitanje je sada, što je to sve grijeh? Za kršćane on je zacijelo zlo prema Bogu, čovjeku i prirodi. Međutim, ako šire promatramo pojam grijeha naći ćemo, primjerice, u starom grčkom rječniku kako je grijeh i više od same zamisli o prijestupu i prekršaju. On označava i nedostignuti cilj, promašaj, osobnu manu koja vodi ka propasti.

► **Kako vidite u sklopu ovih promišljanja kakvo je djelovanje grijeha na hrvatsko-srpske odnose?**

Ako promatramo danas hrvatsko-srpske odnose, onda bih mogao ocijeniti kako se najšire djelovanje grijeha ogleda u niskim životnim i političkim idealima, u političkoj manipulaciji masama, u izmrcvarenom i porobljenom duhu koji proizlazi iz toga. Na žalost, poveći dio regionalnih političara i intelektualaca i dalje nam nude podjele na »nas« i »njih« tvrdeći kako je to suštinska podjela i od nje ovisi opstanak i jedinke i roda. U tim tribalističkim podjelama ispaštaju pojedinci, kako oni koji su zavedeni mržnjom tako i oni koji nisu. Dalje gledajući, u takvoj atmosferi ispašta slobodna misao, sloboda kretanja i konačno, ispaštaju nacionalne manjine. Budući da se na našim skupovima bavimo hrvatskom zajednicom u Srbiji i srpskom zajednicom u Hrvatskoj, onda mogu sa žaljenjem reći da su one najranjivije grupe, jer predstavljaju, u atmosferi mržnje, idealnu metu za gađanje političkim frustracijama ili jednostavno uobičajene višedesetljetne mete koje služe za skretanje pažnje sa stvarnih problema. Najlakše je stigmatizirati cijelu nacionalnu zajednicu. Pojedinci su tada dehumanizirani, a u optužnicu ulaze i djeca pa čak i bebe. Svi su krivi! Takva zavođenja duha koja nam dolaze iz svijeta politike pružaju mogućnosti da u zamjenu za poslušnost odričemo svoje sljedbenike od »svih grijeha«. Krivica se pronalazi na drugoj strani. Ako prihvatimo takav način razmišljanja i nastupamo tako, ostatak ćemo u vlasti najšireg pojma grijeha – u promašenosti osobnog života i kobnog utjecaja na tuđe živote. Kada se čovjek nađe pod takvim žrvnjem gubi dostojanstvo, kreativnost, misaonost i ljubav. Tada čini prijestup prema sebi i čovječanstvu, a pristupa ljudskoj tami kojoj postaje poslušan zbog osobne koristi ili straha. Na primjeru srpsko-hrvatskih odnosa, suprotno rečenom, treba prihvatiti borbu protiv jedne od najraširenijih i najtežih boli – boli odbačenosti drugoga samo zbog podrijetla, boli koju ljudsko biće može gotovo svuda u svijetu osjetiti pa i ovdje. Zbog toga, svaki put kada se ukaže mogućnost da stojimo uspravno, kako je to rekao Chesterton, ili da ostanemo uspravno – pod pravim kutom – treba prihvatiti šansu. Ona se ne traži u svađama s onima koji mrze, jer oni će vas odvući u mrak svojih promišljanja koja promiču mržnju. U tom mraku oni se osjećaju bolje i okretniji su, pa će vaše argumente potući na osnovu iskustva u zlu. Već se borba prihvaća u činjenju onoga što promiče dobro, plemenitost, razumijevanje. Tu ste na »svom terenu«.

► **Čini mi se, na temelju Vaših promišljanja, kako smatrate da je glavna krivnja na političkoj eliti? Međutim, ostaje pitanje zašto ljudi pristaju biti manipulirani? Čini se da poneki i s oduševljenjem prihvaćaju takve manipulatore? Je li politika postala lažna religija ili pokušaj zamjene za religiju?**

Upitno je gdje je glavna krivica. Krivi su mnogi pojedinci koji pripadaju političkim elitama. Zatim krivice ima i kod intelektualaca, medija, svećenika, do osobnih krivica onih koje šira javnost ne poznaje. Treba imati na umu da su ideologije tu već dulje od stotinu godina. One su »na tržištu« i »nude se«. Na pojedincima je da prihvate ili odbiju. Na čovjekovoj savjesti je da se odluči na koju će stranu i s kim će. Savjest je čovjekova svetinja. Kroz čitavu povijest ljudi su ratovali i davali svoje živote zbog savjesti. Savjest jasno kaže da treba činiti dobro a ne zlo. Međutim, tu se savjesti razilaze. Jasnoća savjesti je pomračena kada se čovjek umjesto za mir, ljubav i dobro, opredijeli za zlo. Opredijeliti se za ideologiju koja promiče smrt, veliča ubojice je grijeh, promašenost.

► **Grijeh i suočavanje s grijehom je individualan, zar ne? I traži se oprost za svoje a ne tuđe grijehe? Kako to da se u Srbiji isključivo govori o grijesima (svih) drugih, dok se vlastiti grijesi niti ne spominju? Kakvu razliku vidite između grijeha, krivice, odgovornosti – individualne, kolektivne?**

Teško je pronaći političare koji su spremni govoriti o svojim greškama i promašajima, iskopati one koji su spremni posuti se pepelom je gotovo nemoguće. Međutim, ako im analize javnog mnijenja pokažu da je to isplativo, mislim da su spremni tražiti javne oprost. Inače, ne volim pojam kolektivne krivice. Nisam ja kriv što pripadam nekom narodu pa taman i taj narod počinio najteže grijehe u prošlosti. Međutim, kada javne ličnosti poput **Willyja Brandta** u ime svoga naroda traže oprost za počinjena zlodjela iz Drugog svjetskog rata, onda je tako nešto ljekovito. Tada se otvara proces mogućnosti prihvaćanja oprostjenja i tek tada nastupa slobodan prostor za procese pomirenja.

► **Prošle godine ste rekli kako »mitomanske predstave iz prošlosti i mesijanska obećanja iz sadašnjosti treba zamijeniti racionalnim pristupom problemima«. Ostaje ipak pitanje tko to treba, može li i kako to treba uraditi? U vezi s time je i pitanje kako se uopće dogodilo da su mitomanske predstave zavladaale tu-maćenjem prošlosti, a mesijanska obećanja zavladaale umjesto racionalnih politika?**

I dalje mislim da je tako. Međutim, prvo treba imati na umu da su politički mitovi, dominantni narativi i kulture sjećanja dio političkog arsenala ideologija. Zatim, da su ideologije tu i neće nestati. One nude svoj arsenal, a ljudi prihvaćaju ili odbijaju. Potom, da bez obzira na prisustvo ideologija, politički predstavnici država bi se trebali izdici i povesti politiku koja se vodi za racionalnim pristupom problemima, suživotom i suradnjom gdje god se vidi međusobna korist i napredak. Zatim da bi susjedne države trebale imati timove koji će raditi skupa na rješavanju tra-

umatičnih pitanja iz prošlosti koja pogađaju sadašnjost i da svojim rezultatima ne mašu kao zastavama već da ih koriste kao pomoć i savjetodavne mjere vodećim političkim akterima. Potom da se kroz sustav edukacije promoviraju općenite ljudske vrijednosti, a ne mržnja. I konačno, da se mediji ne hrane vijestima koje promoviraju nasilje i mržnju već da se ističu pozitivni pomaci.

► **U vezi s time je i pitanje zašto su tako rijetka reagiranja intelektualne elite, medijskih poslenika pa i političara iz oporbe na laži koje objavljuju tabloidi o povijesti kao i laži kojima potpiruju mržnju prema drugim narodima, najčešće Hrvatima, Albancima, Bošnjacima? Stječe se dojam da reagiraju samo kada su oni osobno pogođeni, to jest na meti?**

Političari obično reagiraju kada osjete da su neki od njihovih postulata povrijeđeni. Odgovor na Vaše pitanje je, koje to stranke u Srbiji i kojim to ideologijama pripadajuće imaju u svojim programima zaštitu prava manjina? Oni koji to imaju, smatram da su neodgovorni ako ne reagiraju na napade cijelih nacionalnih zajednica. Takvi su, vrlo vjerojatno, stavili u svoje programe pitanje manjina samo zato ne bi li se prikazali pripadajućim modernim europskim vrijednostima.

► **Ovo je četrnaesti skup u Golubiću na temu srpsko-hrvatskih odnosa. Kada ste krenuli s organiziranjem ovih znanstveno-političkih skupova, što ste očekivali da ćete njima postići?**

Nismo očekivali mnogo. Prvi skup se odvijao u seoskoj školi u kojoj nije bilo ni vrata, ni vode ni struje. Poslije smo, korak po korak, stvarali uvjete i za održavanje skupova obnovom škole, ali i za otvaranje zgrade nekadašnje škole, kao izložbenog prostora. Osim školske zgrade, kroz ovih četrnaest godina obnavljalo se i selo. Ljudi su se počeli vraćati. Vide šansu u povratku. Selo Golubić, u kojem se održavaju skupovi, počelo je poprilično zahvaljujući skupovima razvijati turizam. Ove godine u turističkoj ponudi tog malog sela velebitkog nacionalnog parka zabilježeno je više od tisuću noćenja.

► **Koja je dimenzija primarna, politička ili znanstvena, za vas kao organizatore i što znači takva definicija skupa?**

Primarna dimenzija se mijenja u zavisnosti od regionalne politike, ali i potreba lokalne zajednice u kojoj se skup održava. S godinama sve veći naglasak stavljamo na potencijale razvoja, a manji na politiku i povijest. Potencijali razvoja te male lokalne zajednice su poglavito u turizmu, bilo da je riječ o agrarnom, avanturističkom ili religijskom.

► **Za ovih četrnaest godina što su rezultati? Jesu li ispunjeni ciljevi koje ste postavili pred sebe?**

Postavili smo za jedan od ciljeva razvijanje dijaloga i suradnje među povjesničarima između dvije zemlje. Planirali smo u početku da to bude što veća grupa povjesničara. Poslije 14 godina se ispostavilo da bolje funkcionira manja grupa znanstvenika (nas petnaestak) na teme koje zadajemo. To su znanstvenici koji se bave sličnim temama, a koje na žalost i danas dominiraju političkom scenom. Iskreno, bio bih sretan da dođe dan kada neće biti potrebe za analizama kojima se bavimo i kada će

druga grupa naših kolega koja se bavi turizmom i agroekonomijom biti jedina grupa koja će davati smjernice daljnjeg razvoja u srpsko-hrvatskim odnosima.

► **Što uopće nevladine organizacije mogu postići u relativno uskom krugu ljudi koji se kroz njih aktiviraju i relativno malo medijske pažnje koju dobijaju ove aktivnosti?**

Sami – malo mogu postići. Nvladine organizacije (NVO) su ranjiva grupa, često kao i manjine. Kada kažete da ste u nekoj NVO, u javnosti to često ima prizvuk izdaje, a članovi se napadaju da su strani plaćenici. Stvara se atmosfera linča prema svima onima koji misle drugačije. Međutim, kada bi država zaista pomagala NVO sektor, otvorila bi se suradnja po državu bitnim pitanjima, NVO bi mogle dobiti ulogu korektivnog faktora, savjesti društva i potencijalnog savjetodavca. Mislim da im je tu mjesto.

► **Koliko ljudi, kakvih profila je prošlo kroz vaše skupove? Jesu li uvijek isti ljudi ili ne?**

Kroz naše skupove prošli su povjesničari, sociolozi, politolozi i geografi, obrađujući politička pitanja vezana za hrvatsko-srpske odnose. Turizmolozi i agroekonomi su se bavili potencijalima razvoja lokalnih sredina. Zatim smo imali jednu likovnu koloniju koja je privukla pažnju ne samo lokalne zajednice već i turista. Održali smo dvije ljetne škole vezane za holokaust. I konačno, visoki predstavnici Hrvata iz Srbije i Srba iz Hrvatske više od deset godina se tamo nalaze i gledaju kako pomoći jedni drugima.

► **Koliko znam skup se uvijek održava u Golubiću (Hrvatskoj). Da li je ikada održan u Srbiji? Ako ne, zašto?**

Ne, nikada u Srbiji. Druge skupove je CHDR održavao u Srbiji. Golubić (obrovački) je postao tradicionalno mjesto ovim skupovima.

► **Rođeni ste u Splitu, živite u Zemunu, radite u Novom Sadu. Gdje se osjećate doma? Jeste li ikada imali problema tu ili tamo u vezi sa svojim aktivnostima?**

Doma je tamo gdje mi je obitelj, a to je Zemun. Doma je tamo gdje sam rođen, rastao i gdje su mi korijeni, a to je Split. I konačno, kao svaki vjernik, imam i svoju pravu domovinu – nebesku. Jedno od ključnih inzistiranja svih naših skupova i zaključak koji se uvijek provlači je »osjetiti se doma«. Mislim da se svi imaju pravo osjetiti svuda doma. Biti prihvaćen bez obzira na neke drugosti. Biti svoj, a da to ne smeta drugome. Pomoći drugome. U konačnici imati na umu ono što je odavno napisao John Donne:

»Nijedan čovjek nije otok,
Sasvim sam za sebe;
Svaki je čovjek dio kontinenta, dio zemlje
Ako more odnose grudu zemlje,
Europe je manje, kao da je odnijelo nekakav rt,
Posjed tvog prijatelja ili tvoj vlastiti;
Smrt svakog čovjeka smanjuje mene
Jer sam obuhvaćen u čovječanstvu...«

Održan stručni skup za učitelje hrvatskoga jezika

Koncept kontinuiteta i promjene

Nakon jednogodišnje stanke prouzrokovane pandemijom covid-a Agencija za odgoj i obrazovanje iz Zagreba je uspjela organizirati Stručni skup za učitelje hrvatskoga jezika izvan sustava Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske, od 23. do 26. kolovoza u Dubrovniku. Poštujući sve epidemiološke mjere stručni skup je organiziran uživo za 26 odgojitelja, učitelja, nastavnika, profesora i suradnika u nastavi na hrvatskom jeziku u Vojvodini i Mađarskoj, a putem ZOOM platforme omogućeno je praćenje plenarnih predavanja za još 30-ak sudionika iz obje države. Hrvatsko nacionalno vijeće organiziralo je odlazak 15 prosvjetnih djelatnika i stručnih suradnika iz Vojvodine.

Stručni skup je započeo svečanim otvorenjem na kojem su sudionike (i uživo i online) pozdravili državni tajnik u Ministarstvu znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske **Ivica Šušak** koji se obratio online, savjetnik s posebnim položajem iz Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske dr. sc. **Milan Bošnjak**, gradonačelnik Dubrovnika **Mato Franković** i savjetnica župana Dubrovačko-neretvanske županije **Žaklina Marević**. U ime organizatora nazočnima se obratila ravnateljica Agencije za odgoj i obrazovanje dr. sc. **Dubravka Brezak Stamać**, koja je među ostalim istakla: »Nakon jedne godine prekida koji je prouzročen pandemijom covid-a odlučili smo se za koncept kontinuiteta i promjena. Skup je zamišljen integralno kao presjek hrvatske kulture, hrvatskog identiteta s velikim naglaskom na jezik i povijest. Zato smo vas doveli u Dubrovnik, u prijestolnicu hrvatske kulture«.

Tijekom četiri dana, koliko je trajao stručni skup, radni dan je započeo plenarnim predavanjima o povijesti i funkcionalnim stilovima hrvatskoga jezika, pjesnicima rene-

sansnog Dubrovnika, migracijskim tijekovima, diplomaciji, pravnom poretku i državnim institucijama Dubrovačke Republike te florističkim i vegetacijskim značajkama Dubrovnika i okolice. Nakon toga su izvođene tri paralelne radionice u kojima su se sudionici svakodnevno smjenjivali u manjim skupinama, a teme su bile: »Glagoljica i njezini baštinici«, »Povijest i legende puka hrvatskoga«, »Dubrovački govor u Držića i danas«.

»Nakon jednogodišnje stanke radujem se da je ponovno organiziran stručni skup koji nam je svima od velike koristi. Posebice mi je drago da sam skup mogla pratiti uživo i tako razmijeniti iskustva s kolegama. Predavanja su bila zanimljiva i dobro odabrana, a radionice kao i uvijek do sada praktične i primjenjive«, rekla je učiteljica prve generacije nastave na hrvatskom jeziku u OŠ 22. oktobar u Monoštoru **Elena Brdar**.

»Stručni skup je bio izuzetno koristan, jer su teme koje su obrađene teme koje možemo izravno koristiti u nastavi, kako u osnovnoj tako i u srednjoj školi. Bila je to kombinacija povijesti, jezika, biologije, tradicije, što znači da je svatko od nas mogao pronaći dio koji može primijeniti. Predavači su bili profesionalci i s domaćeg terena te smo mogli čuti izravne govornike s ovog teritorija što je također od posebne važnosti«, istaknuo je profesor geografije iz Gimnazije **Svetozar Marković** u Subotici **Zoran Nagel**.

Po završetku stručnog skupa svim sudionicima podijeljena su uvjerenja o sudjelovanju. U kulturno-umjetničkom programu nastupio je gudački kvartet iz Dubrovnika te **Joško Ševo** s Akademije dramskih umjetnosti koji je na zatvaranju kao i na otvaranju govorio ulomke iz monodrame *Govorite li hrvatski?*.

B. I.

Muzej Slavonije

Najveći muzej općeg tipa u Hrvatskoj

*Od osnutka do danas Muzej Slavonije je jedan od glavnih nositelja kulturnog života grada Osijeka, a u njemu su do današnjih dana radili brojni stručnjaci, umjetnici i znanstvenici, poznati ne samo osječkoj nego i široj stručnoj i znanstvenoj javnosti * Tijekom Domovinskog rata (1991. – 1995.) zgrada Muzeja pretrpjela je velika oštećenja. Evakuiran je stalni postav kao i dio odabranog materijala*

Muzej Slavonije osnovan je 1877. godine, kao muzej slobodnog i kraljevskog grada Osijeka, na temelju donacije numizmatičke zbirke osječkog trgovca **Franje Sedlakovića**. U prvim desetljećima postojanja fundus ovog muzeja popunjavao se gotovo isključivo donacijama.

Muzej Slavonije dobio je status nacionalnog muzeja 1994. godine i kao javna ustanova muzejsku djelatnost obavlja kao javnu službu. Odlukom Vlade Hrvatske u travnju 2012. Muzeju Slavonije pripojen je Arheološki muzej u Osijeku da bi u prosincu 2017. godine novom odlukom Vlade Hrvatske Arheološki muzej u Osijeku ponovno počeo djelovati kao zasebna kulturna institucija. Danas je Muzej Slavonije jedan od najstarijih muzeja i najveći muzej općeg tipa u Hrvatskoj.

Osnivanje Muzeja Slavonije i popunjavanje fundusa

O radu i fundusu ovog muzeja razgovarali smo s **Denisom Detlingom**, koji je po zvanju profesor povijesti i njemačkog jezika i književnosti i viši muzejski pedagog. Proteklih šest godina je ravnatelj Muzeja Slavonije. Prije toga je sedam godina radio u Muzeju kao muzejski pedagog, a u muzej je došao nakon 6-ogodišnjeg rada u 3. gimnaziji u Osijeku, radeći kao nastavnik povijesti i etike. Bio je 17 godina aktivan u Europskoj udruzi edukatora povijesti (*Euroclio*), gdje je jedno kratko vrijeme bio i dio upravljačke

strukture udruge. S *Eurocliom* je surađivao na pet međunarodnih projekata i u njihovoj organizaciji održao nekoliko radionica i predavanja na međunarodnoj razini. Pored nekolicine stručnih radova iz područja povijesti, metodike nastave, muzejske edukacije treba spomenuti da je Detling proteklih 13 godina suautor udžbenika povijesti, a pored toga je autor i nekoliko dodatnih edukativnih materijala za nastavu povijesti ili muzejskih edukativnih materijala.

»Muzej Slavonije je osnovan 1877. godine kao Muzej slobodnog i kraljevskog grada Osijeka. Osnovan je na inicijativu i donacijom Franje Sedlakovića. Muzej je osnovan u sklopu tadašnje zgrade Magistrata, Poglavarstva grada. Iako je promijenio mnoštvo adresa, trajno je smješten od 1946. godine ponovno u zgradi Magistrata na glavnom trgu u osječkoj Tvrdi, staroj jezgri Grada. No, Muzej danas djeluje na još četiri lokacije. Iako osnovan od Grada, 1994. godine je osnivačka prava preuzela država, odnosno Ministarstvo kulture. Tim činom je potvrđena važnost Muzeja i bogatstvo njegovog fundusa za cijelu Hrvatsku. No, iako nacionalni muzej, velikim dijelom pričamo gradsku priču. Godine 2012. Muzeju Slavonije je pripojen Arheološki muzej. No, već 2017. Arheološki muzej se ponovno odvojio kao zasebna ustanova, ali tom prilikom je Muzej ostao i bez arheoloških zbirki«, kaže Denis Detling i navodi kako je ovaj muzej popunjavao fundus kroz sve ove godine, najvećim dijelom donacijama, a manjim dijelom otkupom.

»Uostalom, Muzej je i osnovan donacijom od oko 2.000 predmeta. Za ilustraciju, na trenutnoj izložbi 'Donacije: izbor iz zbirki Muzeja Slavonije 1994.-2019' je izloženo 515 kataloških jedinica pod kojima se nalazi često i više predmeta koji predstavljaju samo mali izbor iz donacija ili predstavljaju veće donacije, samo u periodu od 25 godina. Izložbu smo organizirali kako bismo istaknuli važnost donacija za Muzej, ali i važnost doniranja Muzeju, kako bismo baštinu očuvali za buduće generacije.«

Pitao sam Denisa je li tijekom Domovinskog rata zgrada Muzeja pretrpjela velika oštećenja i je li evakuiran stalni postav kao i dio odabranog materijala?

»Zgrada Muzeja na trgu u Tvrđi je dobila jedan direktan pogodak granate, ali najveće štete su učinjene uslijed detonacija, pritiska uslijed eksplozija granata u neposrednoj blizini i krhotina granata koje su padale u blizini zgrade. Pri tome su stradala sva stakla, kao i krovovi, odnosno crijepovi na Zgradi. Najvrjednija građa je evakuirana, a dio građe se premještao u prizemlja i podrum. Evakuacija dijela građe je počela još u kolovozu 1991. godine. Do prosinca 1991. je evakuirano ukupno osam posebnih transporta muzealija u Zagreb i Varaždin.«

Raznovrsnost građe

Interesiralo me je i koliko Muzej ima predmeta i u koje su odjele raspoređeni? Što stalni postav Muzeja Slavonije prezentira i što sadrže zbirke?

»Muzej Slavonije u ovom trenutku ima oko 300.000 predmeta – etnografske, knjižne, kulturno-povijesne, numizmatičke, prirodoslovne, tehničke i umjetničke građe, raspoređenih u 116 muzejskih zbirki. Raznovrsnošću građe još uvijek predstavljamo najveći muzej općeg tipa u Hrvatskoj, iako smo prije tri godine ostali i bez arheološke građe. Muzej od rata nema stalni postav. Ključni problem je nedostatak prostora kako bi se prezentirala sva raskoš građe Muzeja. U ovom trenutku se radi na preseljenju u veći i adekvatniji prostor, gdje bi se primjereno pohranila, ali i prezentirala građa. U

ovom trenutku se radi na koncepciji novog stalnog postava u novom prostoru. Projektna dokumentacija za obnovu i adaptaciju zgrade u koju bi se preselio Muzej je gotova«, kaže Denis i ističe kako Muzej s vremena na vrijeme organizira veće izložbe kojima bi obuhvatio i izložio što više građe.

»Te su nam izložbe svojevrsna alternacija stalnom postavu kojeg još uvijek nemamo od rata. Osim njih, organiziramo redovno godišnje nekoliko domaćih izložbi i isto tako ugostimo izložbe iz drugih muzeja. S tim se trudimo premostiti nedostatak stalnog postava, a istovremeno najširem krugu krajnjih korisnika pružiti kvalitetan kulturni sadržaj.«

S Denisom smo razgovarali i o tome što je bio sadržaj programa Radionice art terapije u Muzeju Slavonije.

»Muzej se nastoji mnoštvom različitih događanja otvoriti najširem krugu krajnjih korisnika. Pandemija je ostavila traga na način da su se događanja prorijedila, ali ih organiziramo. Četvrtkom organiziramo razna događanja, u kasnijim poslijepodnevima ili večernjim satima, najčešće nakon radnog vremena, koncerte, promocije, predavanja, besplatna vodstva po izložbama... u sklopu programa koji smo nazvali 'Muzejski četvrtak'. Razna događanja namijenjena za mlade i djecu kojima ih educiramo o baštini ili ih senzibiliziramo za istu te promoviramo među njima Muzej kao mjesto učenja, druženja i zabave, organiziramo u sklopu programa 'Doktori za baštinu'. Ciklus Ljetno putovanje u Muzeju Slavonije koji se sastojao od četiri radionice održan je od 29. lipnja do 2. srpnja u vremenu od 10 do 12.30 te su organizirane u sklopu programa 'Doktori za baštinu'. U nizu od četiri radionice u suradnji s osječkom Klinikom kreativnih terapija, sudionici su sudjelovali u aktivnostima koje u svoje središte postavljaju različite umjetnosti kao oblik komunikacije i artikulacije emocija. Radionice su se nadovezivale jedna na drugu, postupno stvarajući materijal za kratku glazbeno-scensku izvedbu«, kaže Denis Detling.

Zvonko Sarić

Odluke stručnjaka i vlasti

Suvremene urbane teorije govore o tri glavna sudionika pri odlučivanju o nekoj gradnji, ali i o rušenju starih ponekad »ikoničnih« građevina. Jedan od sudionika je aktualna lokalna vlast, lokalni političari, birani uglavnom na demokratski način, mislim prije svega u europskim gradovima. Drugi je investitor, ili kako Englezi vele »developer«; onaj koji razvija. No, to ne mora biti baš uvijek točno, možda želi samo dobiti što veći profit. Treći dio ovog trokuta nosi ponosno ime »stručnjak«, no on je u suštini najslabija karika, jer ako nešto krene po zlu, onda u većini slučajeva njega ili njih krive. Primjera radi: loše je proračunao konstrukciju; političar, lokalna vlast ne odgovara što su izabrali lošeg konstruktora. No, u ovoj graditeljskoj predstavi ima i sporednih, ali također važnih sudionika: izvođač(i) radova, građevinska inspekcija, kontrola kvalitete ugrađenih materijala i proizvođači građevinskih materijala. Trenutno govorim o tzv. legalnoj, zakonskoj izgradnji. No, da se mi vratimo priči o našem gradu. Koncem XIX. stoljeća postoji jedan grad, podijeljen širokom riječnom dolinom na dva dijela, koji je krenuo u ubrzani razvoj zahvaljujući prije svega »gvozdenom putu« (željeznici) kojim su se mogli brzo i masovno transportirati roba i sirovine u oba pravca. Kada je gradski Magistrat odlučio angažirati stručnjaka zbog nagomilanih urbanih problema, grad su već okruživale željezničke tračnice u svim važnim pravcima, osim onog za Crvenku. Ovaj važan posao dobio je **Mihály Könyves-Tóth**, tada već poznati 43-ogodišnji inženjer, koji je prije radio poslove za željeznicu, i kod nas: čortanovački tunel, trasirao prugu Subotica – Stari Bečej itd. U Budimpešti je radio krupna kanalizacijska rješenja: 500 i 700 metara dugačke betonske tunele ispod Dunava. Ovo govorim zato da se zna da je on u to doba bio jedan od najboljih inženjera u zemlji, koji se školovao u Beču na Polytechnikumu.

Prijedlog poštovanom Gradskom vijeću

Könyves-Tótha su angažirali 1883., posao je završio sa svojim suradnicima 1884. godine. Najvjerojatnije je želio i dalje raditi u našem gradu, te je napisao i u maloj knjižici i objavio 1885. svoj »Prijedlog inženjera poduzimача štovanom Gradskom Vijeću sl. kr. grada Subotica« (Vállalkozó mérnök Előterjesztése Szabadka sz. Kir. Város Tekintetes Tanácsához). Ovaj napisani prvi urbanistički plan važio je kao osnov daljem planiranju i odredio je osnovnu shemu, teksturu današnje Subotice, naročito centralnog dijela. Prije je boravio u Engleskoj, koja je uslijed industrijalizacije doživljavala i urbanu revoluciju, npr. u knjižici piše o tzv. engleskom toaletu, WC-u koji koristi tekuću vodu za ispiranje, predviđa njegovu masovnu uporabu i iz higijenskih razloga. Predlagao je da se gradi separatan sustav kanalizacije: posebno vođenje odvoda

kišnice i fekalne vode, uzimajući u obzir terensku situaciju da sve vode iz grada teku prirodno prema Malom Paliću (danas Šandorska bara). On piše: »jedino mjesto za odvod otpadne vode iz grada je jezero Palić«. Istovremeno upozorava da se otpadne vode ne smiju izravno uvesti u jezero nego treba izgraditi pročistač otpadnih voda u

Početak sanacije kod Ženskog štranda

vidu bazena za taloženje, napomenuvši da cijenu izrade ovih taložnika može pokriti cijena nataloženog mulja koji se može iskoristiti kao izvanredno organsko gnojivo. Ova ideja i danas bi bila dobra (bilo je takvih ideja u svezi pročistača), ali da su industrijski pogoni (većina danas i ne radi) izvršili dogovoreno, tzv. primalno, pročišćavanje svojih otpadnih voda i da smetlište nije izgrađeno na dijelu nekadašnje Šandorske bare, mogla bi se i realizirati.

Što je Gradsko vijeće prihvatilo?

Nije izgrađen separatan sustav odvođenja svih voda, jer je ocijenjeno da bi to bilo suviše skupo. Urađen je jedan, ja bih to nazvao »bastard sustav«: kišnica i vode od pljuskova odvođene su otvorenim već postojećim vodotokovima, tj. kanalima, a izgrađen je fekalni kanalizacijski sustav, ali bez bazena za taloženje. Rezultat ovoga uskoro je postao vidljiv. **István Iványi** u svojoj monografiji 1892. piše: »U novije vrijeme uočava se stvaranje mulja na dnu jezera čiji je uzrok voda s ne baš čistim organskim elementima koja dolazi iz grada i koja pospješuje stvaranje vodene trave«. Nadalje kaže: »Smanjenjem površine jezera (izgradnjom nasipa i odsijecanjem dijela Krvavog jezera, prim. a.) kojom se gube velike površine koje sadrže sodu smanjuje se i ljevakito svojstvo vode«. Banja Palić je propala, Palićko jezero je propalo, 1972. godine počela je »akcija stoljeća«, kako su nazvali sanaciju prve ekološke katastrofe u zemlji. Poslije 136 godina tko je kriv? Könyves-Tóth? Možda rukovodioci? Mehanizam odlučivanja?

Veselje iz straha

Da se dođe do zaključka kako su mediji u Subotici – s izuzetkom Magločistača – najobičniji megafoni vlasti na svim nivoima nije potrebna nikakva ekspertna analiza: dovoljno je samo prelistati njihove sadržaje u proteklih, recimo... godinu ili mjesec dana unazad. Ma, puno je: dovoljno je prelistati ih bilo kada i uvidjeti kako obiluju viškom propagande i manjkom informacija od javnog značaja, naravno ako se izuzmu ona o isključenjima struje ili polascima autobusa.

Imali su, recimo, lokalni mediji u posljednjih mjesec dana raspisati se bar o dvije-tri krupne teme koje su se – umjesto mozganja na redakcijskim sastancima i uredničkim smišljanjima za svoje novinare – nametnule same po sebi. Imali su, ali su ih u zamjenu za udobnu poziciju dragovoljnog sluganstva zamijenili za šutnju. Šutnja je, recimo, ispunila stranice lokalnih medija o tome da su nam gradski zidovi postali stalna izložba na otvorenom crteža, murala i nedvosmislenih poruka o Ratku Mladiću. Ignoriranjem lokalnih medija je – s izuzetkom Magločistača – na primjer, praćen skandal izravnog uplitanja političara u repertoar Tanyaszínháza (Salašarsko kazalište), pri čemu ovaj »komad« ni izdaleka nije završen. Slijepi, gluhi i nijemi, plus nepismeni – s izuzetkom Magločistača – bili su lokalni mediji i kada je riječ o uvjetima i načinu dobijanja poslovnog prostora fondacije Kapetan Dragan u središtu Subotice. Umjesto pobrojanih tema, o kojima nisu zucnuli ni riječi, novinari lokalnih medija papagajski su prenosili »informacije« o uspjesima stranaka na vlasti (Bálint Pásztor o Savezu vojvođanskih Mađara), Festivalu bunjevački ila ili pak zbrinjavanju tekunica, diveći se i čudeći se u svojim izvješćima i ljudima i životinjama. Na sramotu istih – s izuzetkom Magločistača – o navedenim temama, posebno o dvije posljednje, Subotičani su se mogli informirati preko TV N1, Autonomije, Radija 021..., pa čak i preko Slobodne Evrope!

Kao što nije teško zaključiti da su mediji u Subotici najobičnije razglasne stanice i propagandne ploče vlasti na svim razinama, nije teško ni dobiti odgovor na pitanje što je tomu uzrok: strah, ulizištvo i lijenost. Strah od koga ili

čega? Strah od onoga koji ti – u deficitu sigurnijih načina – na godišnjoj razini preko natječaja na godišnjoj razini osigurava sredstva dovoljna da ti novinari ne skapavaju od gladi, pa da još tako izmrcvareni ne budu mogli ispuniti plemenitu misiju »praćenja rada lokalne samouprave«. Ulizištvo? Da, to je prirodna prateća osobina straha, u ovom slučaju urednika i novinara koji su pristali na to da im vlast na svim razinama bude pravi vlasnik čijim će interesima bespogovorno služiti. A lijenost? Pa i ona je prirodna posljedica straha i ulizištva. U zamjenu za komfor i stanoviti ugled kod mediokriteta, lokalni »medijski poslenici« žrtvovali su čak i volju da posao koji im je povjeren obavljaju u granicama minimuma profesionalnih standarda i želju da nauče osnove o tome. Lijenost, zapravo, izvi-re iz svakog njihovog teksta ili priloga, a najuočljivija je u nedostatku pitanja ili pak zaključaka na temelju onoga što im se priopći.

Promatra li se na ovaj način muklo blejanje o grafitima, političkom šerifovanju u kazalištu ili pak o Fondaciji, onda nije čudno što su stranački hvalospjevi, miris kujne i slatke male tekunice krajnji dometi pravovremenog i nepristranog izvještavanja lokalnih medija. Strah, ulizištvo i lijenost doveli su ih do toga da, osim navedenih, po pravilu ne vide niti druge krupne ili manje krupne teme oko sebe koje im se svakodnevno nameću. Recimo, nitko od njih do sada se nije ozbiljnije bavio pitanjem formiranja zasebnih općina na teritoriju Grada, gdje bi Čantavirci, Bajmačani i Palićani makar i u snovima dobili priliku ozbiljnije se baviti pitanjem raspolaganja sredstava koja im se iz Subotice vraćaju na žličicu. Nitko od njih nikada se nije pozabavio pitanjem zašto se ljudi – koji su to, naravno, u mogućnosti – odlučuju na liječenje kod privatnika, a ne u ustanovama za koje plaćaju ili su mjesečno plaćali značajna sredstva. Nitko od njih ozbiljnije se nije bavio niti pitanjem građevinske mafije koja u Subotici ruši i gradi što joj se prohtije ili pak one »poljoprivredne« koja iz fotelja zakupljuje i ore njive na očaj ovdašnjih paora. Drugim riječima: nitko od lokalnih medija – s izuzetkom Magločistača – ne bavi se životom!

Što bi se, onda, moglo podvesti pod zaključak o ovakvoj vrsti »izvješavanja«? Osim jednog velikog Ništa, možda i onaj da najveći dio lokalnih medija svoje sugrađane smatra budalama koje zbog onoga što oko sebe čuju i vide imaju samo dva izbora: isključiti pamet i emocije ili pak tražiti uput za prijem na psihijatrijsko odjeljenje da se malo duže odmore. Na radost onih kojima je sve ovo normalno, a što nam svakodnevno i prešućuje i servira najveći dio lokalnih tzv. medija.

Z. R.

Bunaričko proštenje

U čast Gospi od suza

*Svečano euharistijsko slavlje predvodio je gost nadbiskup koadjutor vrhbosanski mons. dr. Tomo Vukšić * Subotu je obilježila služba pokore, molitva krunice i mogućnost za sakrament pomirenja – ispovijed, dok je nakon toga slijedila služba svjetla, te kao i svake godine procesija sa svijećama koja Bunaričku noć čini »čudesnom«*

Gospi Bunaričkoj pohitali su i ove godine vjernici subotičkih i okolnih župa, kao i brojnih župa diljem biskupije. Na Marijanskom svetištu, a odnedavno i službenom svetištu Subotičke biskupije, proteklog vikenda, 28. i 29. kolovoza, proslavljeno je Bunaričko proštenje.

Valja se podsjetiti kako je prema predaji, na ovome mjestu slijepa žena, umivši se na izvoru, progledala. Na istome mjestu 1893. podignut je križ, a tri godine kasnije i kapelica. Proštenje se u čast Gospi od suza slavi od 1968. godine, kada je donesena kopija Gospe od Siracuse, a i danas se vjernici okupljaju oko izvora, gdje se umivaju, peru ruke i noge vjerujući kako će Gospa ublažiti sve njihove boli. Jasno je da ovdje nije voda čudotvorna nego je vjera ta koja može spasiti.

Suze – dio čovjekova života

Kako nalaže dugogodišnja tradicija, u svečanoj procesiji od kapelice do oltara ovogodišnji bandaš **Daniel Kujundžić** i bandašica **Kristina Matković** uz pomoć mladih u nošnji donijeli su lik Gospe od suza. Svečano euharistijsko slavlje predvodio je gost nadbiskup koadjutor vrhbosanski mons. dr. **Tomo Vukšić** u zajedništvu sa subotičkim biskupom mons. **Slavkom Večerinom**, te svećenicima Subotičke biskupije i rektorom svetišta preč. **Željkom Šipekom**.

»Po zagovoru Gospe od suza, sa zahvalnošću prikazujemo svoje radosne suze koje su dio čovjekova života u njegovim lijepim trenucima te, kao kršćanski vjernici, molimo Gospodina Boga da se takvi događaji, susreti i djela, po njegovu blagoslovu i čovjekovoj suradnji, umnože u životima svih ljudi. Prinosimo također svoje

suze žalosne, kao i sve svoje slabosti i nedaće, koje su nam se dogodile. Prikazujemo i ljude koji su bili uzrok naših žalosti, s molitvom Gospodinu Bogu da se, također njegovim blagoslovom i suradnjom ljudi, te uspostavom pravednog mira u svijetu, obrišu sve žalosne suze i da se zauvijek ugase svi njihovi uzroci«, kazao je mons. Vukšić u prigodnoj homiliji i dodao da trebamo žaliti i zbog svojih ružnih riječi i loših čina, kojima smo možda ražalostili nekoga od braće i sestara i nanijeli im duševnu ili fizičku bol, te ponizno molimo za oprost i dar svog obraćenja, te je nastavio: »Radost i žalost smjenjuju se i ponavljaju, zato su i suze radosne i suze žalosne dio čovjekova života. Neizostavni su dio života i kršćanskoga vjernika, a jednako tako i u trenucima radosti Blažene Djevice Marije, kao i u razdobljima Marijine patnje i jedne i druge suze bile su sastavni dio njezina života. Majku Isusovu Sveto pismo spominje 19 puta, a zapisano je tek osam njezinih rečenica. Prikazani su događaji njezina i Isusova života u kojima je ona opisana ili kao brižna žena ili zadivljena Majka ili kao ozbiljno zabrinuta i teško ožalošćena zaručnica i Majka. Zaista je rijetko da se istoj majci za isto

Foto: Vedran Jegić

Događanja na Bunariću

- 4. rujna – prva subota, misa je u 9.30 sati
- 5. rujna – sv. Majka Terezija iz Kalkute, misa je u 18 sati
- 8. rujna – Mala Gospa, misa je u 9.30, a u 18 sati je misa na mađarskom jeziku
- 12. rujna – Ime Marijino, misa je u 18 sati
- 7. listopada – Kraljica svete Krunice, misa je u 16 sati

dijete, u istoj zgodi pojave istovremeno razlozi za radost i razlozi za strah i bol. Da ista majka pusti suzu od boli i od radosti, a potom i suzu zbog straha i brige. Majci Isusovoj se upravo to dogodilo«, podsjetio je nadbiskup Vukšić.

Bunarić ima budućnost

Bandaš i bandašica, te mladi u nošnji su čitali čitanja i predmolili molitvu vjernika, dok su pjevanje pod misnim slavljem u nedjelju i subotu navečer predvodili domaćini, zbor župe Marija Majka Crkve, s članovima Katedralnog zbora *Albe Viđaković*, pod vodstvom i pratnjom **Maria Bonića**.

Uz zahvalu nadbiskupu, rektor svetišta preč. Željko Šipek je rekao:

»Vjerujem da će danas posijana Vaša riječ u našim srcima uroditi stotrukim plodovima, te da ćete ponijeti lijepe uspomene iz ovoga svetišta«, a jednu takvu nad-

biskup je dobio na dar – sliku od slame s njegovim biskupskim grbom koju su mu uručili ovogodišnji bandaš i bandašica.

Rektor svetišta je zahvalio i braći svećenicima koji su prethodnu večer ispovijedali, ali i bili u zajedništvu tijekom ova dva dana, kao i župljanima i brojnim suradnicima te je naglasio kako Bunarić dok ima ljude koji ga vole ima i svoju budućnost.

Na koncu slavlja i zahvale vjernici su mogli poljupcem iskazati čast Gospi od suza, te moliti zagovor nebeske Majke. Bunarićkim proštenjem je završeno i slavlje ovogodišnje *Dužijance*.

Jutarnju dvojezičnu misu slavio je generalni vikar Subotičke biskupije preč. **Ferenc Fazekas**, a biskupsku misu proštenja na mađarskom jeziku biskup Večerin, uz nagovor i pozdrav koji je izrekao nadbiskup Vukšić. Sâmo proštenje, koje je tijekom ovih dana posjetilo nekoliko tisuća vjernika, završilo se poslijepodnevnom dvojezičnom misom za stare i bolesnike koju je predvodio ravnatelj Caritasa Subotičke biskupije vlč. **Csaba Paskó**.

Bunarićka noć

Nedjeljnom slavlju prethodila je »Čudesna Bunarićka noć«, odnosno služba pokore, molitva krunice i mogućnost za sakrament pomirenja – ispovijed, dok je nakon toga slijedila služba svjetla, te kao i svake godine procesija sa svijećama koja Bunarićku noć čini »čudesnom«. Iako je bilo oblačno, te je na momente naišla i kiša, tijekom večeri su ljudi stalno pristizali kako bi sudjelovali u procesiji sa svijećama u kojoj ih je po nekim neslužbenim procjenama bilo oko 1.500.

Nakon procesije, svetu misu kao i ranijih godina predvodio je katedralni župnik mons. **Stjepan Beretić** uz koncelebraciju svećenika Subotičke biskupije.

»Znamo da je Marija u nebu zauvijek sretna. Ona ne trpi ni boli ni žalosti, ali Marija uvijek gaji ljubav i suosjećanje prema ljudskom rodu, jer nam je dana za Majku. Jesmo li mi danas bez poteškoća? Zaplakat će dijete, hoće i mladi, a kako neće čovjek koji radi, a ne može zadovoljiti potrebe svoje obitelji? Mogu li suvremeni ljudi razumjeti govor Gospinih suza? Svatko će od nas razumjeti kada nas pritisne patnja«, kazao je u propovijedi mons. Beretić i podsjetio okupljene na riječi sv. **Ivana Pavla II.**, koji je prigodom posvete svetišta Gospe od suza u Siracusi 1994. godine rekao: »To su suze boli zbog onih koji odbijaju Božju ljubav. To su suze molitve majke koja daje snagu svakoj drugoj molitvi. To su suze nade koje natapaju tvrdoću srdaca«.

Samom proštenju prethodila je trodnevica, koja je započela euharistijskim klanjanjem u četvrtak, 26. kolovoza, dok je u petak bila obavljena pobožnost križnoga puta, a u subotu već spomenuto bdijenje.

Iako je proštenje i središnje događanje na Bunariću završeno, lik Majke Božje je trajno u svetištu i ono je otvoreno tijekom cijele godine. Hodočasnička godina počinje na Bijelu nedjelju (nedjelju iza Uskrsa) i traje sve do početka listopada, odnosno blagdana Kraljice svete Krunice.

Ž. V.

U Srijemskoj Mitrovici završena konferencija dva europska projekta

 Sudionici projekta u Srijemskoj Mitrovici

Poticanje partnerstva u vrijeme pandemije

»Želimo uključiti najviše mlade, educirati ih, obučiti ih za to da nauče kako organizirati jednu akciju volontiranja ili neku građansku akciju u smislu razvoja vlastite zajednice, grada ili općine i da se međusobno povezuju«, istaknula je Lana Vukalović

U organizaciji Turističke organizacije grada Srijemska Mitrovica, i uz podršku Grada Srijemska Mitrovica i Regionalne razvojne agencije Srem kao predstavnika iz Srbije, prošloga tjedna održana je petodnevna konferencija u Srijemskoj Mitrovici u okviru dva EU projekta: »Get2it Stvaranje aktivnog građanstva u Europi« i »Move Fwd Volontiranjem naprijed kroz Europu«. Cilj projekta »Get2it Stvaranje aktivnog građanstva u Europi« je okupljanje država partnera u projektu koje zajednički sagledavaju način volontiranja u Europskoj uniji i načine na koje ono doprinosi lokalnim zajednicama u Europi, u momentima pandemije kao što je covid-19, ali i drugim kriznim situacijama: poplavama, potresima i slično, te stvaranju novih ideja da se partneri umreže i formiraju održiva partnerstva. Drugi projekt »MoveFwd Volontiranjem naprijed kroz Europu« ima za cilj potaknuti uključivanje građana u volontiranje u vezi s civilnom zaštitom, socijalnom inkluzijom, kulturom, obrazovanjem i zapošljavanjem u trenucima pandemije kao što je covid-19, ali također i u drugim kriznim situacijama. Osim sudionika iz lokalne zajednice i drugih općina Srijema, konferenciji su prisustvovali i sudionici iz Hrvatske, Slovenije, Bugarske i Češke.

Razmjena dobre prakse

Pučko otvoreno učilište Varaždin je bilo nositelj četiri projekta iz programa »Europa za građane«. S gradom Srijemska Mitrovica zajedno vode treći projekt.

»To znači da potičemo dobro partnerstvo, da smo našli pouzdanog partnera, što je za nas izuzetno važno i to je još jedna dodatna vrijednost ovog projekta. Cilj je zapravo postići jednu sinergiju razmjene dobre prakse među gradovima, budući da je naša tema volontiranje i uključivanje građana u volonterske akcije i akcije solidarnosti. Nastavit ćemo razvijati nove projekte i nove ideje da naša zajednica, naši gradovi i općine još više zažive. Riječ je o jednoj vrsti održivog razvoja naših gradova i općina. Mi smo u sklopu ovog projekta napravili jednu brošuru u kojoj je svaki grad predstavio sebe i način na koji je postigao neki cilj da se približi održivom razvoju. Primjerice, mi iz Hrvatske smo uključili Crveni križ Varaždinske županije. Želimo uključiti najviše mlade, educirati ih, obučiti ih za to da nauče kako organizirati jednu akciju volontiranja ili neku građansku akciju u smislu razvoja vlastite zajednice, grada ili općine i da se međusobno povezuju. To je jedno međukulturno, međunarodno umrežavanje s

razmjenom dobre prakse iz različitih područja. Ono za što smo se mi odlučili, budući da nas je pet zemalja, jest da svaka zemlja pokrije jednu temu. Neke od njih su rad i zapošljavanje, a tema u Srbiji, u Srijemskoj Mitrovici, je turizam budući da je to turistički grad», istaknula je ravnateljica Pučkog otvorenog učilišta Varaždin **Lana Vukalović**.

Turizam kao veliki potencijal

Ravnatelj Turističke organizacije grada Srijemska Mitrovica **Dušan Drča** istaknuo je značaj turizma i volontiranja kao temu konferencije u okviru projekta *Get2it*.

»Ovi projekti su vrlo važni za naš grad kako bismo i na terenu pokazali da imamo sjajne volontere. To smo imali prilike vidjeti na nedavno održanoj manifestaciji *Vinski park*, gdje je bilo preko 5.000 ljudi. Sjajan primjer spoja volontera i turizma. Više od 50 volontera iz Ureda za mlade su bili dio toga. Dobre reakcije ljudi, posjetitelja manifestacije, pokazuju da naši volonteri rade odličan posao. Na ovoj konferenciji imamo priliku gostima predstaviti kako mi primjenjujemo volontizam u praksi. U svakom radu može doći do poboljšanja, tako da ovi projekti pružaju mogućnost da naučimo nešto novo. Potencijali našeg grada su veliki, ali kao ravnatelj Turističke organizacije grada mislim da nisu dovoljno iskorišteni. Nadam se da ćemo ga u narednom periodu što više iskoristiti

zato što grad Srijemska Mitrovica sa svojom bogatom poviješću i kulturom zaslužuje da ima mnogo veći broj posjetitelja«, izjavio je Drča.

Izazovi volonterstva

U organizaciji Pučkog otvorenog učilišta iz Varaždina i uz prisustvo partnera iz Italije, Slovenije, Bugarske i Turističke organizacije grada Srijemska Mitrovica, Regionalne razvojne agencije Srem, Ureda za mlade i Agencije za ruralni razvoj grada Srijemska Mitrovica kao predstavnika iz Srbije, prošloga tjedna uspješno je završena i trodnevna konferencija projekta *MoveFwd*, koji se financira iz programa »Europa za građanke i građane, mjera Projekti civilnog društva«. Projekt traje 18 mjeseci. On će završiti iduće godine u kolovozu, a vrijednost projekta je 95.760 eura. U tijeku konferencije sudionici su imali prilike čuti i naučiti o novim odgovornostima i inicijativama volontera širom Europe, koje su se razvile pod okriljem i prema potrebama nastalim pojavom pandemije covid-19.

»Mislim da je ovaj projekt izuzetno važan, napose u situaciji pandemije. Želja nam je da se pokušamo ponašati na što normalniji način. Ovo se posebno odnosi na aktivnosti volontera. Sada se suočavamo s klimatskim promjenama i postajemo svjedoci požara, poplava, potresa, vulkanskih erupcija. I sve ove tzv. ekstremne situacije zahtijevaju akcije spašavanja. Tada nisu dovoljni naponi država nego i građanstva i njihove akcije. Zbog toga mislim da je ovaj događaj veoma važan kao mjesto gdje možemo razmijeniti iskustva i mišljenja o načinima reagiranja u budućnosti, te kako motivirati ljude da sudjeluju u ovim volonterskim aktivnostima«, izjavio je profesor na Sveučilištu u Sofiji **Niko Stefanov**.

»Starija populacija je bila najviše pogođena pandemijom. Nedostatak poznavanja informacijskih tehnologija ih je na neki način 'gurnuo' i desocijalizirao od društva. Stoga smo se morali dodatno potruditi da im pomognemo da poboljšaju svoje znanje, a s druge strane i mi smo morali poboljšati svoje znanje kako bismo to radili. Zato ja vjerujem da su projekti kao što je *MoveFwd* zaista značajni u ova vremena«, istaknuo je **David Rihtarić**, partner iz Slovenije.

Svoja iskustva u volontiranju u doba pandemije prenijela nam je **Anja Jovanović** iz Srijemske Mitrovice:

»Dugogodišnji sam volonter Crvenog križa Srijemska Mitrovica i imala sam priliku volontirati s timom koji je djelovao u vrijeme pandemije covid-19. Jedan sam od volontera koji je svakodnevno išao na teren i pomagala sam socijalno ugroženim grupama i onim ljudima koji su bili spriječeni da napuštaju svoje domove zbog starosne granice. Drago mi je što kroz ovaj projekt mogu podijeliti svoja iskustva«.

Tijekom konferencije posebno je istaknut značaj mentalnog zdravlja i psiho-socijalne podrške najugroženijima tijekom pandemije, sa zaključkom da su solidarnost i brzo reagiranje najvažniji, kako bi se spriječili oni najgori slučajevi nastali kao rezultat narušenog mentalnog sklopa pojedinca.

S. D.

Ansambl *Ravnica* – 30 godina rada

Ostajemo vjerni svom radu

Članovi su se mijenjali, ali kao što sam već jednom rekao svatko tko se dotakao tambure i prošao kroz Ravnicu je unaprijedio svoj život

Kada je netko prisutan na sceni i u javnom životu 30 godina, onda ga i ne treba posebno predstavljati. Među njih sigurno spada i ansambl *Ravnica*, koji je povodom 30 godina rada priredio nesvakidašnji koncert, spoj muzike i glume, igru nota i riječi.

Koncert pod nazivom *Ljubav pobjeđuje sve* održan 25. kolovoza na Ljetnoj pozornici na Paliću okupio je lijepi broj posjetitelja i ljubitelja tamburaške glazbe, a uz članove ansambla *Ravnica* nastupio je i glumac Narodnog kazališta u Subotici **Vladimir Grbić**.

Ljubav pobjeđuje sve

»Željeli smo napraviti nešto drugačije i nesvakidašnje. Ideja je bila napraviti sažetak autorskih pjesama i predstaviti se koncertom, a da to ne bude uobičajeno u smislu klasične konferanse. Tako je nastao scenarij koji je objedinio svih 14 autorskih pjesama, pa smo različite žanrove uklopili u jednu cjelinu«, kaže kantautor i frontman ansambla *Ravnica* **Nikola Jaramazović** koji potpisuje i spomenuti scenarij.

Bila je ovo ujedno i promocija novoga CD-a na kojem se nalaze autorske pjesme izvedene na koncertu, a ovaj nosač zvuka je treći po redu koji u svom potpisu ima *Ravnicu*. Prvi je izašao još 2003. godine pod nazivom *Što je ostalo*, a na njemu su uz autorske snimljene i pjesme drugih autora, dok se na drugom CD-u nalaze snimke s koncerata.

Koncert koji je pokazao zavidnu tehniku, čistoću tonova i usviranost orkestra, kao i šarolikost žanrova, harmonije i aranžmana bio je povod za razgovor.

»Tijekom godina smo radili na tehnici i svi smo se muzički izgradili, a tako smo i koncert koncipirali da ima glaz-

benu i umjetničku vrijednost. Kada imaš dobre igrače, lako možeš dobiti utakmicu«, kaže kroz smijeh Jaramazović koji je autor svih tekstova, glazbe i aranžmana, ali kako je sam rekao ne može izostaviti da u tome zasluge ima cijeli sastav, jer svaki pojedinac daje doprinos na svojoj liniji, koja tek tada čini orkestar.

Proteklih 30 godina

Ljubav koja pobjeđuje ujedno i spaja. Tako je ista ljubav prema tamburi i glazbi spojila prije 30 godina mlade koji su željeli svirati, družiti se...

»Ansambl *Ravnica* je osnovan 1992. godine kada se okupila ekipa tadašnjih srednjoškolaca koji su željeli svirati. Počeli smo svirati za potrebe folkloru HKC-a *Bunjevačko kolo*, a svi smo već bili učeni tamburaši i svirali smo u Subotičkom tamburaškom orkestru kod **Stipana Jaramazovića**. S folklorom smo nastupili na Smotri folkloru u Zagrebu i poslije toga ljetovali s njima i to je bila odskočna daska da nastavimo raditi i usavršavati se. Potrebe za manjim tamburaškim sastavima su se nizale i bilo je momenata kad nas je bilo i šestorica, osmorica, pa čak i dvanaestorica, ali sve se bilježi od službenog nastupa kada smo nastupili s imenom *Ravnica*, a to je bila igranka u *Bunjevačkom kolu* za Materice«, prisjeća se **Miroslav Kujundžić** koji je jedini od osnivača još uvijek u *Ravnici* i dodaje: »Željeli smo sebi i drugima zabavu, bez nekog prevelikog opterećenja. Redali su se osamnaesti rođendani u društvu i nije bilo rođendana na kojemu nismo svirali. Nismo mi imali neku veliku publiku, to su uglavnom bili naši roditelji i prijatelji, ali smo željeli svirati. Dolazili su i novci, pa smo kupili sebi prve iste košulje, fotografirali se i pra-

vili kalendare... Težili smo nekom ozbiljnijem radu», priča Kujundžić.

Osim njega, prvi sastav *Ravnice* činili su **Darko Vukov**, **Marin Kopilović**, **Davor Šimić**, **Marinko Ivanković Radaković** i **Zvonimir Kujundžić**, a tada su došli fakulteti, odlazak u vojsku i neka druga usmjerenja, karijere...

»Statistički gledano u *Ravnici* sam 30 godina, a zahvaljujući Marinku Ivankoviću Radakoviću i njegov brat **Branko** se uključio u sastav 1998. godine i danas je tu s harmonikom u ruci. Počeci nisu imali neki pun intenzitet koji sada postoji, rekao bih da su devedesete godine služile da se mi formiramo. Od 2000. nastaju ozbiljniji planovi. Tada se u *Ravnici* uključuje Nikola Jaramazović (basprim), dolazi **Mario Tikvicki** (tamburaško čelo) i tada nastaje jedna okosnica orkestra, te počinjemo puno ozbiljnije raditi. Kada smo krenuli, mi smo gledali starije kolege. Ansambl *Hajo* je bio nešto čemu smo težili. Članovi su se mijenjali, ali kao što sam već jednom rekao svatko tko se dotakao tambure i prošao kroz *Ravnici* je unaprijedio svoj život. Živimo u gradu gdje imamo STO, Stipana Jaramazovića i **Zvonka Bogdana**, a uz tamburu su stasale i stasavaju i druge generacije«, kaže Kujundžić, a Jaramazović nadodaje: »Kao što je Miroslav rekao, i mi smo težili nečemu većem i ozbiljnijem, ne samo kao mala banda koja će

torijem, a od nagrada smo izdvojili samo neke: Festival Janike Balaža – nagrada za orkestar, Prvi Svjetski festival tambure *Tamburica fest* u Deronjama/Novi Sad – prva nagrada za orkestar, *Festival bunjevački pisama* – prva nagrada za orkestar, kompoziciju i aranžman, kao i druge nagrade na ovom festivalu, Festival tamburaša *Prim za primom* u Zrenjaninu – prva nagrada za orkestar, Akademsko priznanje PČESA za najbolji orkestar u Vojvodini i brojne druge nagrade i priznanja, a valja naglasiti da su članovi ansambla i pojedinačno dobijali nagrade za najbolje interpretacije, soliste...

Danas *Ravnici* čini: Nikola Jaramazović, Miroslav Kujundžić, Branko Ivanković Radaković, Mario Tikvicki, **Nikola Zorić** i **Milan Vučetin** koji su članovi Tamburaškog orkestra Radio-televizije Vojvodine.

»Naša suradnja s kolegama iz Novog Sada je započela još ranije kada sam s njima svirao koncerte **Đorđa Balaševića**. Ta suradnja se danas pretočila u *Ravnici*, a tu je i naš vanjski suradnik – **Emil Antunić** koji je povremeno aktivan kao sedmi član, a imao je udjela i u pjesmama koje se nalaze na novom CD-u«, kaže Jaramazović.

Kroz razgovor dotaknuli smo se i trenutnog stanja na tamburaškoj sceni u Vojvodini, što je Jaramazović prokomentirao kao prilično lošim.

»Mislim da ono što radi ansambl *Hajo* i mi ima svoju težinu i budućnost, a to je autorski rad. Sve ostalo se bojim da ne ide u dobrom smjeru, jer smo prinuđeni svirati ono što ne diktiramo mi nego oni koji imaju centre medijske moći. Zato je dobra stvar *Festival bunjevački pisama*, jer zahvaljujući tom festivalu male bande kao i mi imaju prostor promovirati autorski rad i barem jednu pjesmu godišnje napisati«, ističe Jaramazović, a Kujundžić pojašnjava kako je idejni tvorac *Festivala bunjevački pisama* prim. dr. **Marko Sente** to vizionarski odradio:

»Kada je u pitanju trenutna scena, nema više romskih orkestara, starih orkestara koje smo slušali nekada na trankama, na radiju. Nema ni kavana, pa ni mjesta gdje svirati. Puno je malih sastava, što je dobro, ali postoji bojazan da će otići krivim putem. To što mi radimo nije samo od danas do sutra. Ljudi nemaju zapravo danas ni gdje čuti dobru kvalitetnu tamburašku glazbu, Radio Beograd i Radio Novi Sad, pa i lokalni mediji tamburašku glazbu puštaju u promilima. Bio sam pozvan donijeti naš materijal na radio postaje, ali... to nikada nije zabrutilo«, priča Kujundžić.

»Kod nas to nije sustavno uređeno. U Hrvatskoj je situacija bolja i odjek tambure je daleko jači, jer je hrvatska država tamburu prepoznala kao instrument od značaja, a bojim se da kod nas to neće biti skoro. O trendovima u glazbi nema smisla niti pričati. Svjesni smo da smo u startu deset krugova iza onih koji su se priklonili trendovima, ali to nam ne smije biti izgovor da se ne bavimo autorskim radom i kvalitetom«, poručio je Jaramazović.

Tri desetljeća uz glazbu nije malo, a osobito kada su u ta tri desetljeća razveselili nebrojeno ljudi, bili dio njihovih slavlja, radosti, pa i tuga. S njima se veselili, radovali i plakali, ali kao što su svojim kocertom potvrdili ipak je u svemu bila prisutna ljubav.

Ž. Vukov

Prvi sastav ansambla *Ravnica*

težgariti, nego svirati u renomiranom restoranu, i klasiku i druge žanrove, a onda i raditi na autorskim pjesmama. Naziv našeg koncerta je možda najbolji opis i za proteklih 30 godina rada, jer je ljubav prema tamburi, prema glazbi, druženju prisutna svih ovih godina, a i ljubav je ta koja je učinila da se stvaraju autorske pjesme«.

Ansambl *Ravnica* iza sebe ima više od 30 autorskih pjesama, a Nikola Jaramazović u svom dosadašnjem radu potpisuje više od 60 kompozicija među kojima ima i duhovne glazbe, pa i kazališnih komada.

»Tamburaši samo svirajte«

Nemoguće je nabrojati, pa i sjetiti se svih nastupa, mjesta, gradova, nagrada i priznanja, ali ono što su sugovornici istaknuli jeste dugogodišnji rad u restoranu *Elza pod*

Iz tvornice ipak na zemlju

»Mogu reći da smo uspjeli othraniti sedmero djece i svi su završili makar srednje škole, a neki i fakultete«, kaže Tomica Vojnić Mijatov

Kada smo **Tomicu Vojnića Mijatova** iz Tavankuta pozvali radi razgovora za rubriku *Naši gospodarstvenici*, njegov prvi odgovor bio je da ima velikih proizvođača koji bi se bolje uklopili u našu rubriku. A nama je cilj baš bio porazgovarati s onim manjim poljoprivrednicima, čuti može li danas opstati gospodarstvo koje ne radi 100 ili više hektara zemlje, gospodarstvo koje na dan ne isporuči 200, 300 ili više litara mlijeka ili nekoliko desetaka utovljenih bikova u turnusu. Tim više što je naš sugovornik radeći na svom gospodarstvu odgojio sedmero djece. Ipak, nitko od njih nije ostao na zemlji. Tu su kada treba pomoći, ali bave se drugim poslovima.

Prije no što se potpuno okrenuo poljoprivredi Tomica je radio dva posla: kao majstor u poduzećima u Subotici, a poslije toga na svojoj i roditeljskoj zemlji.

»Oženio sam se i mislio sam da će, budući da imanje nije bilo veliko, lakše biti odgajati djecu ukoliko sam uposlen. Tako smo se mučili desetak godina. Ipak, u vri-

jeme hiperinflacije okrenuo sam se potpuno poljoprivredi, uzeo zemlje u aredu, počeo se baviti stočarstvom. I mogu reći da smo uspjeli othraniti sedmero djece i svi su završili makar srednje škole, a neki i fakultete«, priča Tomica.

Svaštarenje

Kad se potpuno posvetio poljoprivredi i počeo širiti proizvodnju, bio je primoran uzimati zemlju u zakup. »Cijena arende bila je 600-700 kilograma kukuruza po jutru. Arenda je bila takva, jer su i prinosi bili mali. Poljoprivrednici poslije onih ratnih godina nisu imali sredstava za ulaganje u proizvodnju, pa su i prinosi bili manji nego danas. Tko je imao 20 metara žita po jutru, mogao je kazati kako je imao dobar rod. A sada s intenzivnim ulaganjem bude i pet tona, ali i arenda je sada je oko 200 eura po jutru«, kaže Vojnić Mijatov.

Oranice razgrabljene

»Doći do zakupa zemlje od vlasnika skoro je nemoguće, i zato se nadam pojačanom pritisku oko ravnopravnije raspodjele državne zemlje. Ukoliko se to desi svakako da planiram pokušati u zakup uzeti i državnih oranica. Ali više zemlje znači i jače traktore, strojeve koji idu uz te traktore. U stočarstvu trenutačno ne vidim neku perspektivu. Na salašu imam kapacitete za 200 komada svinja, ali kaka je trenutačna situacija ostat će i dalje prazni«, kaže Vojnić Mijatov.

Uz obradu zemlje odlučio je širiti i stočarsku proizvodnju.

»Žensku telad kupili smo 2001. godine nadajući se prosperitetu u proizvodnji mlijeka. Počeli smo s dvije krave i došli na 6-7 grla u mužu. U mužu je bila uključena cijela obitelj, a mlijeko smo predavali na otkupnom mjestu. No, vrlo brzo pokazalo se kako proizvodnja mlijeka nije baš isplativ posao. Prvo su prijetili gašenjem otkupnog mjesta, pooštravali su se uvjeti glede količine, kvalitete mlijeka, zatvorili otkupna mjesta. Bila je to prekretnica, jer su se izdvojili oni koji su krenuli u farmerski uzgoj od nas malih koji smo polako smanjivali ili gasili mliječno govedarstvo na svojim gospodarstvima. Sada čujem priče od ljudi s terena da oni koji drže 10-15 krava čekaju cijenu novog kukuruza, pa će odlučiti nastaviti ili ugasiti proizvodnju. Ukoliko kukuruz bude na cijeni, zatvorit će farme«, kaže ovaj gospodarstvenik.

Činilo mu se tada kako bi dobar potez bio svinjogojstvo, pa se odlučio za tov svinja, uzgoj krmača i proizvodnju prasadi.

»Imali smo desetak krmača. I to je išlo dok je išlo. Jedna dobra, a tri loše godine, pa smo smanjili na tri krmače. Ni tu prasad nemamo kome prodati. Tovljenici dođu na 170-180 dinara, pa padnu na 140, a prasad su od 170 do 200, ali nitko i ne pita. Veliki otkupljivači iz Srijema i Mačve, koji su ovdje uzimali prasad, stali su s kupovinom«, opisuje Vojnić Mijatov trenutačno stanje u stočarstvu.

I pored svih pobrojanih poteškoća ima jedan dobar razlog zašto još na svom gospodarstvu ima stoke.

»Kada u kratkom vremenu zatreba gotovina, u bankama vole dobiti potvrdu od veterinara o brojnom stanju stočnog fonda. Odmah je rejting bolji. Nisu to neke velike brojke, ali znače za rješavanje tekućih troškova«, iznosi ekonomsku logiku naš sugovornik.

Vojnić Mijatov obrađuje 46 jutara zemlje, svoje i arende. U sjetvi mijenja četiri kulture; kukuruz, ječam, žito i suncokret.

»Nekoliko godina sijao sam uljanu repicu, ali kako se ta proizvodnja počela širiti tako su se množili i štetnici, počela je tražiti i sve veća ulaganja, od sjetve do žetve strepnja je za rod, pa sam odustao. Soju sam sijao 90-ih godina, ali prinosi su dostigli samo 1,5 tona po hektaru, pa ni nje više nema na mojim njivama. Općenito, ovo nije teren za soju, jer ona traži zaista dobru zemlju, Podunavlje je regija za soju. Tamo je čak gaje u monokulturi«, kaže Tomica.

Preživljavanje

S obzirom na sve veću potražnju za zemljom, činjenicu da napredna gospodarstva rade i po nekoliko stotina jutara, pitanje za našeg gospodarstvenika je može li se s tih 45-46 jutara živjeti i pomalo ulagati u gospodarstvo.

»Može se preživjeti. Ja sam nekima zamjerao kada su govorili kako je potrebno minimum 100 hektara da bi jedna obitelj mogla opstati. Međutim, koliko nama ostane čiste zarade u ratarstvu gotovo da smo došli do tih 100 hektara, kao minimuma za opstanak. Da vas podsjetim: to je 10 puta više od **Titovog** maksimuma«, kaže Vojnić Mijatov.

Po njegovom mišljenju trenutačno su cijene i poticaji najveći problem u poljoprivrednoj proizvodnji. »Imali smo nekada skoro 150 eura po hektaru poticaja. Bila je to

Utrka

»Sada svi hoće imati nove traktore, priključne strojeve. Kada država da polovinu potrebnog novca to izgleda isplativo, ali pitanje je koliko se ti strojevi mogu iskoristiti. Ja ću uspjeti ove godine kupiti novu prskalicu, a dio sredstava, oko 50 posto, dobio sam na pokrajinskom natječaju«, kaže Vojnić Mijatov.

značajna zakrpa za nas. Ja sam jedne godine od tih direktnih poticaja napravio veliku šupu za strojeve i slamu. Sada su direktni poticaji za ratarstvo 4.000 dinara. Toliko potrošimo samo obilazeći naše njive. Tako gledano ja samo zbog smanjenja poticaja gubim jednu veliku šupu ili za dvije-tri godine gubim jedan traktor. Treći problem je državna zemlja. Za zemlju se otimaju oni koji se poljoprivredom uopće ne bave, neki koji kao stočari zemlju dobijaju po pravu prečeg zakupa izdaju je u podzakup. Što bi reko naš svijet: gojimo debelu gusku«, iznosi Vojnić Mijatov probleme manjih poljoprivrednih gospodarstava.

Z. V.

Petogodišnjica čitaonice *Fischer*

SURČIN – Proslava pete obljetnice rada Hrvatske čitaonice *Fischer* iz Surčina bit će održana večeras (petak, 3. rujna) u porti crkve Presvetoga Trojstva u Surčinu. Početak je u 18 sati. Proslava se održava pod sloganom »Očuvanjem prošlosti gradimo budućnost«. Priređivanje proslave podržala je Općina Surčin.

Juriga izlaže u Kisaču

KISAČ – Izložba umjetničke fotografije *Lica Bačke* subotičkog fotografa **Augustina Jurige** bit će otvorena večeras (petak, 3. rujna) u galeriji SND u Kisaču (Slovačka 47). Otvorenje je u 19 sati. Riječ je o izložbi koja je, s određenim izmjenama, od 2010. do danas priređivana u Subotici, Novom Sadu, Monoštoru, kao i u nekoliko mjesta u Mađarskoj. U Kisaču će biti prikazane 43 fotografije portreta nastalih diljem Bačke. Nakon Kisača, izložba bi trebala gostovati i u Baču.

Kada je riječ o umjetničkoj fotografiji u vojvođanskih Hrvata, djelo Augustina Jurige spada među najrepresntativnije.

Lira naiva u Vajskoj

VAJSKA – Hrvatska čitaonica i Bunjevačko-šokačka knjižnica *Ivan Kujundžić* pri Katoličkom društvu *Ivan Antunović* Subotica priređuju devetnaesti Pokrajinski susret hrvatskih pučkih pjesnika pod nazivom *Lira naiva 2021.* u Vajskoj, a domaćin je HKU *Antun Sorgg*. Susret će biti održan u subotu, 4. rujna, u Vajskoj, s početkom u 11 sati, u Šokačkoj kući. Na Velikoj pjesničkoj večeri, s početkom u 17 sati, predstaviti će se pjesnici iz Srbije i Hrvatske, a bit će predstavljena i knjiga izabranih stihova *Pjesme putujućih – Lira naiva 2021.*, za koju je izbor sačinila profesorica **Klara Dulić Ševčić**.

Predstavljanje knjige *Cilika Dulić Kasiba* u Subotici

SUBOTICA – Monografija *Cilika Dulić Kasiba* autorice **Olge Šram** bit će predstavljena u srijedu, 8. rujna, s početkom u 19 sati, u Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici. Knjigu o najznačajnijoj slikarici hrvatske naive u Vojvodini (Srbiji) tiskao je krajem 2020. Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata i predstavlja priznanje umjetnici koju je slikarstvo izabralo. Ona na svojim slikama, koje se nalaze u brojnim galerijama i privatnim domovima, čuva brojne elemente nematerijalne kulturne baštine po čemu će ostati trajno prisutna u hrvatskoj zajednici u Vojvodini.

Upis novih članova u folklorni odjel HKC-a *Bunjevačko kolo*

SUBOTICA – U tijeku je upis novih članova u folklorni odjel HKC-a *Bunjevačko kolo* u Subotici. Upis je moguć svakog radnog dana u prostorijama HKC-a, od 18 do 21 sat, kada su i probe folklora. Folklorni odjel Centra broji nešto više od 150 članova i trenutno ima četiri uzrasne skupine (veliki izvođački ansambl, pripremna skupina, te dvije dječje skupine), a planira se i peta. Voditelji su **Marin Jaramazović, Senka Horvat i Nemanja Sarić**.

Dječja dramska sekcija u HKC-u *Bunjevačko kolo*

SUBOTICA – Nakon godinu i pol stanke ponovno počinje s radom Dječja dramska sekcija u HKC-u *Bunjevačko kolo* u Subotici. Voditeljice će biti **Tanja Dulić i Nevena Mlinko**, koje pozivaju talentiranu djecu osnovnoškolske dobi da se pridruže Dječjoj dramskoj sekciji. Nije važno je li dijete do sada glumilo ili ne, važno je da želi kreativno provoditi vrijeme, stvarati nove svjetove i oživljavati autentične likove čime se oslobađa za scenski nastup.

Prvi susret bit će u četvrtak, 9. rujna, u 19 sati u Centru. Za ovaj susret potrebno je pripremiti jednu pjesmu po izboru, navodi se u pozivu.

JAVNI POZIV ZA SUDJELOVANJE NA MEĐUNARODNOM FESTIVALU TRADICIJSKOG PJEVANJA

HKC *Bunjevačko kolo* iz Subotice poziva amaterske pjevačke skupine koje njeguju tradicijsku pjesmu na ovogodišnji Festival tradicijskog pjevanja. Skupine mogu biti: ženske, muške ili mješovite i predstavljaju se s po dvije pjesme. Festival je natjecateljskog karaktera, u sastavu tročlanog stručnog žirija, koji dodjeljuje nagrade i specijalna priznanja. Kriteriji za sudjelovanje na festivalu su:

1. Da skupina može sudjelovati s najmanje 3, a najviše 8 članova
2. Da se pjeva bez instrumentalne pratnje
3. Da se pjevaju tradicijske pjesme (prilikom slanja mail-a poslati audio ili video zapis s jednom od pjesama. Video ne mora biti visoke rezolucije)

Zainteresirani se mogu javiti putem e-mail adrese na hkbunjevackokolo@yahoo.com ili na senkahorvat@yahoo.com gdje dalje šaljem službeni poziv, prijavnicu i propozicije Festivala.

Festival se održava u dvorani HKC-a *Bunjevačko kolo* u Subotici, dana 16. 10. 2021. (subota).

Prijave su otvorene do 1. 10. 2021. godine.

Festival je planiran u smanjenom opsegu zbog još uvijek prisutnog virusa covid-19. Ukoliko se mjere pooštře, te se zabrane skupovi, naknadno ćete biti obaviješteni o promjenama.

Memorandum protiv Rajićevih pristaša, rehabilitacija Ivana Malagurskog

28. kolovoza 1936. – *Smotra* piše da je vijećnik subotičke gradske općine **Nikola Rapaić** sastavio jedan memorandum protiv pristaša **Blaška Rajića** koji su sudjelovali na proslavi 250-godišnjice dolaska jedne skupine Bunjevaca u Suboticu. Traži da se na prvoj sjednici općinskog vijeća »prečiste računi« s tim vijećnicima (»papistima«), jer su iz povorke, u kojoj su bili i ti vijećnici, navodno padali povici protiv državnog jedinstva. Memorandum je potpisao veći broj vijećnika. Osim toga, vodstvo Jugoslavenske radikalne zajednice također je osudilo ponašanje Rajićevih pristaša.

29. kolovoza 1943. – *Délvidéki Magyarország* piše da je subotički odvjetnik **Miće Skenderović** doveo izaslanstvo Hrvatske kulturne zajednice iz Subotice pred mađarskog ministra **Ferenca Keresztes-Fischera** u Somboru i obrazložio mu želje Bunjevaca-Hrvata. Između ostalog je rekao da dosadašnje ponašanje Bunjevaca ne ostavlja nikakvu dvojbu da oni u Bačkoj žele u miru i tišini živjeti i raditi. Napomenuo je da lojalnost jednog naroda ne ovisi o glasnim izjavama i parolama koje su često sumnjive vrijednosti, nego o njegovom mirnom i vrijednom ponašanju, kao i o tomu da je spreman ispunjavati u svako doba svoje dužnosti. Ministar je sa svoje strane rekao da svaka manjina u Mađarskoj uživa jednaki položaj i jednaka prava, ali da je preduvjet tomu lojalnost državi.

30. kolovoza 1913. – *Neven* piše da se subotički zastupnik u Ugarskom saboru i član Katoličkog društva u Subotici **Šandor Vojnić od Bajše** (1865. – 1948.) hvali

dvobojima, premda je opće poznata stvar da Katolička crkva najstrožije zabranjuje dvoboje i sudjelovanje u njima pod prijetnjom ekskomunikacije.

31. rujna 1939. – *Naše slovo* piše da je **Ivan Malagurski**, čuveni kulturni radnik subotičkih Hrvata, imenovan za tajnika-referenta za prosvjetu pri subotičkom Kotarskom načelstvu. List tvrdi da ovo imenovanje predstavlja rehabilitaciju jednog zaslužnog Bunjevca, koji se 1918. istaknuo u naporima za oslobođenje i ujedinjenje Jugoslavije.

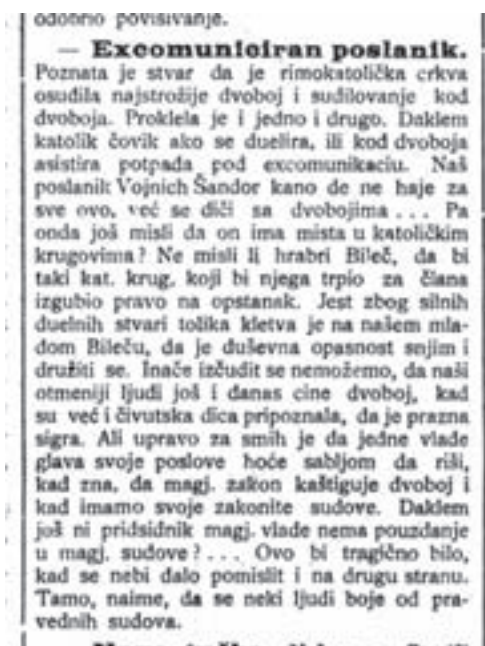

1. rujna 1936. – *Napló* piše da je bivši zastupnik Hrvatske seljačke stranke iz Subotice **Joso Vuković Đido** dva dana boravio u Zagrebu i razgovarao s prvacima hrvatskog političkog života. U četvrtak se vratio u Suboticu i priopćio mjesnim prvacima HSS-a da po nalogu potpredsjednika vlade **Vladka Mačeka** u petak u Suboticu i Sombor dolazi ministar bez portfelja

Bariša Smoljan. Njegov zadatak jest da stupi u kontakt s vojvođanskim HSS-ovcima i razgovara s njima o bunjevačko-šokačkom pitanju. Smoljan će ujedno iskoristiti priliku da se kod HSS-ovaca i drugih političkih prvaka informira i o pitanju vojvođanske autonomije.

2. rujna 1927. – *Subotičke novine* pišu da je **Joso Vuković Đido**, kandidat za zastupnika na listi HSS-a, pušten na slobodu nakon islužene zatvorske kazne, koju je dobio zbog poticanja međuplemenskih tenzija. List tvrdi da se njegovo oslobađanje može pripisati **Dušanu Subotiću**, ministru pravde, koji je nositelj liste vladinih radikala za subotički okrug.

3. rujna 1930. – *Obzor* piše da je 2. rujna Hrvatsko pjevačko društvo *Nada* u Srijemskoj Mitrovici održalo svoju godišnju glavnu skupštinu u mjesnom Hrvatskom domu pod vodstvom dopredsjednika društva **Stjepana Paitza**. Izabran je novi upravni odbor u koji je kao predsjednik ušao msgr. **Franjo Rački**, a kao tajnik bankarskog činovnika **Dragutin Komerički**.

»Godine novog preporoda«: Bunjevačko-šokačka knjižnica *Ivana Kujundžića, svećenika* (III. dio)

Knjižni fond obogatili donatori

*Kako je u
javnosti do-
bila i veću
pozornost,
tako su se
pojedini-
ci javljali
sa željom
uključivanja
vlastita fon-
da u knjiž-
nicu*

Andrija Anišić i Stipan Šabić

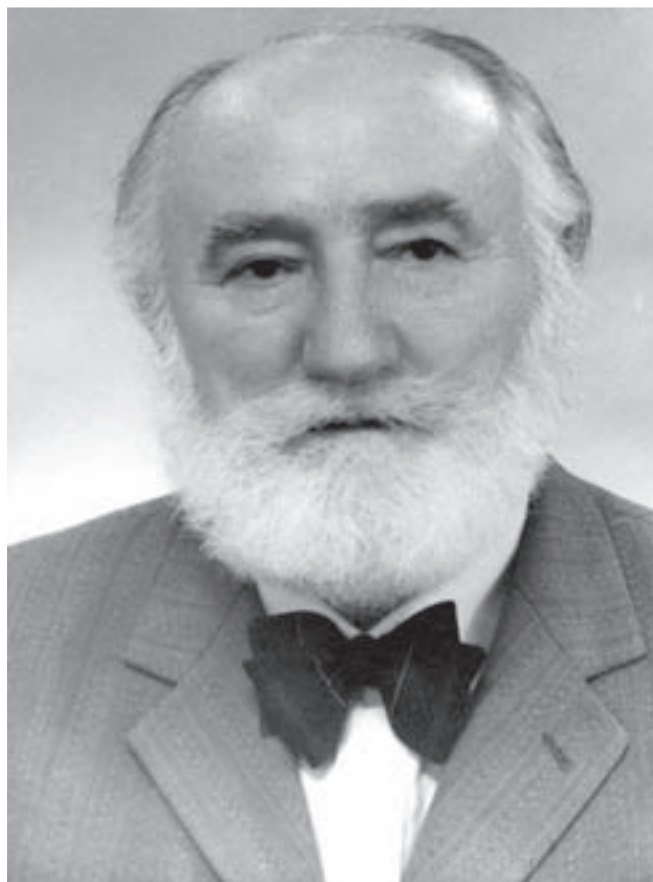
Ana Gabrijela Šabić

Prigodom pripreme fonda za otvorenje knjižnice 1996. godine, nađene su i knjige župnika koji su vodili župu sv. Roka, primjerice **Blaška Dekanja** te pokoja knjiga **Marina Šemudvarca**. Iz toga pripremnog razdoblja valja istaknuti arhivsku građu, vezanu ponajprije uz župu sv. Roka, a potom i uz brojne vjerske i kulturne događaje i osobe. Kako je knjižnica u javnosti dobila i veću pozornost, tako su se pojedinci javljali sa željom uključivanja vlastita fonda u knjižnicu kako bi se njime mogao služiti veći broj osoba.

Povremeno u knjižnicu stižu knjige kako pojedinaca tako i ustanova, od kojih možemo istaknuti tavanakutskog učitelja **Ivana Prčića**, u čijim se knjigama, kao i u knjigama ostalih donatora, nalaze ex librisi. Stižu povremeno i knjige naših Subotičana iz Hrvatske, među kojima su dr. **Ante Sekulić**, o. **Tomo Vereš**, **Naco Zelić**, a pridružuje se i Matica hrvatska obogativši fond starom hrvatskom knjigom. Zanimljivo je da je Mađarski konzulat darovao Enciklopediju *Britanicu*.

Udovica pokojnog pjesnika **Jakova Kopilovića** (1918. – 1996.) daruje knjižnici cjelokupnu zaostavštinu, kako knjižnu tako i rukopisnu građu uz rukom ispisan inventar knjiga. Ovo je dar od neprocjenjive vrijednosti, jer se sastoji mahom od knjiga zavičajnih autora. Gotovo jednako je vrijedan dar znanstvenice, spisateljice i profesorice, posebice s područja vjerskoga, književnog i jezičnog odgoja i obrazovanja prof. dr. sc. **Ane Gabrijele Šabić** (1950. – 2000.), nakon čije je prerane smrti u Zagrebu više od tisuću knjiga darovano knjižnici. Riječ je o knjigama iz područja književnosti, jezika i obrazovanja. Nakon još jednog odlaska, velikana likovne kulture Hrvata u Subotici, **Stipana Šabića**, supruga **Justina** popisuje knjige, napose likovne umjetnosti, i neke od njegovih slika i daruje ih knjižnici (tada Institutu za kulturu, povijest i duhovnost *Ivan Antunović*).

Za svog života, veliki bibliofil i čuvar kulturne baštine Hrvata u Bačkoj, **Bela Gabrić** kontinuirano prikuplja ne

 Jakov Kopilović

samo knjige i časopise, kalendare, već i rukopisnu i tiskanu građu koja predstavlja raritetni fond – naime, sačuvao je stare dokumente, različite tiskovine u kojima se spominju osobe, događaji i to tematski posložio kako bi se o određenoj temi moglo što više informacija naći na jednom mjestu. I on ostavlja jednu od najvećih vrijednosti – cjeloživotno prikupljanu građu, a župi svetog Roka ostavlja i svoju kuću koja je dom knjige i riječi.

Brigu o knjižnici vodio je i župnik župe sv. Roka mons. dr. **Andrija Anišić**, a značajnu potporu davao je i svojedobno predsjedavajući Društva mons. dr. **Andrija Kopilović**.

Registracija knjižnice

Knjižnica je u sastavu Katoličkog društva *Ivan Antunović*, ranije Instituta, i kao takva zbog društvenih okolnosti (koje nisu bile naklonjene Katoličkoj crkvi) nije bila registrirana, te nije imala status koji bi joj omogućio dobivanje financijskih sredstava. Stoga je knjižnica bila razlogom osnivanja Hrvatske čitaonice, udruge koja već od 2002. godine vodi brigu o knjižnom fondu, o programima, o dopunjavanju fondova... No, sva knjižna imovina je i dalje u vlasništvu Društva.

Na svojoj sjednici održanoj 5. studenoga 2018., Vijeće Katoličkog društva *Ivan Antunović* donijelo je Odluku (OV-2018-30) o registraciji Bunjevačko-šokačke knjižnice *Ivan Kujundžić*, te je za voditeljicu imenovalo (potvr-

dilo) članicu Vijeća i pročelnicu Odjela – Bunjevačko-šokačke knjižnice *Ivan Kujundžić* prof. **Katarinu Čeliković**, knjižničarsku savjetnicu. Ovom Odlukom se ne osniva knjižnica, već je pristupljeno registraciji u matičnoj, Gradskoj knjižnici Subotica. Knjižnica je 24. prosinca 2018. godine registrirana i upisana u registar te se sada nalazi u sustavu knjižnica Srbije.

Programi

Knjižnica, napose ova zavičajnog karaktera, skuplja, stručno čuva i daje na korištenje građu vezanu uz narod i Katoličku crkvu. Stoga je jasno kako je njezino djelovanje iznimno važno za sve one koji se žele stručno baviti kulturnom poviješću, tematiziranjem naše hrvatske baštine.

Knjižnica se svojim djelovanjem uključila u brojne aktivnosti: aplicirala je preko Društva na natječaj Ministarstva kulture i uspjela dobiti sredstva za uređenje – izradu dijela polica; kontinuirano uvezuje zavičajnu periodiku; uključuje se u program *Dužijance*, napose u književne večeri; izložbu *S Božjom pomoći* – iznimno uspješna bila je izložba starih molitvenika na narodnom jeziku i brošura s bibliografijom molitvenika (autorice Katarine Čeliković); brojne su publikacije ušle u proces digitalizacije u Zavodu za kulturu vojvođanskih Hrvata i sada se mogu čitati na internetskoj stranici ZKVH-a; fond je bio na raspolaganju domaćim istraživačima i učenicima, ali i iz Hrvatske i Mađarske; knjižnica je preuzela suorganizaciju Pokrajinskog susreta pučkih pjesnika *Lira naiva* što se uspješno održava od 2003. godine; uključena je u program Godine hrvatskih velikana (u suradnji sa ZKVH-om) – u organizaciji predavanja, manifestacija, pisanja o velikanima, njegovanja kulture sjećanja (polaganje cvijeća na grobove), kao što su **Ivan Kujundžić**, **Ante Jakšić**, **Aleksa Kokić**, ove godine **Pavao Bačić** i drugi...

Pogled u budućnost

Bunjevačko-šokačka knjižnica *Ivana Kujundžića* gnijezdo je sastavljeno od knjiga, časopisa, novina, kalendara, u njoj je zavičajno hrvatsko knjižno blago. Ona je tu kao spomenik, ali još više kao svjetionik kojim se osvjetljava prošlost s jasnim i ponosnim pogledom na budućnost. Vjerujemo u suvremenu knjižnicu koja može odgovoriti na zahtjeve istraživača, jednako tako i u novo vodstvo knjižnice koju im predajemo nakon srebrnog razdoblja brige i posvećenosti ovom blagu. Sada je knjižnica u rukama mlađih entuzijasta – ponajprije novog predsjednika Društva *Ivan Antunović* v.č. **Josipa Štefkovića** i nove pročelnice, knjižničarke **Tatjane Pelhe** koji će nastaviti prikupljati, obrađivati, čuvati i činiti dostupnim naše kulturno dobro.

Katarina Čeliković

Gupčevi folkloriši u Herceg Novom

Gostovanje uz odmor

Tavankutski HKPD *Matija Gubec*, koji ove godine obilježava 75. obljetnicu rada, poznat je i po svojoj Folklornoj sekciji koja u tom Društvu djeluje već pet i pol desetljeća. Tradiciju plesanja narodnih plesova danas nastavljaju djeca i mladi, članovi spomenute sekcije.

Sastavni dio bavljenja folklorom su nastupi i putovanja. Gupčevi folkloriši, članovi pripremne skupine i izvođačkog ansambla, su se tako nedavno vratili iz Crne Gore, gdje su sudjelovali na 13. međunarodnom folklorom festivalu »S pjesmom i igrom kroz Herceg Novi«. Festival organiziraju Stari grad Herceg Novi i Turistička zajednica Zelenika. Sudjelovanje na ovom festivalu Tavankučani su iskoristili i za kraće ljetovanje.

»Na put je išlo nas četrdesetak članova. Bilo je to sedam dana za druženje i uživanje. Na festivalu u Herceg Novom predstavljali smo Srbiju, ali i hrvatsku nacionalnu manjinu. Predstavili smo se s dvije koreografije – Bunjevačko momačko kolo i splet bunjevačkih igara. Ovo je mislim prvi put da je HKPD *Matija Gubec* gostovao u Crnoj Gori«, kaže voditelj Folklorne sekcije **Darko Prčić**.

Upis novih članova

S početkom nove školske godine počinje i upis članova u Folkloru sekciju. Folklorce vode **Darko Prčić** i **Sanda Benčik**. Zainteresirani se mogu javiti radnim danima u Ured HKPD-a *Matija Gubec* u središtu Tavankuta ili preko društvenih mreža. Probe se tijekom toplijih mjeseci održavaju na bini u Etnosalašu *Balažević*, a tijekom hladnijeg perioda u OŠ *Matija Gubec*. Članarina se ne plaća.

Tavankučani su nastupili u središtu Herceg Novog, a ljetovali su u obližnjem mjestu Zeleniku. Tamo su imali organizirani smještaj s drugim KUD-ovima koji su gostovali na festivalu. U pitanju su ansambli iz Moldavije, Ukrajine, Slovačke i Poljske.

I **Dajana Vujković Bukvin** iz pripremne skupine bila je na gostovanju u Crnoj Gori.

»Na moru je bilo odlično, upoznali smo nove prijatelje. Najviše se smo se družili s folklorama iz Ukrajine, nadamo se da ćemo jedne godine otići kod njih ili da će oni doći kod nas. Družili smo se i s drugim KUD-ovima, a nastup je bio odličan. Najviše su mi se svidjeli plesovi ansambala iz Ukrajine i Slovačke. Također, obišli smo i kulturne znamenitosti Herceg Novog – crkve, tvrđave... Volim plesati narodne plesove, a putovanja su dodatni motiv da se bavim folklorom«, kaže ona.

U Gupcu djeluju tri skupine folkloriša – dječja, srednja (pripremna) i najstarija (prvi ansambl), s ukupno oko 75 članova. Ove godine nastupili su na više manifestacija u Tavankutu (među kojima je bio i njihov godišnji koncert), a gostovali su na smotri folkloru u Jelahu (BiH) te *dužijancama* u Subotici i Baji. Imaju planove i za nove nastupe, što će, kako kažu, ovistiti o epidemiološkoj situaciji.

H. R.

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata

Glazbena izdanja na Youtubeu

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata pokrenuo je prije deset mjeseci svoju Youtube stranicu. U međuvremenu su postavili više od pedeset audio i video zapisa koji prezentiraju rad i programe Zavoda ili su vezani za kulturu vojvođanskih Hrvata. Među ostalim, na Youtube stranici možete u cijelosti poslušati sva dosadajšnja audio (CD) izdanja u nakladi ZKVH-a. U pitanju je album *Glasovi orgulja u ravnici* iz 2013. na kojem

se nalaze skladbe hrvatskih skladatelja iz Vojvodine te dva albuma ženske pjevačke skupine *Kraljice Bodroga* iz Monoštora: *Alaj piva Šokica* (2012.) i *Faljen Isus, Divice* (2014.). Albumi se mogu slušati i poslagani su u tzv. playliste.

Iz ZKVH-a pozivaju sve zainteresirane da klikom na dugme *subscribe* zaprate njihov kanal i uživaju u sadržajima, koji su dostupni svima i besplatni.

Projekt »52 tjedna etnologije u Tavankutu«

Školstvo za početak

HKPD *Matija Gubec* i Galerija Prve kolonije naive u tehnici slame iz Tavankuta započeli su projekt pod nazivom »52 tjedna etnologije u Tavankutu«. Projekt podrazumijeva manje jednodnevne izložbe u prostoru, preciznije izlogu spomenute Galerije tijekom idućih godinu dana. Prva izložba otvorena je prošloga petka, 27. kolovoza, a za temu je imala povijest školstva u selu i okolici. Priređena u povodu početka školske godine, izložba se realizira u suradnji s mjesnom OŠ *Matija Gubec*.

Od skamija do grafoskopa

Profesori povijesti **Stevan Kovačević** i **Miroslav Stipić** i profesor glazbe **Bela Anišić** su se, skupa s djecom, angažirali te pronašli prigodne eksponate vezane za povijest školstva u Tavankutu.

»Najstariji eksponat je skamija – školska klupa gdje su stol i sjedište (klupa) povezani. Sigurna sam da dosta naših učenika ne zna što je skamija. Tu je recimo i grafoskop, koji je ovdašnjim učenicima nepoznat, ali nešto starijima nije velika starina. Također, imamo i jednu staru računaljku, svjedožbe, knjige, gramofon, globus... Mislim da će djeci ti predmeti biti interesantni«, kaže ravnateljica škole **Stanislava Stantić-Prčić**, koja je i otvorila izložbu.

Po njezinim riječima, škola planira i dalje sudjelovati u projektu »52 tjedna etnologije«.

»Suradnja naše škole i udruge *Matija Gubec* traje dugo, započeo ju je još naš učitelj **Ivan Prčić Gospodar** koji je bio aktivan u kulturnom i društvenom životu: bio je osnivač *Gupčeve* dramske sekcije te suosnivač Likovne kolonije u Tavankutu«, kaže ravnateljica.

Izložbe u pendžeru

Tajnik HKPD-a *Matija Gubec* **Ivica Dulić** kaže kako će kroz »52 tjedna etnologije« prezentirati kulturnu baštinu, ali i druga područja života u selu.

»Suradivat ćemo s drugim institucijama i pojedincima u selu, prva izložba je realizirana sa školom. Nećemo biti vezani samo za Hrvate već i za druge nacionalne zajednice u selu. Akcent nije ući u galeriju, već pogledati izložbicu s *pendžera*. Tako će je vidjeti i slučajni prolaznici. Imamo dobro iskustvo s učeničkim tabloima u izlogu naše Galerije koje mještani rado pogledaju. S druge strane, slike od slame, koje dobro poznaju, nisu im mnogo zanimljive. Izložbe su male, ne remetimo naš stalni postav. Budući da je početak projekta napravili smo otvorenje, ali ostale izložbe će biti promovirane primarno preko društvenih mreža, iako će se i one moći pogledati uživo. Za neke veće će biti i otvorenja, a o tome će javnost biti blagovremeno informirana. Nadamo se da ćemo ustrajati u projektu, da će nam godina biti što šarenija, što interesantnija. U startu imamo desetak izložbica koje već radimo. U sklopu projekta bit će i naši redoviti izlagački programi, poput uskršnje i božićne izložbe, kolonije slamarki i *Noći muzeja*«, kaže Dulić.

U sklopu otvorenja nastupio je i manji zbor učenika pod vodstvom profesora Anišića izvevši jednu od pjesama iz zbirke *Zapjevaj đaće, zapjevaj dijete nove pjesme tete Grete* tiskane 1971. godine.

D. B. P.

Školstvo u Tavankutu prvi se puta spominje 1847. godine. Počelo je u Gornjem Tavankutu i nije bilo redovito. Prva stalna škola, pod imenom *Sveta Ana*, otvorena je 1850. godine. U drugom dijelu naselja, Mirgešu, škola je sagrađena 1877. godine. U središtu Tavankuta 1890. izgrađena je treća školska zgrada u kojoj se nastava izvodila sve do 1957. kada je podignuta nova, današnja zgrada škole. Od 1952. godine u Tavankutu radi osmogodišnja škola koja od 1956. nosi ime *Matija Gubec*. Nekad je u selu i okolici bilo znatno više djece, u jednom razdoblju radile su škole od prvog do osmog razreda u Gornjem i Donjem Tavankutu te Mirgešu, uz još 13 područnih škola (Zlatni kraj, Rakić kraj, Čikerija...).

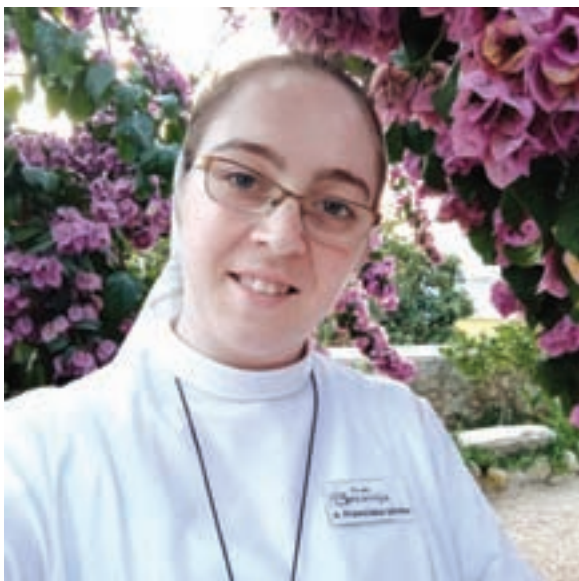
Slavica (s. Franciska Ulrika) Sajdl, redovnica Družbe Milosrdnih sestara sv. Križa

Jedino molitva, i to na koljenima

Ženskih redovničkih zvanja u Srijemu nije bilo od 1970-ih godina, te je Maradik, a i cijeli Srijem vrlo obradovala vijest o prvim zavjetima s. **Franciske Ulrike**. Imali smo prigodu porazgovarati s njom.

Podrijetlom ste iz Maradika, iz župe sv. Joakima i Ane. Kako se u Srijemu rodilo i dozrijevalo Vaše zvanje?

Rođena sam 10. siječnja 1995. godine u maloj i tradicionalnoj obitelji kojoj vjera nije bila na prvome mjestu. U mojoj drugoj godini majka nas je napustila, a zbog opsega posla i nemogućnosti brige za nas, otac nas je dao u udomiteljsku obitelj u kojoj se zapravo rodila moja vjera i zvanje. Majka gospođe kod koje smo bili povel me je s tri godine prvi puta u crkvu. Već tada u meni se probudilo nešto što nisam razumjela. Krštena sam tek s devet godina. U mojoj 13. godini doživjela sam još jednu tragediju koja mi je promijenila život, preminuo mi je otac. Tada su me prvi puta dotaknule riječi 27. psalma: »Ako te otac i mati ostave, Gospodin će te primiti«. Kod mene se to uistinu ostvarilo. Gubitkom zemaljskoga, počinjem upoznavati Oca koji će me pratiti kasnije cijeli moj život i podržavati u odlukama. Prvi puta na samostan pomislila sam u 8. razredu osnovne škole, kada sam prvi puta susrela sestre

na susretu mladih. Tada sam poželjela život darovati drugima i biti na pomoć djeci koja prolaze životne poteškoće. Bila je priprema za sakrament potvrde. Dekan je tijekom razgovora s nama krizmanicima rekao da se među nama krije buduća časna sestra. Ostala sam iznenađena, jer nisam nikome rekla o čemu razmišljam. No, doista je Bog pokazao da je to pravi i jedini put koji je izabrao za mene. Bile su potrebne četiri godine da smognem hrabrosti da to priznam i počnem razgovarati o tome i mnogo sati molitve, no Bog je polako pripremao moje srce za taj korak. Kada je trebalo odlučiti kamo otići, stvorila se nova prepreka. No, u mome srcu bila je samo jedna želja – biti tamo gdje je križ centar života jedne redovnice. Župnik me je tada poveo Milosrdnim sestrama sv. Križa i od prvog koraka u samostan i predivnog kipa Srca Isusova koje me je dočekalo raširenih ruku, osjećala sam da tu pripadam.

Kako je i gdje tekla Vaša formacija do prvih zavjeta i kako će teći dalje?

U samostan sam stupila 15. siječnja 2016. u Đakovo, gdje je i tekla cijela moja formacija. U vremenu kandida-

ture završila sam tečaj kuharstva. U kandidaturi sam provela dvije godine, nakon čega sam na blagdan našega sv. oca **Franje** 2018. započela godinu postulata. To je bilo razdoblje pouka i bliža priprava za vrijeme novicijata. U tom razdoblju dublje sam ušla u samu bit života sestre sv. Križa, koje sam kasnije kroz vrijeme novicijata još više upoznavala i još više bila sigurna da je to moj put. Već 2019. godine započinje moje vrijeme novicijata. Tada dobivam redovničko ime s. Franciska Ulrika, po bl. s. **Ulriki Nisch** koja mi je velika duhovna potpora u redovničkom životu. Vrijeme novicijata traje dvije godine. Prva je godina klauzurna. Kroz to vrijeme

dublje sam proučila Pravila i Konstitucije naše Družbe, ali i bolje upoznala sebe i svoj odnos s Bogom i bližnjima. Druga godina je bila praktična. Svoje sam vrijeme prakse provela na Lošinju, gdje naše sestre imaju kuću za pastoral turista, a jedan dio sam obavljala u Đakovu kod naših bolesnih sestara. Nakon toga uslijedilo je vrijeme bliže pripreme polaganju prvih redovničkih zavjeta, što se dogodilo 26. lipnja ove godine na dan smrti Majke **Amadeje Pavlović**, što mi je posebna čast. Brzo nakon polaganja zavjeta moja formacija teče dalje u vremenu juniorata koji traje

pet godina. Trenutno se nalazim u Velom Lošinju u isposmoći, a daljnji redovnički život nastavljam u provincijalnoj kući u samostanskoj kuhinji. Idem vjerno za stopama svoje zagovornice s. Ulrike koja je cijeli svoj kratki život u redovništvu posvetila u kuhinji.

Kako odagnati strah i predrasude kod mladih glede života u redovničkom zvanju?

Jedino molitvom, i to na koljenima. Ni Isusu u Maslinskom vrtu, kada se znojio i trebao podnijeti muku, nije bilo lako, ali klečeći je molio Oca: »Odagnaj od mene ovu čašu, ali ne moja volja, nego tvoja volja neka bude«. To je i zadaća svih nas. Treba ustrajati u svome zvanju, bez obzira što drugi govore ili što će drugi o meni misliti. Jedino se molitvom, žrtvom i pokorom može puno toga učiniti. Naša nas Majka Amadeja potiče da hrabro idemo putem koji je za nas odredio Spasitelj. Dragi mladi, molite dragoga Isusa da vas nadahnjuje i podržava u svim olujama na moru života. Čak i onda kada mislite da spava, budite sigurni da je budniji i uz vas više nego što mislite.

M. Tucakov

Zimska satnica večernjih misa

Od 1. rujna, pa sve do kraja travnja, večernja sveta misa nedjeljom i radnim danom u subotičkoj katedrali sv. Terezije Avilske počinje u 18 sati.

Proštenje na Hrvatskom Majuru

Proštenje na Hrvatskom Majuru u čast sv. Marka Križevčanina bit će slavljeno u nedjelju, 5. rujna, kod Gabrićevog križa. Sveta misa počinje u 11 sati, a predvodit će ju župni vikar iz Bajmaka vlč. **Damjan Pašić**.

Otkrivanje spomen- ploče s. Amadeji Pavlović

U župnoj crkvi sv. Roka u Petrovaradinu 5. rujna bit će otkrivena spomen-ploča s. M. **Amadeji Pavlović**, redovnici iz družbe Milosrdnih sestara sv. Križa, koja je zbog hrabrosti u sakrivanju židovske djevojčice **Zdenke Binnenstok Grünbaum** tijekom Drugog svjetskog rata u samostanu sestara u Đakovu posthumno dobila priznanje države Izrael *Pravednik među narodima*. Svečanu biskupsku svetu misu, koja počinje u 11 sati, služiti će srijemski biskup mons. **Đuro Gašparović**, a spomen-ploču u crkvi u kojoj je krštena s. Amadeja otkrit će provincijalna poglavarica s. **Valerija Široki**.

M. T.

Prošenje na Subotičkoj kalvariji

Na blagdan Žalosne Gospe, 15. rujna, u istoimenoj kapeli na Subotičkoj kalvariji slavit će se proštenje. Raspored slavlja je sljedeći: u 16 sati je sv. misa na mađarskom jeziku, od 17 do 17.25 je klanjanje na mađarskom jeziku, dok je od 17.30 do 17.55 klanjanje na hrvatskom. U 18 sati bit će sveta misa na hrvatskom jeziku. U slučaju kiše ili zabrane okupljanja slavlje se premješta u župnu crkvu Uskrsnuća Isusova.

Ne budimo pristrani

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Držimo se vjernicima, ali naše ponašanje je često suprotno onome što Krist od svojih nasljedovatelja traži. Ponekad čak nismo ni svjesni da vjeru ne svjedočimo djelima. Apostol Jakov u svojoj poslanici upozorava članove prve Crkve na jednu opasnu zamku u koju vjernici svih vremena lako upadaju, a to je pristranost (usp. Jak 2,1-5).

Bogati su miliji

Ljudi vole biti u društvu osoba na visokim pozicijama, u društvu imućnih i uglednih, a one siromašne i od okoline odbačene nitko ne želi. Upravo na tu vrstu pristranosti upozorava sv. Jakov. Takvo ponašanje za Jakova je nespojivo s kršćanskom vjerom. Kršćanin, naime, vjeruje da je Krist došao na zemlju svima objaviti Božju ljubav i svoj život dati za svakoga čovjeka, bez obzira na bilo koju vrstu njegove pripadnosti. Istovremeno dijeliti ljude i neke smatrati dostojnijima spasenja koje je Krist svojom smrću zavrijedio potpuno je kontradiktorno. Takvo razdvajanje ljudi na osnovu njihovog materijalnog stanja oprečno je ljubavi prema Kristu i istinskom vjerničkom životu. Jakov u poslanici spominje kršćaninov odnos prema siromašnima i bogatima koji su došli poslušati Božju riječ. I danas postoje mnogi koji su od Crkve odijeljeni, te joj se žele priključiti, stoga je ovaj ulomak iz Jakovljeve poslanice važno upozorenje za cijelu Crkvu. Društvo je danas suviše materijalističko. Sve se gleda kroz novac. Tko više posjeduje, poželjniji je u svakome društvu. Njemu se lakše oprašta, njemu se više tolerira. Tko je siromašan smatra se neuspješnim i nepoželjnim. Njegova nemaština je za društvo neoprostiva, te nigdje nije dobrodošao. Iako tako ne bi smjelo biti, ali na taj način funkcioniraju i mnoge crkvene zajednice. Tko je u društvu istaknut zbog svoga

položaja i imanja, i u crkvenoj zajednici je poželjan, makar i slabo prisutan. Uvažavan je i čuva mu se mjesto na važnim slavljenjima, osobito ako je i donator. A onaj koji nema, kome je potrebna pomoć i od vjerske zajednice doživljava se kao teret, jer od njega nema koristi. Umjesto da u Crkvi pronade utočište, i tu se osjeća jednako jadno, kao bilo gdje u društvu.

Bog ljubi siromašne

No, nikada ne smijemo zaboraviti – Krist je umro za sve nas. On nije pravio nikakve podjele među ljudima, posebno ne ove primitivne prema materijalnom statusu, koje su kod nas tako učestale. Takva pristranost pokazuje da ne služimo Bogu, nego su novac i moć ono što nam je najvažnije. Dakle, nismo u potpunosti Kristovi i dopuštamo da nas prolazne vrijednosti zavaraju svojim sjajem, te olako napustimo ono čemu nas Božja riječ poučava.

I dok ih mi odbacujemo, Bog siromašne izabire »da budu bogataši u vjeri i baštinici Kraljevstva što ga je obećao onima koji ga ljube« (Jak 2,5). Božja je ljubav s onima koji nose težak križ siromaštva u ovome svijetu, a njihova vjera zadivljuje, jer su prije bogatih naučili spoznavati istinske vrijednosti koje vode u Nebo. Ne odbacuje Bog bogate nego oni njega, jer ih sjaj bogatstva ometa u spoznaji Božje ljubavi.

Kojoj skupini mi pripadamo, sami znamo. No uvijek će biti i siromašnijih i bogatijih od nas. Nemojmo biti pristrani nego jednakom ljubavlju ljubimo svakoga kao što je Isus činio. Tako je kršćanski ispravno. Bog ne gleda na posjedovanje nego na srce. To nam je utjeha u našem položaju u društvu, a i opomena da ne sudimo druge, osobito ne prema veličini bogatstva.

Marija Maširević, čuvarica obiteljskog nasljeđa

Ruva iz mama Esterinog šifonjera

»S puno ljubavi, zahvalnosti i poštovanja prema mami i uopće roditeljima nosim ova ruva. Ispunjava me, obogaćuje. I danas kada sam se obukla zbog ovog razgovora osjećam se dostojanstveno, ispunjeno, osjećam temelje koji čvrsto stoje ispod mene«, kaže Marija Maširević

Prelo, Uskrs, *Dužionica*, Karmelska Gospa... prigode su kada **Marija Maširević** oblači stara *ruva* svoje mame **Estere**. Nosi ih s ponosom i dostojanstvom i s istim takvim ponosom *ruva* stara osamdesetak godina čuva na salašu svojih roditelja Estere i **Žige Parčetić** na Nenadiću, o kome sada brinu njen brat **Stipan** i ona. Na tom salašu nastala je i ova priča.

Svila, pliš, brokat

Marija nas je dočekala u lionskoj teget svili na *plišove grane*. Uz to, uparila je braon kožne cipele mama Estere iz 30-ih godina prošlog stoljeća i plavu lepezu svekrve **Zagorke Maširević**.

»Ovo ruvo je iz 1940. godine i šivano je za moju mamu Esteru Đurković iz Čonoplje. Sve je onako kako je šivano prije 81 godinu, čak su i patentni i kopče originalni. U istoj

toj svili fotografirana je moja majka, tada još djevojka, i tu fotografiju čuvamo ovdje na salašu. U to *ruvo* moja mama se *opravila* za prelo u Hrvatskom domu u Somboru 1940. godine. Imala je tada 16 godina. Bila je jedinica i roditelji su je ponavljali za svako prelo, Trojstvo, *Divojački vašar*, svatove... Za jedne svatove, kao trinaestogodišnjakinja, dobila je crni brokat sa srebnim nitima«, priča Marija.

Svila na *slipe grane*, *ruvo* od crne svile, teget i bordo svile, presovani somot, crni brokat sa srebnim nitima, svilene marama, samo su dio onoga što Marija čuva u šifonjerima. Tu je i jedan komad, svila na *slipe grane* s gornjim dijelom od crne čipke, njene bake Marije.

»Šivano je 1932. godine, a tada je moja baka imala 34 godine i bila je majka osmogodišnje djevojčice«, objašnjava sugovornica.

Nosila je Marija to ruvo na modnoj reviji koja je organizirana za *Divojački vašar*.

Marija sva *ruva* iz mama Esterinog šifonjera nosi i čuva ih. »Od Velike do Male Gospojine ona se nose vani i luftiraju. Tako je radila mama Estera, tako radim i ja. U šarenoj hladovini, kada je sunčano i malo vjetrovito. Između dva drveta stavi se *pritka* i na nju se kači. Evo, sad se prisjećam: kao dijete imala sam mali drveni šifonjer u koji sam slagala robu, pa kada je mama iznosila *ruva* na luftiranje i ja sam svoja iznosila iz tog malog šifonjera. Kasnije sam s mamom iznosila iz pravih šifonjera, a kada se ona razboljela, sama. Tako radim i danas«, priča Marija i dodaje da joj je žao što sva ta ruha nije oblačila dok joj je mama bila živa i što su neka od njih kasnije prekrojena u odjeću koja se tada nosila.

Čvrsti temelji

Prvi puta mamino *ruvo* Marija je obukla 1997. godine za prelo u Hrvatskom domu. Bila je to crna svila. »I onda sam počela za prela redati; teget svila, presovani somot,

Đurović, rodom iz Berega, koja je desetljećima živjela u Zagrebu, a sada više u Somboru nego u Zagrebu«, priča Marija i dodaje i jedan komentar koji je čula tih prvih godina kada se počela pojavljivati u maminim *ruvima*: »kazali su 'valjda se nije ponovila pa mora obući mamino'«.

Sada u šali kaže »kad nemam što obući, ja uzmem mamino«.

»S puno ljubavi, zahvalnosti i poštovanja prema mami i uopće roditeljima nosim ova *ruva*. Ispunjava me, obogaćuje. I danas kada sam se obukla zbog ovog razgovora osjećam se dostojanstveno, ispunjeno, osjećam temelje koji čvrsto stoje ispod mene. Žao mi je što nema još netko tko dijeli istu takvu ljubav, ali meni nije problem biti jedina obučena u stara *ruva*, nije mi problem tako obučena sama doći u crkvu«, završavamo ovim riječima razgovor s Marijom, na salašu koji su gradili njeni roditelji Estera i Žiga. Iako odavno ne živi na njemu, i Marija i njen brat Stipan salašu se uvijek vraćaju sa zahvalnošću roditeljima koji su radeći na salašu djeci osigurali fakultetsku naobrazbu.

TS *Fijaker stari*, Stipe Parčetića i studentice u *ruvima*, 1982. godina na salašu Žige i Estere Parčetić

Estera Đurković, 1940. godina

brokat... Kasnije sam se počela u *ruva* oblačiti i za *Dužionicu*. Poslije modne revije u HKUD-u *Vladimir Nazor*, 2012. godine, gdje sam prikazala dio ovih *ruva*, počeli su me pozivati za Karmelsku Gospu, pa sam se počela i za tu prigodu oblačiti. Zanimljivo, tako je nastalo i jedno prijateljstvo koje traje i danas. Nakon mise, a imala sam tada bakinu svilu na *slipe grane*, prišla mi je **Biljana**

Marija je završila studij ekonomije u Subotici i nakon toga zaposlila se u Srednjoj ekonomskoj školi u Somboru. Kao odjeljski starješina izvela je deset generacija srednjoškolaca, a kada se sve zbroji imala je oko 5.000 učenika. Sada je u mirovini, ali i dalje s mnogo interesiranja, tako da je ovaj naš susret dao ideje i za neke druge i drugačije priče.

Z. V.

Piše: Katarina Korponaić

Nastanak jedne ulice

što pokazuje zanimljiva prepiska i odluka Senata grada (Povijesni arhiv Subotica, F 47. 1526. inž. 579/1930). Građevinski odjel grada 6. ožujka 1930. godine izvještava Senat da dio Milašinove ulice (danas Save Kovačevića), između Doma *Kolijevka* i zemljišta dvije vlasnice, još nije otvoren, a stanovnici to traže. Mještani zainteresirani za otvaranje cijele ulice uspjeli su postići dogovor s vlasnicima o ustupanju njihovog dijela

Ulice u Kertvarošu danas su najvećim dijelom pravilnog oblika i ukrštaju se pod pravim kutovima, jer su nastale prije nešto manje od sto godina po urbanističkim propisima i planovima, a ne stihijski. Kada se prođe ovim lijepim uređenim zelenim ulicama, s obiteljskim kućama koje su nekoliko metara uvučene od regulatorne crte ulice, a između kuća i ulica zasađeni vrtovi, što je još u nastanku naselja propisano i u svim projektima poštovano, više se i ne pamti kakve su mjere i potezi poduzimani do cjelokupne izgradnje tada novog gradskog kvarta istočno od željezničke pruge. Sve do usvajanja regulatorne osnove naselja 1925. godine, na ovom području su bili voćnjaci i vinogradi, s izgrađenim kućama samo u industrijskim zonama, uz rub Segedinske ceste i duž pruge. Sve ostalo trebalo je regulirati, isparcelizirati i postaviti nove ulice, tek djelomično po dotadašnjim trasama.

Reguliranje ulica, ili bar dijelova ulica, traje i 1930. godine,

placa za ulicu, prema planiranoj regulacijskoj crti. »Za otvaranje tog dijela ulice ne traže od grada nikakvu odštetu u novcu, već jedino da im grad pripomogne davanjem stupova za ogradu i čišćenjem terena...«, piše u dopisu Senatu.

Senat se 31. ožujka složio s prijedlogom i prihvatio iz gradskih zaliha izdvojiti 70 komada bagremovih stupova od po 1,5 metara dužine za ogradu, očistiti teren za ulicu, a drva iz akcije čišćenja dati vlasnicima parcele.

Šimike

Pedeseti i šezdeseti godina prošloga XX vika u naše selo su već početkom jula dolazile šimike, jel vozonke, ko je već kako zvo. To su bili ringišpili svakake fele, veliki i mali. Rekla bi da je to bila priprema za kirbaj koji je na svetoga Lovru, 10. VIII.

A svita je bilo more (kad su stari rekli, more, značilo je da čega god ima jako puno). Puno selo, mladeži. Tušta momaka, divojaka, mladi vinčani i dice. Najpri su dolazile velike šimike na kojima su momci zatiravali divojke, a nama dicama se sve kika na glave dizala o stra. Oće li koja divojka, jel momak ispast iz sidalice? No, nisam

čuła da se to desilo, a gledala sam kako jedan o ti što je bio sin vlasnika velikoga ringišpila, zatirava našu jednu divojku.

Kad ringišpil krene nako dobrim, on se pripne na divojkinu sidalicu i ide š njom par krugova, p onda skoči dole na zemlju, a divojka ode »u nebo pod oblakove«. Mi dica strepimo oće li zapet u struju, a ona baš u isti čas dojde dole. Momak ope samo maličicko, reko bi, dotakne njezinu sidalicu, a ona ope odleti u vis. Istrenirali se bome i naši momci, pa i oni divojku zafijučku visoko, al nikada nisu dostigli noga što je čak i crvenu štiklu skinio sa divojkine noge, poslo divojku u vis i kad se vratila natak o štiklu na nogu, jednu, pa tako i drugu.

Od vozonki koje su bile jako opasne su bili još i čamci. Dva čamca, u svakomu jedno čeljade se cibu tamo-vamo, visoko. Ne znam jel to bilo stvarno jako visoko, jel

sam bila mala, pa mi se samo tako pričnilo. Cilo vrime študiraš kako će možda ispast kogod, al eto, na sriću nije.

Na slike koju sam podastrla je šimika za dicu. Ona je dolazila dan-dva, prid sam kirbaj. Bili smo zavidni dicama koja su stojala u blizine, a sve vozonke su se namišćale na livu stranu, od naše crkve sv. Lovra prama sv. Antunu. U moje vrime ditiñjctva ni bilo avta, bilo je samo konja i kola. Ako se i pojavila kaka lemuzina trčali smo za njom po pravu. Šofer ni mogo tirat brzo zoto što je propado u prav, a mi smo ga kadgoda sve gurali da ide brže. U to vrime šimika ni imala avta ko na ve slike, već je imala karuce i konje (baš ko što su na slike).

Na kirbaj nikad dočekat posli podne da ti mater povede na kirbaj da se vozaš ako još ne ideš u škulu, na karu-

ca, a kad si veći, onda i na konja. Ni bilo puno put se vozat. Jedanput obavezno, a drugi put ako se mater baš smiluje, jel tražili smo i sladoled makar jedan, a onda i fičonku, a ako su mater i otac već zaradili u siče konoplje, onda drečiš još i za lutkom, jel muški za konjom, jel maleckom lemuzinom. Šimiku ni pokreto motor, neg su se malo jači derančići penjali gore i okretali. Plaća jim je bila nakon pet-šest put okretanja, vozanje na konjima. Dok se šimika okretala, svirale su ručno pokretane muzičke sprave.

Pridočita slika je snimita rani sedamdeseti godina XX vika ispid omladincka doma. Danas ga ne mož pripoznat, jel se ruši. Tu već vidimo avto, a gore šimiku dica više nisu okretala. Bio je ugradit motor, koji ji je zaminjio. Vidimo da su curice uredite u korak sa vrimenom, dok njeve matere u to doba

nisu imale pantalone. Ošišane su, a mame su jim najviše imale dugačku kiku upletenu u dva repa, no već šezdeseti su se počele šištati i nosit pantalone.

U druge pole šezdeseti godina, cili juli i avgust u Sonte je za mladež izgledo ko kirbaj. Svaki dan pridveče je veliki ringišpil počimo radit. Momci i divojke su se skupljali (makar su priko cila dana radili), vozali i slušali moderne pisme na razglasu ko što je *Dok palme njišu grane* i puno drugi pivljivi, umilni, naši i stranjcki pisama od Toma Džonsa i drugi pivača. Cile kolone mladeži su se šetale glavnim sokakom od groblja do veterinara, pa onda na ringišpil. Lipo nam je bilo. Jel samo zoto što je prošlo, jel zoto što smo bili mladi?

Ruža Silađev

Plovi lađa, a i mi s njom

Jeste li se ikada vozili u neretvanskoj lađi? Vjerujem kako je mali broj vas/nas imao prilike upoznati se поблиže s ovim prijevoznim sredstvom. No, ipak ima i onih koji su isprobali čari neretvanske lađe i doživjeli, vjerujem neopisivo uzbuđenje.

Hrvatsko kulturno-umjetničko društvo *Vladimir Nazor* iz Sombora je 24. kolovoza priredilo djeci osnovnoškolske i srednjoškolske dobi, u sklopu aktivnosti iz lokalnog akcijskog plana za mlade u 2021. godini, prvo veslanje i trening na neretvanskoj lađi, i to na tromedi Velikog bačkog kanala u Somboru.

Po riječima voditelja veslačke ekipe *Salašari somborski Gašpara Matarića* osnovni cilj ovoga projekta je bio djeci približiti neretvansku lađu, njenu povijest, ali i zaveslati te osjetiti čari lađe i brzine. Ujedno, na taj način su željeli i promovirati rad sportske sekcije Društva.

»Neka djeca su se prvi puta susrela s lađom, pričali smo i o njevoj povijesti, zanimljivostima, a potom smo sudionike provozali kanalom. Nakon malog opuštanja i oni sami su probali veslati i pojedinci su se baš dobro snašli«, priča Matarić i dodaje kako je u ovome programu sada sudjelovalo 13 djece iz Sombora, Lemeša i Subotice, te da im je cilj svoju veslačku ekipu, koja već deset godina sudjeluje na poznatom *Maratonu lađa na Neretvi* osvježiti pomlatkom.

»Ne samo da nam je cilj formirati mlađu juniorsku ekipu nego je potrebno i kod nas odraslih osvježiti i upotpuniti skupinu. Djeca su bila izuzetno zainteresirana i mislim da je ovo pravi način da ih uvedemo u tu priču. Oni su se na ovaj način zabavljali, družili i isprobali nešto novo«, kaže Matarić.

Ako i sami poželite veslati, eto pravog mjesta za dobro druženje uz dobre i iskusne učitelje.

Voditelj ovih aktivnosti je sportska sekcija HKUD-a *Vladimir Nazor*, u zajedništvu s odraslim veslačima muške i ženske ekipe. Organizatori najavljuju kako je u narednom periodu plan da se održi još nekoliko obuka, a cilj programa je da se u sportske aktivnosti uključe mladi koji bi se nastavili baviti sportskim aktivnostima kroz šahovski turnir i stolnoteniski, kao i veslanjem.

Ž. V.

Smotra dječjih pjevača i zborova

Smotra dječjih pjevača i zborova, XVII. po redu, bit će održana u petak, 10. rujna, u Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici, s početkom u 19.30 sati. Na Smotri će sudjelovati djeca osnovnih škola iz Subotice i okolice. Nastupit će čak 20 vokalnih solista, koje će pratiti njihovi vršnjaci Dječji tamburaški orkestar Hrvatske glazbene udruge *Festival bunjevački pisama* pod ravnanjem prof. **Mire Temunović**. Kako već nalaže ustaljeni program, svi sudionici će na kraju izvesti himnu Smotre – pjesmu *Subotica*.

Hrckov spomenar

ZOVEM SE: **Dario Pekanović**

IDEM U ŠKOLU: OŠ *Bratstvo jedinstvo*, Sombor – 7. razred i glazbenu školu *Petar Konjović* – odsjek klavir

IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: pohađam Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture

VOLIM: sladoled, kolače, svirati...

NE VOLIM: učenje

U SLOBODNO VRIJEME: vozim bicikl i igram se loptom

NAJ PREDMET: matematika, fizika i informatika

KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: još razmišljam o tome

551-045

Subotica, kod glavne pošte.

Povoljno prodajem dvosobnu kuću u Mičurinoj 22, Subotica. Informacije na mobilni: 066-555-49-61.

Prodaju se: dunje, dvije nekorištene perne punjene novim sitnim guščijim perjem i auto Lada Samara '90. (200 eura). Tel.: 024 532570

Prodaje se pneumatska 4. redna sejačica 2016. g. iz Agrije, elektronska sjetva (tri para ploča za kukuruz, suncokret i soju), Lada Samara 90 (150 eu), špediter (150 eu), starinski ormani i sl. Tel.: 024/532570 ili 0600532570.

Prodaje se peč za etažno grijanje na čvrsto gorivo Podvis Knjaževac 30 kw. Tel.: 024 528682.

Prodaje se poslovni prostor i stan od oko 600 m² u Ulici Huga Badalića 6, Subotica. Tel.: 069 2887213.

Izdaje se jednosoban stan na Proizvki u Subotici (42 km, 4. kat, centralno grijanje s alokatorima, mali troškovi održavanja). Cijena je 120 eura plus režija. Info na telefon: 063/8857124.

Prodajem ili mijenjam poslovni prostor u neposrednoj blizini centra Šida površine 100 m², za nekretninu na Hrvatskom primorju. Sve informacije na telefon: 062/8681437 ili 064/6590730.

Prodajem ili mijenjam dvoetažni stan površine 77,5 m² u centru Šida kod gradske tržnice (Karadorđeva 17), za nekretninu na Hrvatskom primorju. Stan je novoizgrađen s centralnim grijanjem. Informacije na telefon: 060/0289407 ili 060/7158020.

U Somboru **prodajem** kompletno završenu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 064 2808432; 025 5449220.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga. Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

U Somboru prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 025 544-92-20; 064 280-84-32.

Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor. Tel.: 024/528-682.

Roleri i starinska kolijevka, ormari, kreveti, vrangeši, stol, stolice, bunjevačka ruha, marama, pregače i sl. Tel.: 024/532-570.

Prodajem plac u Borči, 12 kilometara od centra Beograda, veličine 5 ari i tražim njegovateljicu za teško pokretnu osobu. Tel.: 060 3105572.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmo-mjesečnog djeteta i pripomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem garsonjeru u centru Subotice. Tel.: 065 6081194.

Izdaje se u arendu – zakup poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci, površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063/509-902.

Hitno i povoljno prodajem kuću u Subotici, 107 m². Kao i zemlju 1h 6 ari. Tel.: 064 18-39-591.

Ne umiru oni, koje sahranimo, već oni koje zaboravimo.

**Ljiljana Dulić Mészáros
1958. – 2016.**

I nakon pet godina živiš u mojim mislima.
Bol je velika, a tuga vječna.

Tvoj Ci

Besplatni mali oglasi uz kupon iz Hrvatske riječi koji VAŽI DO 7. 9. 2021.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priloženi kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*.

Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

Hrvatska likovna udruga *CroArt* prodaje umjetničke slike, djela članova udruge. Zainteresirani se mogu javiti predsjedniku udruge.

Tel.: +381 24 529 745; mobil: +381 63 518 218;
e-mail: horvat.josip.su@gmail.com

HKC *Bunjevačko kolo*, Likovni odjel, prodaje slike svojih članova. Slike se mogu vidjeti u prostorijama Centra, ul. Preradovićeve 4, radnim danom od 8 do 14 sati. Tel: 024/556-898 ili 555-589.

ILI-ILI

AKCIJA

do 30. 04. 2021.

Priključenje **BESPLATNO**

+ Birate između:

- 6 meseci po 1 dinar ili
- 12 meseci sa 50% popusta

AT

Astra
Telekom

011 44 22 009

Kristijan SEKULIĆ 66	Stari naziv za Cazinsku Krajinu	Borbeno vozilo za borbu i transport	Noviji pokret u likovnoj umjetnosti	Nato Stock Number	Nasle žensko ime	Oman od francusk. Chiffonier	Telekomu- nikacijska tvrtka	Tragična osoba u pjesmi Đ. Balašević	Kisak		Corpora- tion (krafica)	Ervin Tina	Masovna skupina barbara u pohodu
Artillerija (hrv.)										Račun Leonid od mija			
Šnala za kosu Austrija									Vrsta igre na sreću Tina Turner				
												Rezervat Neprofitna udruga u Jordanu	
Voda Unionista u Irskoj Sin (eng.)				Defekto- log Major Soc. League									
Klub u Beogradu Vrsta terapije					20. slovo Britanski boksar		Litra Krepine, dronjci		Page (skr.)	Ismet Erten	Danuvir Jocker		
													Rječni otok
Karat Grad u N. Carolini											Makarska Hana Ismail		
Royal Victoria Infirmary				South		Tantal Svirati na liri			Ivan Osim	Podzemni svijet po mitologiji Televizija			
Vlak (srp.) Protestan. propovjed				Obojati zidove Reserve								1. slovo Majstori za bojanje	
											Metar Ljvada, poije		Prostori ispod krova
16. slovo Momčad, ekipa				Slobodan (njem.) Naselje u reg. Veneto					Povrh svega	Ulog u pockeru Zdravko Atagić			
Slično (skr.)			Kineska dinaštija 531. g. Tony Blair				Diaka na glavi	Grad u Sloveniji Br. glumac ...Rheon					
Zaljev hrvatskih svetaca													
1. slovo		Grad u Texasu Pančevo									Vrsta papige		
	Pound 3. slovo		Vatikan 18. slovo		Int. Sch. Athletic Associat. Litra					Beograd. tjednik 23. slovo			
Marka cigareta						Američka pjevačica ...Day						Teći samoglas.	

RJEŠENJE

VODORAVNO: TOPNIŠTVO, CEH, UKOSNICA, FOTO, ARENE, FOSTER, R. SON, SOMATOPED, KPTM, NJ, L. DA, KANISTERAPIJA, HOLLY RIDGE, MA, RVL, S. TA, HAD, VOZ, OLUČITI, A. LAZAR, NINKOV, M. TIM, FREI, POT, SL, SUL, IZOLA, KOTORSKI, ZALJEV, A. BAYTOWN, ARA, P. V, V, ISAA, NIN, CAMEL, ANDRA, I

OKOMITO: A, K, L, TURSKA, HRVATSKA, C, OKLOPNO VOZILO, PA, POENTILIZAM, TB, M, NSN, MSL, R, SOAVE, INES, TYSON, FURY, L, ŠIFONJER, LIRISTI, TCOM, RTINE, KOSA, VASA, LADAKI, IWAN, O, TT, PG, IO, IZNAJ, LEO, IE, TV, ZA, R, CORP, J, HL, POLJANA, ET, EDAMA, MOLERI, HORDA, ADA, TAVANI

IV. Subotički polumaraton

Profesori istrčali ‘profesorski’

*Martina Poljaković i Danijel Mandić uspješno
okončali svoj nastup na utrci kroz Suboticu*

Među brojnim sudionicama i sudionicima IV. Subotičkog polumaratona, utrke na 21 km kroz urbane znamenitosti najvećeg grada na sjeveru Bačke našli su se i profesorica **Martina Poljaković** iz Ekonomske srednje škole *Bosa Milićević* i profesor **Danijel Mandić** iz Tehničke škole *Ivan Sarić*. I, gradsku utrku istrčali na profesorski način. Martina je bila najbolja u svojoj starosnoj kategoriji (žene 50+), dok je Danijel, unatoč ozljedi noge, zabilježio solidan rezultat u apsolutnoj konkurenciji. Neposredno nakon njihovog ulaska u cilj, još uvijek zadihane i zamorene jakim tempom, zamolili smo za kraće dojmove.

Martina Poljaković

Nisam očekivala ovakav rezultat od 1 sat i 48 minuta, koji je proistekao od prosječnog tempa od 5 minuta i 5 sekundi po pređenom kilometru. Nadala sam se da ću ići tempo od 5,15 minuta i očekivala ulazak u cilj s vremenom od 1 sat i 52 minute, pa sam ugodno iznenađena ovim postignutim rezultatom. Po trkačkoj vokaciji sam tzv. tempo trkačica što znači kako krenem tako i završim utrku, i ovoga puta zbilja nisam imala nikakve krizne momente tijekom cijele staze kroz ulice mog rodno grada. Na mene dosta utječu vremenske prilike, pogotovo kako idem starija, a danas je vrijeme bilo baš po mom ukusu i stoga je i ono u velikoj mjeri utjecalo na postignuti rezultat. Gledano na zacrtanu rutu Subotičkog polumaratona meni se trčanje po našim gradskim ulicama uvijek čini nekako ‘dužim nego što jeste’. Također, svim gostujućim trkačicama i trkačima se trčanje uz znamenitosti Subotice jamačno čini jako lijepim i atraktivnim, dok je to meni posve normalno čista rutina. Drago mi je što sam na domaćem terenu uspjela biti bolja od svoje dvije glavne konkurentkinje (jedna je iz Kecskeméta, a druga iz Bačke Topole) u mojoj starosnoj kategoriji (50+) i osvojiti naslov pobjednice baš na našoj subotičkoj utrci. Na koncu bih istaknula da sudjelujem na gotovo svim utrkama u Srbiji i slobodno mogu reći kako je Subotički polumaraton, nakon Beogradskog maratona, zasigurno najbolje organizirana utrka u državi. Za tri tjedna idem na Splitski polumaraton, prošle godine sam bila treća u svojoj starosnoj kategoriji i željela bih se i ove godine naći na pobjedničkom postolju. Ovaj subotički rezultat mi daje veliki poticaj.

Danijel Mandić

Utrku sam istrčao u vremenu od 1 sat i 48 minuta, što je u ovom trenutku odličan rezultat s obzirom na ozljedu koju vučem, jer sam prije utrke imao želju da rezultat bude unutar dva sata. Sukladno okolnostima, iskusno sam istrčao dionicu od 21 km, s nešto laganijim startom i postupnim ubrzavanjem tijekom utrke. Utrka je bila mnogo bolje organizirana nego njena prijašnja izdanja, osobito su mnogo bolje bile urađene i poboljšane tzv. kritične točke na kojima se trkački mogu ‘pogubiti’ i izgubiti pravi

smjer. Što se mene tiče i ja sam bio mnogo bolje trkački organiziraniji, jer iskustvo brojnih predašnjih utrka me je naučilo da trčim više 'glavom' a ne srcem. Budući da trčim i ultra utrke na mnogo duže staze, ove kraće gradske dionice doživljam i kao svojevrsni trening za ta, trkački, mnogo zahtjevnija natjecanja. Još uvijek sam često i previše obazriv i trebao bih možda više riskirati i krenuti ranije 'na silu'. Jer po prirodi svoga trčanja sam tzv. finišer i volim tijekom utrke biti iza vodećih i postupno ih, iz drugog plana, sustizati do konca utrke. Iskreno govoreći, volim više trčati utrke u čisto prirodnom ambijentu, jer me

opčinjavaju prekrasni pejzaži i pogledi koje imam tijekom njenog trajanja u prekrasnom krajoliku. Također, tu je i faktor prirodne podloge – zemlje, koja je mnogo bolja za noge nego što je tvrdi beton, a također prirodom tih utrka često si posve sam na određenoj dionici i mnogo toga je, po pitanju orijentacije i snalaženja, isključivo na tebi. Već za dva tjedna slijedi utrka od 100 milja u Istri, s kojom namjeravam okončati ovogodišnju natjecateljsku sezonu, a za koji dan počinju i školske obveze.

D. P.

Foto: subotickipolumaraton

POGLED S TRIBINA Gustina

Rezultati 7. kola 1. HNL samo su potvrdili stanovište kako je tekuća sezona jedna od najzanimljivijih i najneizvjesnijih u povijesti hrvatskog klupskog nogometa. Pogled na ljestvicu otkriva sliku četiri najveća i najpoznatija hrvatska kluba: *Dinamo*, *Rijeka*, *Hajduk* i *Osijek* s istim brojem osvojenih bodova – 13, a razdvojeni samo gol razlikom. Istina, Zagrepčani i Riječani imaju i po susret manje, ali ima još toliko mnogo da se igra i u narednim kolima svašta je moguće. Posljednje odigrano, prije reprezentativne stanke, donijelo je dva velika derbija u kojima je *Dinamo* na gostovanju svladao *Osijek* (2:0), a *Rijeka* u Splitu odnijela bodove *Hajduku* (2:1). Uz ove (ne)očekivane rezultate, sedmo prvenstveno kolo odnijelo je i prvu pobjedu *Hrvatskog dragovoljca* na gostovanju kod *Slavena* (1:0), ali i slavlje *Šibenika* protiv *Istre* (3:1). Uz sve, kolu gostujućih

pobjednika pridružila se i *Gorica* koja je bila bolja u lokal derbiju protiv *Lokomotive* (1:0).

Gustina je i na vrhu ljestvice kvalifikacijske skupine H, jer nakon tri odigrana susreta vodeće su Hrvatska i Rusija sa 6 osvojenih bodova, Slovačka ima 5, a Cipar 4.

Tijekom prvoga tjedna rujna slijedi novi set od tri kvalifikacijska susreta u kojima *vatreni* imaju dva gostovanja kod Rusije (1. rujna) i Slovačke (4. rujna) i domaći duel protiv Slovenije u Splitu (7. rujna). Lijepo bi bilo ne izgubiti niti jedan susret, s izravnim rivalima odigrati makar neodlučeno, a Sloveniji se revanširati za neplanirani poraz na startu kvalifikacija. Handikep je neigranje kapetana **Luke Modrića** (ozljeda mišića), ali izbornik **Zlatko Dalić** ima na okupu sve ostale najbolje hrvatske nogometaše plus povratnika u reprezentaciju **Marka Livaju**. Ako su dobre igre u domaćem prvenstvu odlična uvertira za reprezentativne kvalifikacijske susrete, onda ne bi trebalo brinuti za ishod predstojećih susreta.

Vrijeme je za one prave *vatrene*. Još uvijek viceprvake svijeta.

D. P.

Narodne poslovice

- * U sreću se uzda lud, a pametan u svoj trud.
- * Bolje slijep očima, nego slijep pameću.
- * Mudri malo zbore, ali mnogo tvore.

Vicevi, šale...

Zaustavi policajac motociklista:

- Čovječe, ima vas trojica na motoru!
- Ajme meni, gdje nam je Ivo?

Pita mama bijesno malog Pericu:

- Zašto si pojeo čokoladu bez pitanja?

A Perica odgovara:

- Nisam znao što da je pitam.

Mudrolije

- * Živi bez mržnje, mrze samo slabići...
- * Živi bez laži, lažu samo kukavice...
- * Voli, jer voljeti mogu samo VELIKI!
- * Nikad ne možeš napraviti istu grešku. Prvi put je greška, drugi put je izbor.
- * Hoće li svi koji misle da su lukavi jednog dana shvatiti da smo šutjeli iz pristojnosti?

Vremeplov – iz naše arhive

Prvašići u Subotici, 2008.

Iz Ivković šora

Smuco se

Piše: Branko Ivković

Faljniš, čeljadi moja. Ne pitajte... Nevolja, danas sam se cio dan smuco po varoši, kad di si bio – nigdi, šta si prividio – ništa. Šta kast: izem ti ovu modernizaciju. Kud mi i to očin tribal? Dobro je moj dida divanio: »Vidila žaba di se konj potkiva, pa i ona digla nogu«. Tako i ja. Vidio sam da di ko lipo ima nikaku karticu, pa samo provuče kroz niku mašinu i eto – plaćeno u dućanu, na benzinskoj a i na onim bankoautomatima što su svudank pošrofljeni po varoši na zidovima. Lipo i ja očo u varoš jedared kad nije vitar zdravo duvo i opravio taj račun; za koji dan prispila i kartica, nika plastična s puno niki šifara i eto, modernizovan gustiram. A posli fajin vrimenta ja očo pa ću nalit goriva, ide sezona berbe kad kaže ta cura što tamo radi da nemam dosta novaca. Opac, velim ja: »Nemoj ti meni, valjda ja znam koliko imam, ded još jedared«. Ona provukla još jedared – opet isto; još jedared, sve je ošmirglala al opet isto. Ne valja, mislim se ja. Izvučem lipo buđelar, očistim ga do zadnjeg novčića i jedva natribim dio. A na sriću baš došo i jedan moj dobar pajdaš pa mi napotovo. Kad sam došo natrag u Ivković šor, ja se oma dotiro pa ajd u banku. Velim kaka me nevolja snašla, a tamo jedna dobra divojka oma počela tražit i natrevila olako di je greda: baš kod ti bankoautomata. Jedan mi, čeljadi, doduše dao moje novce koliko sam isko al i njemu oma opcigovo isto toliko a meni osto Paje rage račun a i još malkoc duga. Veli meni ta dobra cura da neće bit nikake nevolje, da ću dobit moje novce za koji dan jel je greška te druge banke što je gazda od te mašine, al moram ispotpisivat nikoliko artija da se to uradi. Ništa ne mož brez zaktiva i mog potpisa. Niki se mislim kaka je to huncutarija kad od čovika oduzmu ne triba ništa, a kad triba vratit triba sto potpisa i zaktivanja, molbi, žalbi. Tako, jeto, prošo Braniša. Kad sam tio bit gospodin i trpat nos di mu nije misto. E, vala, više neš. Ta će plastika borme u dolaf u najdoljnu policu, pa nek tamo počiva dokle god ne istekne a ja ću lipo to malo novčića dočekat prid šalterom pa kako mi Bog da. Niki dan sam se baš zdravo obradovo, čeljadi moja. Zamislite, sitili se i Braniše pa me niki dan zvala Katarina na pisnički susret »Lira naiva«. Išo sam ja i prija, al eto lani nisam dospio a i ova korona mi se već popela na glavu pa nisam ni tio. Jedva čekam, čeljadi, da se malkoc ispriopovidam s našim svitom, da ispivamo po koju pismu nako od srca. Jeto, šta divanit, skoro su sva slavlja u varoši prošla pa ćemo malkoc moć oduminit i poradit jesenske poslove ako uspijemo s novci izać na kraj, jel ovi huncuti puno lakše dižu cine u dućanima neg plate rabadžijama. A i cine kuruza i žita nama paorima, ako ne uspijemo a mi ćemo ostavit za proliće ko kadgod naši didovi. Al sad nema na salašima više ovaca i domači svinja da se čuvaju na ledini, pa da se ishasnira trava. Sad bi sve zaraslo, jel bi se moralo polit a to je već opet trošak. Neg, dosta sam pripovido. Pa, zbogom, čeljadi moja, do druk put, ako Bog da.

Rič po rič

Novi život

Piše: Željko Šeremešić

Eto, litu će kraj i dolazi mene najlipše vrime. Vrime što sve sladi, vrime grožđa i vinograda. A ja nikaki, pa još gorji. Neće mi se ništa, ne ide mi se nigdi, ne divani mi se s nikim sem s Marinem. Ma ne b ga mario ni sam gledat. Znam ja bome šta mi, a kako ne bi zno. Ta moj unuk Marin se vraća u Minken, u tu Nemačku. Godišnji mu gotov i u nedilju potli velike mise ide natrag. Barem je tako reko niki dan. Sidim i gledim u prazno pa se mislim: »Bože, dragi, jesi l ti to mene kaznio da ga uvi godina sam dočekivam i ispraćam«. Stra mi i umrit, a da on ni tu. A bome ne b ja ni umro. Svi ovi moji pajtaši, a i nemam ji baš još mlogo živi, divanu stalno da im umrit, da nisu eto na teretu, da im se oprostit od ovog života i svita. Da prve trišnje neće dočekat. Jest da im baš i ne virujem, al ja uvek kažem dragi Bož da mi doživit da mi se praunuk koji se još ni rodio oženi pa ćemo onda prigovarati za dalje. Kažu da sam proklet, al to ni istina. Ja ne b novce, kule i gradove, što bi rekli, ja bi samo ovaj moj život da živim pa makar bio ko biblija mator, gluv i ćorav, na jedne noge što bi rekli, al da mogu dočekat i ispratit mojga unuka. To moje študiranje prikinu lupkanje po ramenu i mene najmiliji glas. Čeljadi, što moj unuk ima glas. Taj kad divani pa tek zapiva, vala sve vile od divojaka sam što ne poletu. Najbolje bande ne možu ga pratit, svirat koliko lipo i dugo može moj Marin pivat. A on ko da zna šta mi u glave, pa će da se ne brinem jel će on ope čim mogne doć. Da mora u taj, kako kaže, novi život. Pa krene objašnjavat, gle dida kako izgleđe novi život, posov dobar teško da j nač bolji, stan u najnovije zgrade u srid Minkena. Jest da j na desetom spratu, al liftem stigneš časkom. Limuzina ko što vidiš na struju i sve na puce. »Podzemna garaža, dida«, on će. Automatska, sama se otvara i zatvara. Sve blizu ko na dlanu, a plaća taka da ne smijem kazat. Što bi rekli poslovna tajna. »E, moj dida, sam da znaš koliko tamo ima naši. Iz našeg sokaka sam, iz sela da ne divanim a iz države da ti ne kažem. Vala ko da j po države ošlo u taj Minken jel Nemačku.«. »Joj, joj mislim se. Dete moje sve to istina, al kad to ni ko tamo di si se rodio. Di ti groblje, di su ti svi tvoji saraniti. Di tvoja crkva čija ti zvona svakog dana budu, podsiću koje je vrime, javljau kad je kogod umro. Di ti zemlja što su ti stari zaradili i zaslužili. Tu j život«, mislim se. No, ne smijem se ni pritirivat jel nisam bio u tom njegovom novom životu. Marin nikad ni zalud i u prazno divanio. Al ope mislim se koliko j već u tom novom životu, a još se ni oženio i dice nema. A to j najvažnije. Vala ni važnije imat sve, a ženu i dicu ni. Vala mi ne može baš sve pročitati što mi u glave mislim se. Al eto kad on prodivani i sidne nuz mene, ja se pogubim i zaboravim na sve brige. Nisam se ni okrenio, a on dono dvi čaše vina, onake orosite od podrumske ladnoće. I zaboravim dok si reko britva na ovaj moj stari život i na onaj tamo njegov novi život. Mislim se dok je on tu za mene je ovaj moj stari život najbolji, novi život. Ne triba zabavljat već uživati, dok mi se praunuk, onaj što se ni rodio, ne oženi a dalje ćemo lako.

U NEKOLIKO SLIKA HKUD Vladimir Nazor, Sombor, kiparska sekcija

**PETAK
3.9.2021.**

06:15 TV kalendar
06:30 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
10:15 Heartland
11:05 Stani u Lici
11:35 Bajkovita Hrvatska: Nin
11:42 TV kalendar
12:00 Dnevnik 1
12:25 Dajem ti život, telenovela
13:15 Dr. Oz
14:00 Vjetar u leđa
15:00 Umrorstva u Midsomeru
16:35 Bajkovita Hrvatska: Nin
16:43 TV kalendar
17:00 Vijesti u 17
17:20 Iza lica zrcala
19:00 Dnevnik 2
20:10 Ima li što novo?, emisija o školstvu
21:05 Sljedeća tri dana, film
23:18 Dnevnik 3
23:39 Vijesti iz kulture
23:52 Čovjek zvan Hrabrost, film
01:43 Amerikanci
02:29 Dr. Oz
03:11 Dnevnik 3
03:26 Vijesti iz kulture
03:34 Lažljivo srce
04:19 Dnevnik 2
05:07 Stani u Lici
05:45 Dajem ti život

05:20 Kultura s nogu
05:50 Regionalni dnevnik
07:32 Pjesmica Vodice u bočice
07:41 Hu Hu pjesma
08:05 Pjesmica Vodice u bočice
08:08 Godina čitanja
08:11 Susjedstvo tigrića Daniela
08:36 Pustolovka Abby
08:41 Zvrko ide u čudovsijet
08:45 Pjesmica Pusa
08:50 Malo kraljevstvo Bena i Holly
09:02 Zmajić kokos, crtana serija
09:11 Godina čitanja
10:01 Vlak dinosaura
10:34 Učitelj Kees

11:00 Divlji konji Australije
11:50 Hotel Marigold, film
13:35 Zaljubljena, film
16:00 Regionalni dnevnik
19:30 Glazba, glazba...
20:05 Sjeverna Amerika sa Simonom Reeveom
21:00 5.com
23:50 Busheva era - Obitelj, dužnost, moć
00:40 Graham Norton i gosti
01:25 Noćni glazbeni program - spotovi

**SUBOTA
4.9.2021.**

06:33 TV kalendar
06:45 23. Festival sv. Marka
07:45 Billy Two Hats, film
09:30 Dobro jutro, Hrvatska
11:10 Kućni ljubimci
11:42 TV kalendar
12:00 Dnevnik 1
12:20 HAK - promet info
12:25 U boji!, dokumentarni film
13:15 Jedan dan u životu Zemlje: Počinje dan, serija
14:10 Prizma
15:00 Šećući sa psima, film
16:43 TV kalendar
17:15 HAK - promet info
17:20 Manjinski mozaik
17:40 Lijepom našom: Tovarnik
19:00 Dnevnik 2
20:10 Logan Lucky, film
22:11 Dnevnik 3
22:33 Vijesti iz kulture
22:45 Zaboravljeni, američki film
00:18 Billy Two Hats, film
01:58 Dnevnik 3
02:13 Vijesti iz kulture
02:21 Lijepom našom: Tovarnik
03:36 Šećući sa psima, film
05:06 Dnevnik 2
05:54 U boji!, dokumentarni film
06:39 Reprizni program
06:40 Prizma
multinacionalni magazin

05:50 Regionalni dnevnik
06:35 Susjedstvo tigrića Daniela
07:02 Zmajić kokos, crtana serija
07:13 Jojo i brojevi
07:31 Hu Hu
07:50 Pjesmica Vodice u bočice
08:18 Pjesmica Vodice u bočice
08:24 Pustolovka Abby
08:29 Zvrko ide u čudovsijet
08:45 Malo kraljevstvo Bena i Holly
08:56 Najbolji dan:
09:46 Volim životinje
09:58 Šareni lonac
10:13 Godina čitanja
11:00 Sjeverna Amerika sa Simonom Reeveom
11:50 Vrtlarica
12:20 Čudesna Azija: Hong Kong
13:15 Lidijina kuhinja
13:45 Poslovni plan
14:20 Deset malih vojnika, serija
16:00 Regionalni dnevnik
16:30 Udomi me
17:00 Život je lijep - Milka Milinković
17:30 Tokio: Paraolimpijske igre
19:00 Alvin i vjeverice
19:30 Glazba, glazba...
20:05 Sjeverna Amerika sa Simonom Reeveom
21:00 Melodije Istre i Kvarnera MIK
23:30 Busheva era - Obitelj, dužnost, moć: Cijena odanosti

**NEDJELJA
5.9.2021.**

07:29 TV kalendar
07:45 The Honey Pot, film
10:00 Ludbreg: Misa, prijenos
11:07 Pozitivno
11:40 TV kalendar
12:00 Dnevnik 1
12:20 HAK - promet info
12:30 Plodovi zemlje
13:25 Rijeka: More

14:00 Nedjeljom u 2
15:05 Priča o Bogu s Morganom Freemanom
16:05 Mir i dobro
16:43 TV kalendar
17:00 Vijesti u 17
17:35 Volim Hrvatsku
19:00 Dnevnik 2
20:38 Udomi me, serija
21:10 Svijet u doba Amazona, film
22:15 Dnevnik 3
22:49 Neobični planet: Izvanzemaljsko
23:43 The Honey Pot, film
01:53 Nedjeljom u 2
02:53 Dnevnik 3
03:08 Volim Hrvatsku
04:18 Mir i dobro
04:48 Dnevnik 2
05:40 Rijeka: More

06:05 Regionalni dnevnik
06:35 Susjedstvo tigrića Daniela,
07:04 Juhuhu
07:05 Zmajić kokos
07:53 Čarobna ploča:
08:06 Godina čitanja
08:35 Juhuhu
08:57 Godina čitanja
08:58 Pjesmica Vodice u bočice
09:00 Malo kraljevstvo Bena i Holly
09:11 Psići u ophodnji
09:25 Vera
11:00 Sjeverna Amerika sa Simonom Reeveom
11:55 Najbolji britanski amaterski kuhari
13:00 Paraolimpijske igre Tokio
16:00 Kralj
17:20 Zlata vrijedan
18:40 Puls
19:00 Petar Grašo na Prokurativama, Jadnici
20:05 Rob Roy, film
23:15 Milijarde
00:05 Busheva era - Obitelj, dužnost, moć
00:55 Graham Norton i gosti

**PONEDJELJAK
6.9.2021.**

06:15 TV kalendar
06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:15 Heartland
11:05 65+: Haljina za smrt
11:35 Bajkovita Hrvatska:
11:42 TV kalendar
12:00 Dnevnik 1
13:15 Dr. Oz
14:00 Vjetar u leđa
15:00 Umrorstva u Midsomeru
16:35 Bajkovita Hrvatska
16:43 TV kalendar
17:15 HAK - promet info
17:20 Veličanstvene Alpe iz zraka
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:10 Dinastije: Lav
21:05 Duga mračna noć
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:11 Vijesti iz kulture
23:23 Amerikanci
00:13 Veličanstvene Alpe iz zraka: Od Oberlanda do kantona Vaud
01:03 Dr. Oz
01:43 Dnevnik 3
01:58 Vijesti iz kulture
02:06 Lažljivo srce, telenovela
05:00 Peti dan
06:00 Riječ i život
07:01 Ro-Ro-Rodendan
07:04 Zmajić kokos
07:14 Jojo i brojevi
07:55 Mikroskopski Milton
08:08 Godina čitanja
08:36 Pustolovka Abby
08:41 Zvrko ide u čudovsijet
08:45 Pjesmica Pusa
09:11 Godina čitanja
09:12 Pjesmica Vodice u bočice
09:40 Hu Hu:
09:47 Hu Hu pjesma:
10:01 Vlak dinosaura
10:28 Pjesmica Pusa
10:34 Učitelj Kees
11:00 Svijet u doba Amazona
11:50 Lišće masline, film
13:35 Ljubav u vrijeme žetve, film
15:05 Tajne divljeg cvijeća
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Taj divni svijet

* Sva prava eventualane izmjene programa zadržavaju TV postaje.

mladunaca
17:45 Slatka kuharica
19:00 Alvin i vjeverice
19:30 Glazba, glazba...
20:05 Dobra borba
21:00 Breathe, film
23:00 Sin City, film

UTORAK 7.9.2021.

06:15 TV kalendar
06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:15 Korak do neba
11:05 Hrvatska moj izbor
11:35 Bajkovita Hrvatska
12:00 Dnevnik 1
12:25 Dajem ti život, telenovela
13:15 Dr. Oz
14:00 Vjetar u leđa
15:00 Umorstva u Midsomeru
16:35 Bajkovita Hrvatska
17:00 Vijesti u 17
17:20 Veličanstvene Alpe iz zraka
19:00 Dnevnik 2
20:10 Dinastije: Afrički divlji pas
21:03 Berge Istra, film
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:23 Amerikanci
00:13 Veličanstvene Alpe iz zraka
01:03 Dr. Oz
01:43 Dnevnik 3
01:58 Vijesti iz kulture

07:32 Pjesmica Vodice u bočice
07:41 Hu Hu pjesma
07:53 Ro-Ro-Rođendan
08:08 Godina čitanja
08:50 Malo kraljevstvo Bena i Holly
09:02 Zmajić kokos
09:11 Godina čitanja
09:47 Hu Hu pjesma
09:48 Godina čitanja
09:49 Šareni lonac
10:28 Pjesmica Pusa
10:34 Učitelj Kees
11:00 Dinastije: Car
11:50 Breathe, film
13:35 Dječak i slon, film
15:05 Tajne divljeg cvijeća
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Prva godina života
17:35 Slatka kuharica
18:10 Stipe u gostima
19:00 Alvin i vjeverice
19:30 Glazba, glazba...
20:05 Dobra borba
21:00 Obiteljski čovjek

SRIJEDA 8.9.2021.

06:15 TV kalendar
06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:15 Korak do neba
11:07 Globalna Hrvatska HTV

12:00 Dnevnik 1
12:25 Dajem ti život
13:15 Dr. Oz
14:00 Vjetar u leđa
14:50 Reprizni program
15:00 Umorstva u Midsomeru
16:35 Bajkovita Hrvatska
16:43 TV kalendar
17:15 HAK - promet info
17:20 Veličanstvene Alpe iz zraka
19:00 Dnevnik 2
20:10 Dinastije: Tigar Loto 7
21:00 Berge Istra
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:11 Vijesti iz kulture
23:23 Amerikanci
00:13 Veličanstvene Alpe iz zraka
01:43 Dnevnik 3
01:58 Vijesti iz kulture
02:06 Lažljivo srce, telenovela
02:51 Umorstva u Midsomeru
04:26 Dnevnik 2
05:15 Reprizni program
05:25 Dajem ti život, telenovela

05:50 Regionalni dnevnik
07:01 Ro-Ro-Rođendan
07:04 Zmajić kokos
07:14 Jojo i brojevi
07:41 Hu Hu pjesma:
07:44 Slonko
07:53 Ro-Ro-Rođendan
07:55 Mikroskopski Milton

08:33 Juhuhu
08:36 Pustolovka Abby
08:50 Malo kraljevstvo Bena i Holly
09:02 Zmajić kokos
10:01 Vlak dinosaura
11:00 Dinastije: Lav
11:50 Obiteljski čovjek, film
13:35 Trgovci djecom, američki film
15:05 Monty Don i američki vrtovi: Istok, serija
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Životinjski podmladak
17:35 Slatka kuharica
18:10 Stipe u gostima
19:00 Alvin i vjeverice
19:30 Glazba, glazba...
20:05 Dobra borba
21:00 Broj 55, film
22:45 Paklena noć, film

ČETVRTAK 9.9.2021.

06:15 TV kalendar
06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:15 Korak do neba
11:05 Caterina iz Habjanovaca
11:35 Bajkovita Hrvatska
12:00 Dnevnik 1
12:25 Dajem ti život
13:15 Dr. Oz
14:00 Vjetar u leđa
15:00 Umorstva u Midsomeru

16:35 Bajkovita Hrvatska
17:20 Veličanstvene Alpe iz zraka
19:00 Dnevnik 2
20:10 Tko želi biti milijunaš?
21:03 Na putu: Konjima do Crnog mora
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:11 Vijesti iz kulture
23:23 Amerikanci
00:13 Veličanstvene Alpe iz zraka
01:03 Dr. Oz
01:43 Dnevnik 3
01:58 Vijesti iz kulture

05:20 Knjiga ili život
07:01 Ro-Ro-Rođendan
07:53 Ro-Ro-Rođendan
07:55 Mikroskopski Milton
09:11 Godina čitanja
09:40 Hu Hu
09:48 Godina čitanja
09:49 Šareni lonac
10:01 Vlak dinosaura
11:00 Dinastije: Afrički divlji pas
11:50 Imati i sačuvati ljubav, film
13:35 Šalica puna ljubavi, film
15:05 Monty Don i američki vrtovi
17:35 Slatka kuharica
18:10 Stipe u gostima
19:30 Glazba, glazba...
20:05 Dobra borba
21:00 Hotel Marigold 2, film
23:05 Svemirski marinci, film

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetonik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata. Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS DOMOVINE

Televizijska emisija *Glas domovine* ima stalnu rubriku o Hrvatima u Srbiji, a emitira se na HRT 1 utorkom od 11.10 sati. Radijski program *Glasa Hrvatske* emitira se 24 sata dnevno i preko interneta se može pratiti u cijelom svijetu. Konkretno informacije o Hrvatima iz Srbije, koje nema nijedan drugi medij u Hrvatskoj, mogu se slušati i u radijskoj emisiji *Na valovima staroga kraja* ponedjeljkom u 10.05 i utorkom u repriznim terminima u 3.05 i 20.15 u trajanju od 45 minuta, te u velikoj trosatnoj emisiji pod naslovom *Hrvatima izvan domovine*, četvrtkom u 21.05, koju prenosi i Prvi program Hrvatskog radija.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati. Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

Slovačka

Slatka, mala bajka

Ovo kišno i jesensko vrijeme me zbunilo. Nekako je brzo došlo i iskreno se nadam da će obećano mi-holjsko ljeto doći, samo nas moli za malo strpljenja. Jedan dan smo se kupali u kanalu i sunčali, a drugi dan obukli jakne i krenuli na posao. Volim krajnosti, ali kad ih sama napravim. Ovo mi se s vremenom uopće ne sviđa, pogotovo jer ne utječe dobro na moje tijelo; jako su mi teški ovi prijelazi s toplog na hladno.

I sada ne znam je li moje sljedeće putovanje more ili pla-nina. Znam da to ne ovisi samo o vremenu i da neki ljudi ljetuju u planinama, a neki opet vole ići na more zimi. Ako na prvu moram tako odgovoriti, ipak biram more. Zato u de-setom mjesecu radim plan za more, ali će mi prije moguće doći još nešto.

Prijatelj radi u Slovačkoj i skoro sam dobila onaj poziv ho-ćeš li poći sa mnom. To je jedan od mojih najupečatljivijih poziva. Mislim da odmah znam što ću spakirati, što treba učiniti prije putovanja i što moram proguglati. Mogu biti spre-mna za sat vremena. Međutim, ljudi su i dalje konformistički nastrojeni, pa sam dobila puno više vremena za pripremu i sada dijelim ono što jesam i što me zanima za posjetiti.

Dakle, Slovačka

Poziv nas, naravno, vodi u Bratislavu jer se tamo događa-ju svi važni dogovori, ali budući da je Slovačka mala država, vjerujem da ćemo imati priliku posjetiti sve ostalo. Uosta-lom, Bratislava privlači najveći broj turista zbog svoje nevje-rojatne i lijepe arhitekture, čarobnog starog grada i slikovitih vrtova. Ova dunavska ljepotica nalazi se na jugozapadu zemlje, a zgrade su joj izrađene u baroknom, renesansnom i rokoko stilu, ima dva glavna trga, Glavni trg i Hviezdoslavo-vo, a podijeljena je na istočni i zapadni dio grada. Najpozna-tija znamenitost Bratislave je dvorac koji apsolutno dominira okolinom i nalazi se na visini od 100 metara iznad Dunava, Bratislavsky hrad. Iza Bratislave nalazi se bezbroj sela sa smiješnim licitarskim kućama, što svjedoči o tome da su-vremena Slovačka i dalje poštuje svoju narodnu tradiciju.

Slovačka je posebno privlačna za ljubitelje prirode. Vi-soke Tatire izvrsno su mjesto za planinarenje ili zimske sportove, a nacionalni parkovi poput slovačkog raja očarat će vas svojim pjenušavim slapovima. Zemlja ima devet nacionalnih parkova, kao i 16 prirodnih područja koja su strogo zaštićena. Najpopularniji među turistima i putnicima su Nacionalni park Tatra, Nacionalni park Pienina, Naci-onalni park Niske Tatire, Nacionalni park Slovenski Rai i Nacionalni park Mala Fatra. Većina parkova ima skijali-šta... Ovdje možete slobodno kombinirati zimske sportove i ljetnu rekreaciju.

Dvorci, špilje i zmajevi

Kad kažem Slovačka, često pomislim na vrlo malu ze-mlju i imam ideju da je moguće posjetiti je za dan ili dva. Međutim, što više istražujem, mislim da ću se morati vratiti nekoliko puta i želim jer je sve tako autentično i divno u opisima i na slikama. Što se tiče slikovitih prizora, prevla-davaju dvorci i špilje. Jasovska špilja najstarija je špilja u Slovačkoj dostupna za posjet. Ovdje su pronađeni kosturi izumrlih životinja, poput špiljskih medvjeda i špiljskih hije-na. Dvorac Spissky najveći je dvorac u Slovačkoj. Uvršten je na popis nacionalnih spomenika kulture, a također je i pod zaštitom UNESCO-a. Trenutno se na području dvor-ca Spissky nalazi muzej srednjovjekovnog oružja i oklo-pa. Jedan od najljepših dvoraca u Slovačkoj nalazi se na strmnoj litici iznad grada Trenčina. Ova se tvrđava počela graditi u 11. stoljeću, a sljedećih je godina više puta ob-navljana. Sada se na području ovog dvorca nalazi muzej oružja, galerija slika i izložba arheoloških nalaza.

Sve je kao u bajci, a to lijepo dočarava i Bardejov, je-dan od najljepših slovačkih gradova. Lokalni arhitektonski spomenici savršeno su očuvani, zahvaljujući čemu je grad dobio zlatnu medalju UNESCO-a. Posebno mi se sviđaju ruševine dvorca Devin, čiji su prvi temelji postavljeni u 9. stoljeću. Danas možete vidjeti povijesnu izložbu, istražiti ostatke rimske tvrđave i posjetiti vinogradarsko selo smje-šteno neposredno ispod zidina dvorca.

Ovo nije ni polovica onoga što sam pronašla, još je mno-go jezera, ledenih špilja, gotičkih katedrala, slapova, pri-rode i dvoraca na popisu, ali nemoguće je sve spakirati u jedan zapis. Ostat će nešto za otkriti na licu mjesta.

Gorana Koporan

RADIO MARIJA

NOVI SAD	90,0 MHz
SUBOTICA	90,7 MHz
SOMBOR	95,7 MHz
VRDNIK	88,4 MHz
NIŠ	102,7 MHz
LESKOVAC	107,4 MHz

5+Plus

Paket SIGURNOSTI

za samo

3.600 RSD

GODIŠNJE

Osiguranje drugačije od svih

Opres u vožnji i briga o automobilu i ljudima u njemu nekada nisu dovoljni da nas zaštite od nepredviđenih okolnosti na putu.

Zato Milenijum osiguranje u svojoj ponudi ima polisnu koja pokriva najčešće rizike po automobil i lica u njemu, a omogućava Vam da **jednom polisom obezbedite sebe, svoj automobil i druge putnike u njemu.**

Polisa Paket 5+ predstavlja paket sigurnosti, a za samo 3.600RSD godišnje dobijate osiguranje od sledećih rizika:

1. Lom stakala na vozilu
2. Osiguranje lica u vozilu
3. Zamensko vozilo
4. Troškovi pomoći na putu
5. Prirodni rizici
(oluj, grom, grad, snežna lavina i poplava)

MILENIJUM[®]
OSIGURANJE

www.milos.rs
011/ 715 23 00

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

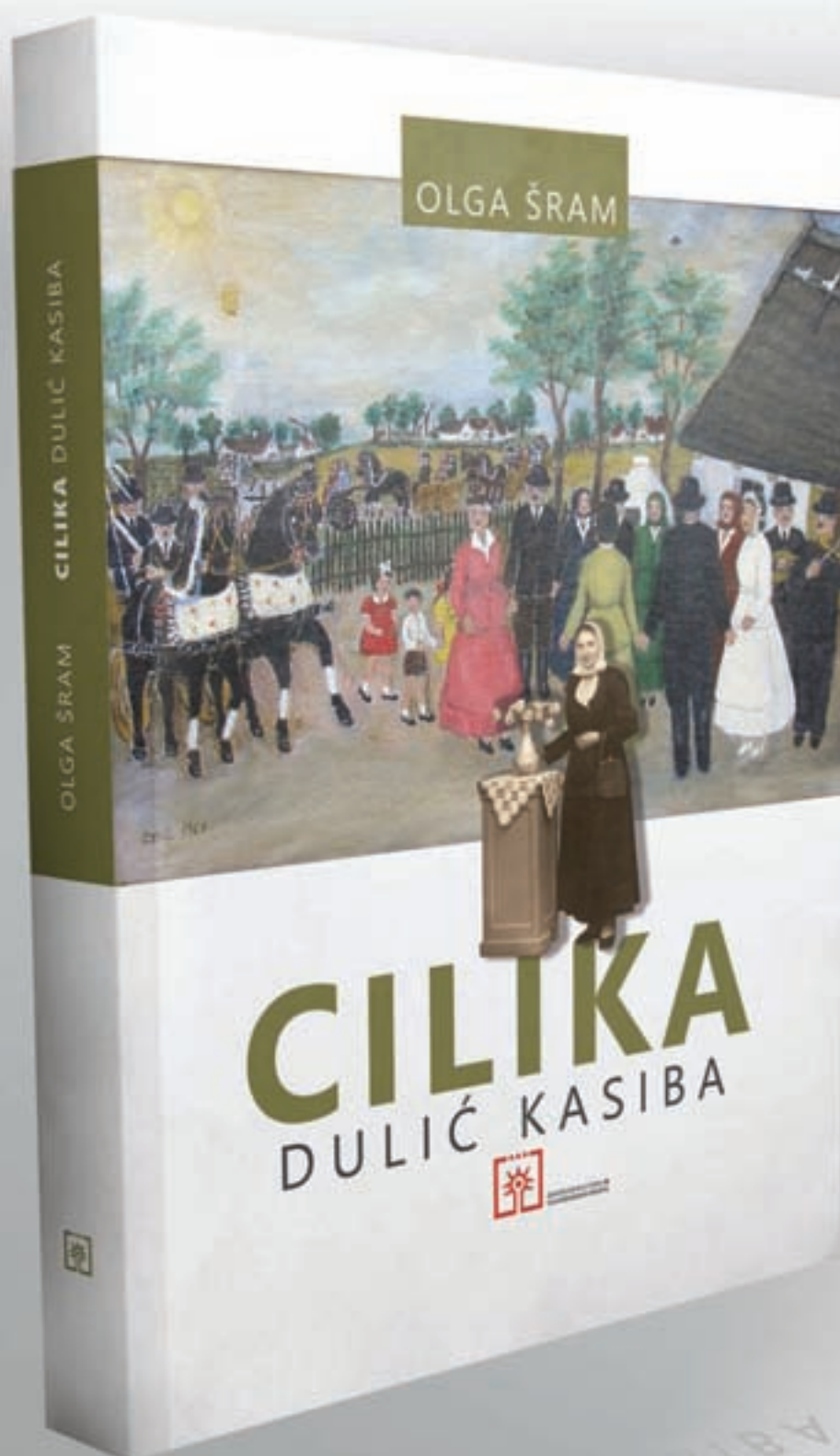
JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

KONTAKT TELEFON
ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
+381(24) 66 55 44
DEŽURSTVO 0-24 SATA

Predstavljanje knjige

Velika vijećnica Gradske kuće u Subotici
srijeda, 8. rujna 2021. s početkom u 19 sati

uz pridržavanje protupandemijskih mjera

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata